

IZVEŠTAJ

ISTRAŽIVANJE DINAMIKA SIROMAŠTVA DOMAĆINSTVA USLED INFLACIJE: DOKAZI IZ ANKETE

Jul 2023

Ograničenje odgovornosti: *Stavovi izraženi u ovom dokumentu su stavovi autora, zasnovani na stavovima učesnika fokus grupa i ispitanika i ne predstavljaju nužno stavove drugih strana.*

Sadržaj

Sadržaj.....	3
Tabela slika/tabela.....	4
Skraćenice	6
Izvršni rezime.....	7
Uvod	10
Pregled literature.....	11
Makroekonomski indikatori Kosova.....	11
Uzroci i posledice inflacije	12
Uticaj inflacije na ekonomsko blagostanje domaćinstava: Šta kažu studije	13
Metodologija	14
Rezultati	16
Demografski podaci	16
Podaci o zaposlenosti ispitanika	18
Prihodi i status zaposlenosti za pojedince i domaćinstva	19
Prihod domaćinstva i zaposlenost.....	24
Troškovi domaćinstva	28
Percepcija domaćinstava o tome kako rast inflacije utiče na njihove izbore i kvalitet života	37
Obrasci prihoda i potrošnje i promene	37
Linija siromaštva i podaci iz uzorka: Poređenje prihoda između 2021. i 2023.	51
Dugovi	52
Socijalna pomoć	55
Doznake iz inostranstva.....	58
Uticaj inflacije na socijalno i mentalno blagostanje ispitanika	60
Institucionalne akcije za rešavanje inflacije	68
Zaključci i preporuke	69
Reference	71

Tabela slika/tabela

Slika 1. Etnička pripadnost ispitanika.....	17
Slika 2. Broj članova koji žive u domaćinstvu.....	18
Slika 3. Status zaposlenosti: 2022. do 2023.....	20
Slika 4. Status zaposlenosti po polu i etničkoj pripadnosti	20
Slika 5. Status zaposlenosti po regionima.....	21
Slika 6. Status zaposlenosti po vrstama naselja.....	22
Slika 7. Sektor zaposlenja	22
Slika 8. Institucionalna plaćanja: Podela dobijene podrške	26
Slika 9. Trajanje nezaposlenosti.....	26
Slika 10. Prihodi domaćinstva kada se plate porezi: 2021, 2022. i 2023.	27
Slika 11. Prosečni mesečni troškovi za namirnice: Trendovi od 2021 do 2023.	29
Slika 12. Prosečni mesečni troškovi za komunalije: Trendovi od 2021 do 2023.....	31
Slika 13. Prosečni mesečni troškovi za prevoz: Trendovi od 2021. do 2023.	33
Slika 14. Prosečni mesečni troškovi za zabavu: Trendovi od 2021. do 2023.	34
Slika 15. Prosečni mesečni troškovi za elektronske uređaje: Trendovi od 2021. do 2023.	35
Slika 16. Prosečni mesečni troškovi za obrazovanje i obuku: Trendovi od 2021. do 2023.....	35
Slika 17. Prosečni mesečni troškovi za zdravstvene usluge: Trendovi od 2021. do 2023.....	36
Slika 18. Generalna percepcija o inflaciji u prošloj godini	37
Slika 19. Nivo zabrinutosti zbog poskupljenja	38
Slika 20. Nivo zabrinutosti zbog poskupljenja, po polovima.....	39
Slika 21. Nivo zabrinutosti zbog povećanja cena, po vrstama naselja	40
Slika 22. Inflacija i njeni uticaji na životne troškove.....	41
Slika 23. Inflacija i njeni uticaji na životne troškove, po etničkim grupama.....	41
Slika 24. Inflacija i njeni uticaji na životne troškove, po vrstama naselja.....	42
Slika 25. Porast cena po kategorijama.....	45
Slika 26. Troškovi po kategorijama	46
Slika 27. Uticaj inflacije na sposobnost domaćinstva da kupuje robu po kategorijama (bez odgovora „ne znam“/“odbija da odgovori“)......	47
Slika 28. Nivo zabrinutosti zbog povećanja cena, po etničkim grupama	48
Slika 29. Nivo zabrinutosti zbog povećanja cena po polovima	48
Slika 30. Sposobnost da se uštedi novac zbog povećanja cena	49
Figure 31. Sposobnost da se uštedi novac zbog povećanja cena, po etničkim grupama	49
Figure 32. Sposobnost da se uštedi novac zbog povećanja cena, po polovima	50
Slika 33. Korišćenje kreditnih kartica i kreditnih linija za rešavanje troškova	52
Slika 34. Primaoci programa socijalne pomoći i iznosi za 2023.	55
Slika 35. Primaoci programa socijalne pomoći i iznosi za 2023, po etničkim grupama	56
Slika 36. Promene u socijalnoj pomoći između 2021. i 2022.	57
Slika 37. Izvori socijalne pomoći	58
Slika 38. Iznos doznaka dobijenih od 2021. do 2023.	59
Slika 39. Uzroci promena u doznakama dobijenim tokom godina	60
Slika 40. Uticaj inflacije na stres i anksioznost.....	61

Slika 41. Uticaj inflacije na stres i anksioznost, po etničkim grupama	61
42. Uticaj inflacije na stres i anksioznost, po polovima	62
Slika 43. Uticaj inflacije na smanjenje troškova	62
Slika 44. Uticaj inflacije na smanjenje troškova, po etničkim grupama	63
Slika 45. Uticaj inflacije na smanjenje troškova po polovima	64
Slika 46. Uticaj inflacije na lične odnose ili društveni život	64
Slika 47. Isključenost iz društvenih događaja zbog finansijskih ograničenja	65
Slika 48. Prioriteti ili finansijske brige u vezi sa mentalnim zdravljem zbog inflacije	66
Slika 49. Prioriteti ili finansijske brige u vezi sa mentalnim zdravljem zbog inflacije, po etničkim grupama	67
Slika 50. Prioriteti ili finansijske brige u vezi sa mentalnim zdravljem zbog inflacije po polovima	67
Slika 51. Institucionalne akcije za rešavanje inflacije	68
Tabela 1. Distribucija uzorka po regionima	15
Tabela 2. Distribucija uzorka po vrsti naselja	15
Tabela 3. Distribucija uzorka po polovima	15
Tabela 4. Distribucija uzorka po starosti	15
Tabela 5. Distribucija uzorka po etničkim grupama	16
Tabela 6. Lični mesečni prihod 2021-2023	19
Tabela 7. Delatnost zaposlenja: Ukupno i po etničkim grupama	23
Tabela 8. Delatnost zaposlenja po polovima	24
Tabela 9. Glavni izvor prihoda: Ukupno i po etničkim grupama	25
Tabela 10. Prihodi domaćinstva kada se plate porezi, po etničkim grupama, za 2023.	28
Tabela 11. Prosečni mesečni troškovi za namirnice po etničkim grupama: Trendovi od 2021 do 2023	29
Tabela 12. Prosečni mesečni troškovi za komunalije po etničkim grupama: Trendovi od 2021 do 2023.	32
Table 13. Prosečni mesečni troškovi za komunalije po vrstama naselja: Trendovi od 2021 do 2023.	33
Tabela 14. Opšta percepcija inflacije u prošloj godini po etničkim grupama	38
Tabela 15. Obrasci potrošnje po kategorijama	43
Tabela 16. Domaćinstva koja potpadaju ispod linije siromaštva	51
Tabela 17. Korišćenje kreditnih kartica i kreditnih linija za rešavanje troškova, po etničkim grupama	53
Tabela 18. Nivo zabrinutosti zbog dugova	54
Tabela 19. Iznos doznaka dobijenih od 2021. do 2023. po etničkim grupama	59

Skraćenice

CAD	Deficit tekućeg računa
BDP	Bruto domaći proizvod
BNP	Bruto nacionalni prihod
CPI	Indeks potrošačkih cena
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
ILO	Međunarodna organizacija rada
KAS	Kosovska agencija za statistiku
OECD	Organizacija za evropsku saradnju i razvoj
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj

Izvršni rezime

Ova analiza pulsa javnosti je imala za cilj da proceni u kojoj meri je inflacija uticala na ekonomsko blagostanje ljudi na Kosovu¹. Kroz kolekciju od 1.500 anketa o domaćinstvima i temeljno kancelarijsko istraživanje, analiza je pokušala da odgovori na sledeća četiri pitanja:

1. Kako je inflacija promenila ekonomske izbore i koliko je domaćinstava znatno siromašnije u 2023. u odnosu na 2021. godinu?
2. Da li je povećanje inflacije povećalo zaduženost stanovništva?
3. Kako prihodi, posebno iz dijaspore i programa socijalne pomoći/penzionih programa objašnjavaju izbor rashoda ili nivoa prihoda?
4. Kako je inflacija uticala na ukupan kvalitet života (mereno kroz: a) disparitete između povećanja rashoda i prihoda i na taj način umanjujući kupovnu moć pojedinaca, b) direktno ispitivanje ispitanika o tome kako je povećanje cena uticalo na njihov kvalitet života, c) uticaj inflacije na mentalno i socijalno blagostanje i kako je inflacija promenila izbore ljudi na nivou domaćinstva?

Ispod su ključni nalazi koji su rezultat prikupljanja anketa, kao i niz preporuka:

Kako je inflacija promenila ekonomske izbore i koliko je domaćinstava znatno siromašnije u 2023. u odnosu na 2021?

- ✓ Dok su prihodi domaćinstva uglavnom ostali nepromenjeni tokom 2021-2023, rashodi za osnovne potrebe su se povećali tokom ove tri uzastopne godine;
- ✓ Rashodi za namirnice koje čine najveći udeo u potrošnji domaćinstava (55% potrošnje prema proceni Ankete o budžetu domaćinstava Kosovske agencije za statistiku (ASK) za 2022) pokazuju porast sa većim udelom potrošnje domaćinstava: dok je u 2021. godini 38,8% domaćinstava iz anketnih podataka potrošila su 200 ili više evra (najviša kategorija rashoda u upitniku) ovo je poraslo na 47,8% odnosno na 59,5% domaćinstava u 2022. i 2023. godini.
- ✓ Sličan trend se primećuje i kod komunalija: udeo domaćinstava koja troše između 50-99 evra (najčešći odgovor u upitniku) povećan je sa 39,8% u 2021. na 45,6% u 2022. i na 47,9% u 2023. godini.
- ✓ Troškovi prevoza su takođe porasli sa 70% potrošnje više od 30 EUR u 2021. godini na 80% domaćinstava u 2023. godini.
- ✓ Rashodi za zdravstvo su takođe pokazali porast: 50,3% domaćinstava je prijavilo da su u 2021. godini imali izdatke za zdravstvenu zaštitu veću od 30 evra u poređenju sa 58,6% koji su ista prijavili za 2023. godinu.
- ✓ Povećane cene potvrđuju i izjave skoro svih ispitanika (99,5%) koji tvrde da su primetili da su cene artikala koje kupuju porasle u poslednjih godinu dana: povećanje cena namirnica prijavilo je 84,4% ispitanika; 49,5% za komunalije; 41,9% za zakup; 45,6% za obrazovanje, a 59,2% za zdravstvene usluge/proizvode.

¹ Za UN, pozivanje na Kosovo će biti shvaćeno u kontekstu rezolucije 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (1999).

- ✓ Kao rezultat promene cena, 44% domaćinstava je izjavilo da kupuje manje proizvoda dok troše više, a 42% ukazuje da kupuje istu količinu proizvoda sa istom količinom novca (sličan udeo je to prijavio kada su pitani posebno za namirnice, komunalije, zdravstvenu zaštitu, a nešto manji udeo za troškove obrazovanja sa 30,7% ispitanika).
- ✓ Ogromna većina stanovnika Kosova je izjavila da je zabrinuta zbog promena cena, udeo je najveći među zajednicama K-Roma, K-Aškalijska i K-Egipćana (94,1% u poređenju sa 91,7% K-Albanaca i 92,2% K-Srba).

Ocena siromaštva:

- Koristeći podatke o prihodima i liniji siromaštva od 1,85 evra po osobi dnevno, stopa siromaštva u 2023. procenjuje se na 16%, u poređenju sa 17,6% u 2022. i 14,5% u 2021. Drugim rečima, dati procenat porodica za svaku godinu pada ispod praga siromaštva od 1,85 evra dnevno.
- **10% domaćinstava je bilo znatno siromašnije između 2023. i 2021. godine, što pokazuje pad u odnosu na prethodnu godinu.** U odnosu na 2021. godinu, u 2023., dodatnih 10% anketiranih porodica živelo je ispod praga od 1,85 evra dnevno, kada se koriguje za povećanje cena.

Da li je porast inflacije uvećao zaduženost među domaćinstvima?

- **Inflacija je dovela do povećane zaduženosti domaćinstava, koja se oslanjaju na kredite i kreditne kartice za zadovoljavanje finansijskih potreba.** Za suzbijanje posledica inflacije u protekloj godini **16,1% ispitanika koristilo je kreditne kartice, a 16,3% ispitanika je izjavilo da je moralo da koristi kreditne kartice ili druge oblike duga za pokrivanje povećanih izdataka domaćinstva;** Finansijski pritisak je očigledan, sa 29% ispitanika koji smanjuju potrošnju i odlažu plaćanje računa.

Kako prihodi, posebno iz dijaspore i programa socijalne pomoći/penzionih programa objašnjavaju izbore potrošnje ili nivoa prihoda?

- Šeme socijalne zaštite podržavaju 21,5% domaćinstava, međutim primljeni iznos je mali sa 50,6% koji prima između 100-199 evra. Socijalna pomoć, koja je jedina šema namenjena siromašnima, nije prilagođena inflaciji, pa nije ostvaren njen cilj da podrži osnovne potrebe siromašnih domaćinstava.
- Doznake ostaju važan izvor finansiranja domaćinstava na Kosovu sa oko jedne trećine domaćinstava koja prima takav prihod. Iako je kriza cena takođe pogodila zemlje domaćine dijaspore (većina u Nemačkoj i Švajcarskoj), mali udeo primalaca doznaka prijavio je pad. Prema Centralnoj banci Kosova, priliv doznaka se povećao tokom posmatranih godina u ovoj analizi:

Kako je inflacija uticala na ukupan kvalitet života (mereno kroz: a) disparitete između povećanja rashoda i prihoda i time umanjujući kupovnu moć pojedinaca, b) direktno ispitivanje ispitanika o tome kako je povećanje cena uticalo na njihov kvalitet života, c) inflaciju uticaj na mentalno i socijalno blagostanje i kako je inflacija promenila izbore ljudi) **na nivou domaćinstva?**

- Inflacija je uticala na mentalno i socijalno blagostanje, što je prouzrokovalo poremećaje u rutinskim aktivnostima i povećan stres, što dovodi do nižeg kvaliteta života; 46% je izjavilo da se njihov stres i anksioznost povećavaju kao rezultat povećanja cena (značajno veći udeo među zajednicama K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana); 36% njih je prijavilo uticaj na lične odnose ili društveni život; a 23% je zabrinuto za svoje mentalno blagostanje zbog inflacije.
- Prijavljene su smanjene društvene aktivnosti, smanjenje slobodnih i zdravstvenih aktivnosti, poremećeni obrasci spavanja i radna produktivnost.

Na osnovu ključnih nalaza izveštaja, iznete su sledeće preporuke:

1. **Sprovesti reforme tržišta rada i obezbediti ekonomsku podršku:** Podsticati i podržavati preduzetničke aktivnosti na promovisanju samozapošljavanja i otvaranja novih radnih mesta. Razviti politike za privlačenje stranih investicija i stimulisanje rasta u radno intenzivnim industrijama, kao što su proizvodnja, građevinarstvo, trgovina na malo i ugostiteljstvo. Obratiti posebnu pažnju na podršku preduzećima u vlasništvu žena.
2. **Prilagoditi socijalnu pomoć i proširiti obuhvatanje:** Ponovo razmotriti kriterijume za uklanjanje domaćinstava iz kategorije socijalne pomoći 2 i odgovoriti na kritike u pogledu zastarele potrošačke korpe koja se koristi za određivanje veličine socijalne pomoći. Reformisati tekuće šeme socijalne pomoći kako bi se poboljšala pokrivenost i razmotriti postavljanje gornje granice za dodatni prihod od rada kako bi se sprečilo da korisnici pribegavaju neformalnom zapošljavanju.
3. **Povećati minimalnu zaradu:** Razmotriti usvajanje nedavnog predloga za povećanje minimalne plate na Kosovu sa sadašnje stope od 170 EUR na 250 EUR. Redovno preispitivati i prilagođavati minimalnu platu kako bi se osiguralo da odražava troškove života i pruža pravednu nadoknadu radnicima.
4. **Povećati dečije dodatke:** Postepeno povećavati iznos dečjeg dodatka preko trenutnih 10 EUR mesečno po detetu, na osnovu raspoloživosti fiskalnog prostora. Ova politika može pružiti ključnu podršku porodicama i doprineti dobrobiti dece.
5. **Implementirati aktivne politike tržišta rada:** Podržati aktivaciju korisnika socijalne pomoći tako što će se dati prioritet njihovom učešću u aktivnim merama tržišta rada koje obezbeđuje Zavod za zapošljavanje i druga ministarstva. Prilagoditi programe za rešavanje specifičnih potreba ranjivih grupa, kao što su žene, K-Romi, K-Aškalije i K-Egipćani, ljudi sa posebnim potrebama i samohrane majke.
6. **Ojačati nadzor nad promenama cena:** Povećati inspekcijske kapacitete regulatornih tela za praćenje i sprečavanje neopravdanog povećanja cena od strane kompanija. Redovno pratite promene cena kako biste bili sigurni da su u skladu sa tržišnim uslovima i sprečili prekomerno ponašanje u potrazi za profitom.
7. **Sprovesti kampanje podizanja svesti javnosti:** Pokrenite kampanje za edukaciju domaćinstava o budžetiranju, finansijskom upravljanju i strategijama suočavanja tokom perioda inflacije. Uspostaviti platforme za prikupljanje povratnih informacija i zabrinutosti ljudi kako bi se osiguralo da se njihova perspektiva uzme u obzir u procesima kreiranja politike.
8. **Podsticati saradnju između institucija, organizacija civilnog društva i zainteresovanih strana iz privatnog sektora:** Ojačati saradnju i koordinaciju među ključnim akterima kako bi se

kolektivno podržali pojedinci kojima je najpotrebnija. Saradnja može dovesti do efikasnijih politika i inicijativa za ublažavanje uticaja rasta cena na ugroženo stanovništvo.

Uvod

Savremeni globalni pejzaž obeležen je nizom značajnih izazova, kao što su globalna energetska kriza, sukob u Ukrajini i pandemija COVID-19. Ovi događaji su izazvali poremećaje u poslovnim ciklusima, pri čemu se mnoge ekonomije i dalje oporavljaju od recesije pandemije. S obzirom na uska grla u lancu snabdevanja, rat koji je u toku, trgovinske barijere i druge poremećaje u ekonomskim sistemima, troškovi života su porasli, i stope inflacije su porasle, što je dovelo do porasta nivoa siromaštva i značajnog smanjenja ekonomskog blagostanja mnogih domaćinstava.

Bez sumnje, kosovska ekonomija je pogođena ovim poremećajima. Prema podacima Svetske banke, u decembru 2022, stopa inflacije hrane na Kosovu bila je 19,4% u poređenju sa stopom inflacije od 8,8% u januaru iste godine². Uopšteno govoreći, ukupna stopa inflacije na Kosovu prema podacima Svetske banke iznosi 11,6% od 2022. godine, što je najviše od uvođenja evra³.

U svetlu ovih događaja, imperativ je razumeti kako je inflacija na Kosovu uticala na ekonomsko blagostanje pojedinaca i njihov relativni položaj u ekonomskom siromaštvu. Dakle, ova analiza pulsa javnosti ima za cilj da proceni u kojoj meri je inflacija uticala na ekonomsko blagostanje ljudi na Kosovu. Kroz kolekciju anketa o domaćinstvima i temeljno kancelarijsko istraživanje, analiza ima za cilj da odgovori na sledeća pitanja:

- Kako je inflacija promenila ekonomske izbore i koliko domaćinstava je znatno siromašnije u 2023. u odnosu na 2021. godinu?
- Da li je porast inflacije povećao zaduženost stanovništva?
- Kako prihodi, posebno iz dijaspore i programa socijalne pomoći/penzionih programa objašnjavaju izbor rashoda ili nivoa prihoda?
- Kako je inflacija uticala na ukupan kvalitet života na nivou domaćinstva?

Sledeći odeljci pružaju pregled literature, nalaze izvedene iz ankete domaćinstava kategorizovane u pododeljke, objašnjenje korišćene metodologije uzorkovanja, i na kraju, zaključke i preporuke.

² Svetska banka, Sigurnost hrane, ažurirano. (2023). Dostupno na: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/40ebbf38f5a6b68bfc11e5273e1405d4-0090012022/related/Food-Security-Update-LXXVII-January-26-2023.pdf>

³ Inflacija, potrošačke cene (godišnji %) – Kosovo. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=XK>

Pregled literature

Makroekonomski indikatori Kosova

Često nazivano „najmlađim u Evropi“, Kosovo je iskusilo postepenu i doslednu putanju ekonomskog rasta. Međutim, Kosovo se suočilo sa izazovima koji proizilaze iz ekonomske izolacije i nepriznavanja od strane Srbije, a pet članica Evropske unije, što uključuje Kipar, Grčku, Rumuniju, Slovačku i Španiju, ometa njegov privredni napredak.

Svetska banka je 2020. godine klasifikovala Kosovo kao prihode višeg srednjeg nivoa (zemlje sa BND po glavi stanovnika od 3.996 do 12.375 dolara)⁴. U 2021, kosovski BDP je iznosio 9,41 milijardu dolara, mereno u tekućim američkim dolarima. Iako je 2020. godine doživela nazadovanje u rastu BDP-a, njegova privreda je bila na ukupnoj uzlaznoj putanji u smislu privrednog rasta. Međutim, BDP po glavi stanovnika u 2021. godini iznosio je skromnih 5.269,8 dolara, mereno u tekućim američkim dolarima, iste godine⁵. U poređenju sa zemljama OECD-a, za koje je prosečan BDP po glavi stanovnika 42.446 dolara mereno u trenutnim američkim dolarima⁶, evidentno je da privreda Kosova nedostaje u odnosu na zemlje sa visokim prihodima, ali u poređenju sa prethodnim godinama, njen rast ima pozitivan trend.

Studije procenjuju da se očekuje da će se rast kosovskog BDP-a povećati 2023. godine, dostižući stopu rasta od 3,7%. Uprkos rastu, privreda Kosova je neodrživa i ranjiva na međunarodne fluktuacije. Ovo se pripisuje mnoštvu faktora uključujući oslanjanje na doznake, uvoz i nisku stopu učešća radne snage.

Na primer, 2021. godine doznake su činile 18% BDP-a⁷; CAD se smanjio na 10,1% BDP-a (u poređenju sa 8,1% u 2021.) uglavnom zbog viših uvoznih cena⁸; a poslednja stopa nezaposlenosti zabeležena je na 20,7% od 2021. godine⁹. Ovo poslednje je izraženije kod mladih (15-24 godine) kod kojih je stopa nezaposlenosti 38,9% i žena kod kojih je stopa zaposlenosti 16% u odnosu na 44% muškaraca¹⁰. Procenjena stopa nezaposlenosti žena na Kosovu je 22,1%⁹. Međutim, kada se uzme u obzir ekonomska definicija nezaposlenosti kao pojedinaca koji su sposobni i voljni da rade, ali ne mogu da nađu zaposlenje, i kada se ovaj nalaz suprotstavi niskoj stopi zaposlenosti, postaje očigledno da je stvarna stopa nezaposlenosti verovatno viša. Ova razlika se može pripisati ženama koje možda ne traže aktivno zaposlenje zbog tradicionalnih odgovornosti i obaveza koje ih sprečavaju da aktivno traže posao. Kao rezultat toga, stopa nezaposlenosti žena, iako značajna, možda ne odražava stvarnost.

⁴ Svetska banka. Zemlje sa višim srednjim prihodima. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/country/XT>

⁵ Svetska banka. Kosovo, Makroekonomski podaci. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/country/kosovo>

⁶ Svetska banka. BDP *per capita* (trenutno US \$) – članovi OECD. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/country/kosovo>

⁷ Trading Economics. Kosovo- Workers' Remittances and Compensation of Employees, Received (% od BDP). Dostupno na:

<https://tradingeconomics.com/kosovo/personal-remittances-received-percent-of-gdp-wb->

[data.html#:~:text=Personal%20remittances%2C%20received%20\(%25%20of,compiled%20from%20officially%20recognized%20sources.](https://tradingeconomics.com/kosovo/personal-remittances-received-percent-of-gdp-wb-data.html#:~:text=Personal%20remittances%2C%20received%20(%25%20of,compiled%20from%20officially%20recognized%20sources.)

⁸ Svetska banka na Kosovu. Pregled. Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/overview#3>

⁹ Trading Economics: Stopa nezaposlenosti na Kosovu. Dostupno na: <https://tradingeconomics.com/kosovo/unemployment-rate>

¹⁰ Kosovska agencija za statistiku. Istraživanje radne snage Q2 2022. Dostupno na: <https://ask.rks-gov.net/media/6953/labour-force-survey-q2-2021.pdf>

Što se tiče nivoa cena, ukupna stopa inflacije na Kosovu prema podacima Svetske banke iznosi 11,6% od 2022. godine u poređenju sa 3,4% u 2021. i 0,2% u 2020. godini. Kosovo je 2022. zabeležilo najveću stopu inflacije u svojoj istoriji od usvajanja zakona o EUR².

Pored toga, najnovije informacije u vezi sa stopama siromaštva na Kosovu otkrivaju da je u 2017. godini otprilike 18% stanovništva živelo ispod granice siromaštva, koja je određena na 1,85 evra dnevno. Dalje, 15% pojedinaca zaposlenih na Kosovu suočilo se sa mogućnošću klizanja u siromaštvo. Žalosno je, ali ovi procenti ukazuju na pozitivan trend u odnosu na prethodne godine, jer su za 6-7 procentnih poena niži od cifara zabeleženih u 2012.¹¹

Uzroci i posledice inflacije

Inflacija, zvanično definisana kao rast cena u privredi, predstavlja makroekonomsku pretnju, koja ugrožava stabilnost privrede. U 2022. godini, predviđa se da će inflacija biti jedna od najvećih pretnji globalnom prosperitetu¹².

Uzroci inflacije mogu se pripisati fundamentalnim principima ponude i tražnje. Do inflacije može doći usled šokova ponude koji ometaju proizvodnju, kao što su povećani troškovi proizvodnje, veći troškovi sirovina ili prirodne katastrofe. Ova vrsta inflacije se naziva inflacija „pritisne cene“, gde porast cena potiče od poremećaja u lancu snabdevanja. Nasuprot tome, inflacija takođe može nastati usled šokova tražnje, bilo kroz direktno povećanje potražnje za proizvodima ili kroz ekspanzivnu monetarnu politiku koja uključuje snižene kamatne stope ili povećanu ponudu novca. Ove politike indirektno podstiču tražnju za finalnim proizvodima i uslugama i posledično dovode do opšteg rasta cena. Ova vrsta inflacije je poznata kao inflacija „povlačenje potražnje“. Iako su inflacija „pritisak troškova“ i „povlačenje potražnje“ najčešći tipovi, inflacija takođe može biti vođena očekivanjima ljudi. Ako pojedinci predviđaju veće cene, oni mogu da ugrade ova očekivanja u pregovore o platama i ugovorna prilagođavanja cena, stvarajući tako samoispunjavajuće proročanstvo i podstičući stopu inflacije u narednom periodu.

Najnoviji period inflacije može se pripisati kombinaciji faktora koji utiču i na ponudu i na tražnju. Na strani ponude, poremećaji koji proističu iz pandemije COVID-19, kao što su kašnjenja u isporuci i nestašica radne snage, zajedno sa eskalacijom cena energije i hrane izazvane invazijom Ukrajine, imali su kaskadno dejstvo na cene raznovrsne robe u različitim ekonomijama¹¹.

Na strani potražnje, brojne zemlje su sprovele značajne novčane injekcije kako bi podstakle domaćinstva i preduzeća usred pandemije, obezbeđujući njihovu sposobnost da se snađu kroz blokade i gubitak posla. Ova infuzija novca u privredu povećala je ukupnu novčanu masu i potencijalno doprinela inflaciji. Pored toga, potražnja za materijalnim dobrima je doživela značajan porast tokom pandemije jer su potrošači imali raspoloživi prihod, ali ograničene mogućnosti za rashode zbog ograničenja usluga kao što su restorani¹².

Prema Kosovskoj agenciji za statistiku (KAS), porast potrošačkih cena na Kosovu krajem 2022. godine može se pripisati porastu cena u različitim sektorima. Ovo uključuje usluge prevoza, koje

¹¹ EBRD. Kosovo, dijagnoza države: Izazovi i prilike za privatne investicije (2022).

¹² Harvard Business Review. What Causes Inflation? (2022). Dostupno na: <https://hbr.org/2022/12/what-causes-inflation>

su zabeležile značajan rast od 46,9%. Takođe, primetan je rast cena čvrstih goriva, ogrevnog drveta i paleta, sa rastom od 38,8%. Ulja i masti su porasle za 30,9%, dok su cene mleka, sira i jaja porasle za 27,8%. Značajno su porasli i troškovi hleba i žitarica od 21,1%. Drugi značajniji rast zabeležen je kod cena mesa, robe i usluga koje se odnose na redovno održavanje privrede, koje su porasle za 20,3%, odnosno 19,5%¹³.

Inflacija predstavlja značajnu ekonomsku pretnju zbog svog uticaja na različite aspekte privrede. Prvo, to umanjuje kupovnu moć pojedinaca jer se plate obično ne povećavaju odmah kao odgovor na periode inflacije. Kao rezultat toga, ljudi mogu kupiti manje dobara i usluga sa istom količinom novca, što dovodi do smanjenja njihovog životnog standarda. Drugo, inflacija povećava cenu pozajmljivanja jer pojedinci postaju nevoljni da pozajmljuju novac ako očekuju da će vrednost novca koji dobiju u budućnosti biti smanjena u smislu kupovne moći. Ovo otežava investicije i ekonomski rast jer zaduživanje postaje manje privlačno.

Dalje, inflacija predstavlja rizik jer narušava poverenje u državnu valutu. Tokom perioda visoke inflacije, često postoji osećaj povećane neizvesnosti u javnosti. Ljudi postaju skeptični u pogledu stabilnosti i buduće vrednosti svoje valute, što može dovesti do gubitka poverenja u celokupnu ekonomiju.

Zatim, inflacija obično rezultira preraspodelom prihoda unutar društva. Ljudi koji se oslanjaju na fiksne prihode, kao što su penzioni fondovi ili socijalna pomoć, posebno su podložni negativnim efektima inflacije. Kako cene rastu, njihova kupovna moć se smanjuje, što im čini izazovnijim da priušte potrepštine i održe svoj životni standard. Ova preraspodela prihoda može pogoršati postojeće nejednakosti i stvoriti dodatna finansijska opterećenja za one koji su već u ekonomski nepovoljnom položaju.

Uticaj inflacije na ekonomsko blagostanje domaćinstava: Šta kažu studije?

Istraživanja pokazuju da je uticaj inflacije na domaćinstva različit, a nažalost domaćinstva sa nižim prihodima imaju tendenciju da snose najveći finansijski teret. Ovo je prvenstveno zato što domaćinstva sa nižim prihodima obično izdvajaju veći deo svog budžeta za dobra i usluge na koje značajno utiče inflacija.

Nedavna studija sprovedena u Sjedinjenim Državama krajem 2021. godine, na primer, naglašava da domaćinstva sa nižim prihodima doživljavaju približno povećanje rashoda od 7%, dok se domaćinstva sa višim prihodima suočavaju sa povećanjem od oko 6%¹⁴.

Slična studija koju je sprovedla Evropska centralna banka ističe da domaćinstva sa različitim nivoima prihoda i finansijskim okolnostima imaju različite kapacitete da se prilagode uticaju inflatornih šokova. Pored smanjenja potrošnje, domaćinstva mogu da se zadužuju, koriste ušteđevinu, povećavaju radno vreme i pregovaraju za veće plate. Međutim, domaćinstva sa nižim prihodima

¹³ Prishtina Insight. Kosovo završava 2022. sa rekordnom inflacijom (2022). Dostupno na: [https://prishtinainsight.com/kosovo-ends-2022-with-record-inflation/#:~:text=%E2%80%9CThis%20is%20mainly%20explained%20by,\(19.5%25\)%E2%80%9D%20KAS%20said.](https://prishtinainsight.com/kosovo-ends-2022-with-record-inflation/#:~:text=%E2%80%9CThis%20is%20mainly%20explained%20by,(19.5%25)%E2%80%9D%20KAS%20said.)

¹⁴ Penn Wharton. Impact of Inflation by Household Income. (2021). Dostupno na: <https://budgetmodel.wharton.upenn.edu/issues/2021/12/15/consumption-under-inflation-costs>

često imaju ograničenu ili nikakvu mogućnost da smanje potrošnju, pristupe štednji, dobiju kredit ili obezbede veće plate. Dalje, suočavaju se sa većim rizikom od nezaposlenosti ako inflatorni pritisci dovedu do ekonomskog pada, posebno kada je inflacija prvenstveno vođena šokovima ponude u inostranstvu. Studija ističe, na primer, da je disparitet u inflaciji koju doživljavaju domaćinstva u najnižim i najvišim klasama prihoda od 20% dostigao svoj vrhunac krajem 2022. godine, dostigavši najviši nivo od sredine 2000-ih.¹⁵

Slično tome, izveštaj koji je uradila Međunarodna organizacija rada (ILO) 2022. godine ističe da porast inflacije izaziva pad realnog rasta plata u nekoliko zemalja. Ovaj pad je posebno značajan za pojedince sa nižim prihodima i njihova domaćinstva, jer oni izdvajaju veći deo svog prihoda na esencijalna dobra i usluge, koje imaju tendenciju da dožive veće povećanje cena u poređenju sa nebitnim artiklima. Na primer, kako se navodi u izveštaju, u Meksiku, domaćinstva u najnižem rangu prihoda od 10%, poznatom kao donji decil, izdvajaju 42% svog prihoda na hranu, dok ona u najvišem decilu troše samo 14% na hranu.¹⁶

Tekuća inflacija će nesumnjivo imati dugoročne efekte i na ekonomsko blagostanje kosovskih domaćinstava. Ova ranjivost je delimično posledica velike otpornosti Kosova na evropske ekonomije i njegovih ograničenja u sprovođenju diskrecione monetarne politike za obuzdavanje inflacije. Pored toga, studije procenjuju da kolektivni uticaj povećanih cena energije i hrane na budžete domaćinstava može predstavljati približno 9,5% do 18% povećanja ukupnih rashoda u prihodima domaćinstava¹⁷. Očekivani rast ukupnog nivoa cena, a posebno cene energije, verovatno će gurnuti brojna domaćinstva u siromaštvo, posebno ako se ima u vidu da čak i u odsustvu inflatornih mera, 40% stanovništva Kosova već pati od energetske siromaštva¹⁸.

Uzimajući u obzir nesigurno ekonomsko stanje Kosova, tekuću borbu sa energetske siromaštvom, izloženost i podložnost evropskim ekonomijama, kao i ograničene mere monetarne politike, očigledno je da će mnoge porodice biti značajno pogođene nedavnom inflacijom. Ove okolnosti će verovatno poremetiti njihovo ekonomsko blagostanje i stabilnost.

Metodologija

Studija prati metodologiju uzorkovanja kvota sa 1.500 anketa prikupljenih sa domaćinstvima iz svih sedam regiona Kosova, 10% uzorka (150 pojedinaca) je prikupljeno iz zajednice K-Srba, 10% (150 pojedinaca) iz drugih zajednica, uključujući tu zajednice K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, a preostalih 1.200 anketiranih su bili K-Albanci.

¹⁵Evropska centralna banka. Uticaj nedavnog skoka inflacije na domaćinstva. (2023). Dostupno na: https://www.ecb.EURpa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2023/html/ecb.ebart202303_02~037515ed7d.en.html

¹⁶International Labor Organization. Global Wage Report- 2022-2023: The Impact of Inflation and COVID-19 in Wages and Purchasing Power. Dostupno na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/--travail/documents/publication/wcms_862569.pdf

¹⁷ UNDP. Assessing the Impact of the Ukraine Crisis on Kosovo: An Exercise in Strategic Foresight Including Scenario-Based Projections (2022). Dostupno na: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-03/Assessing%20the%20Impact%20of%20the%20Ukraine%20crisis%20on%20Kosovo%20-%20An%20Exercise%20in%20Strategic%20Foresight%20Including%20Scenario-Based%20Projections.pdf>

¹⁸GIZ. Energetske siromaštvo na Kosovu. (2021). Dostupno na: <https://www.giz.de/en/downloads/giz2023-en-factsheet-energy-poverty.pdf>

Distribucija intervjuja u uzorku je određena korišćenjem zvaničnih podataka Kosovske agencije za statistiku. Ovo je urađeno nakon prikupljanja podataka putem merenja podataka. Podaci su posebno odmereni po polu i regionu tako da se podaci uzorka poklapaju sa podacima o stanovništvu koje je objavila Kosovska agencija za statistiku. Podaci su prikupljeni na osnovu različitih faktora, uključujući region, pol, starost i etničku pripadnost, koristeći podatke iz Popisa iz 2011. godine. Uzimajući u obzir procenjenu populaciju od 1.773.971 ljudi na Kosovu za 2021. godinu, margina greške za ukupan uzorak od 1.500 intervjuja, sa nivoom poverenja od 95%, iznosi približno $\pm 2,53\%$.

Tabele u nastavku predstavljaju ponderisanu distribuciju uzorka prema regionu, tipu naselja, polu, starosti i etničkoj pripadnosti.

Tabela 1. Distribucija uzorka po regionima

Region	Procenat (službeni podaci)	Intervjui n=1500
Đakovica	11%	165
Priština	28%	420
Gnjilane	11%	165
Prizren	19%	285
Peć	10%	150
Uroševac	10%	150
Mitrovica	11%	165
Ukupno	100%	1.500

Tabela 2. Distribucija uzorka po vrsti naselja

Vrsta naselja	Procenat (službeni podaci)	Intervjui n=1500
Ruralno	60%	900
Urbano	40%	600
Ukupno	100%	1.500

Tabela 3 Distribucija uzorka po polovima

Pol	Procenat (službeni podaci)	Intervjui n=1500
Žene	48%	720
Muškarci	52%	780
Ukupno	100%	1.500

Tabela 4. Distribucija uzorka po starosti

Starost	Procenat (službeni podaci)	Intervjui n=1500
18-24	20%	300
25-34	25%	375
35-44	20%	300
45-54	15%	225

55-64	10%	150
65+	10%	150
Ukupno	100%	1.500

Tabela 5. Distribucija uzorka po etničkim grupama

Etnička grupa	Procenat (službeni podaci)	Intervjui n=1500
K Albanci	80%	1.200
K Srbi	10% („buster“)	150
K Ostali	10% („buster“)	150
Ukupno	100%	1.500

Istraživanje je imalo ukupno pet modula:

- Nivo ispitanika: modul koji se odnosi na demografske informacije ispitanika.
- Nivo ispitanika: modul koji se odnosi na informacije o zaposlenju ispitanika.
- Nivo domaćinstva: modul koji postavlja pitanja o opštim prihodima u domaćinstvu ispitanika i statusu zaposlenja članova domaćinstva.
- Nivo domaćinstva: modul koji se odnosi na potrošnju domaćinstva na nivou domaćinstva.
- Nivo ispitanika u vezi sa percepcijom domaćinstva: modul koji se odnosi na percepciju ispitanika o tome kako je inflacija promenila njihove izbore i ukupan kvalitet života u oblastima obrazaca prihoda i rashoda, duga, socijalne pomoći, doznaka, uticaja rasta cena na mentalno i fizičko blagostanje ispitanika, i pitanje mišljenja u vezi sa uverenjima ispitanika o tome koje radnje kosovska izvršna vlast treba da preduzme da bi se suočila sa inflacijom.

Ispitanici koji su popunili anketu **izabrani su nasumično primenom metodologije poslednjeg rođendana**: član domaćinstva sa poslednjim (najskorijim) rođendanom je izabran da ispuni anketu. Kao takva, postavljena su pitanja **ili za nivo domaćinstva ili za individualni nivo**. Kad god su pitanja postavljena **na individualnom nivou, postavljana su samo za ispitanika**. Istraživanje nije uključivalo **navođenje ili beleženje demografskih podataka svakog člana porodice posebno u strukturiranom formatu (koji se obično naziva spisak)** kada su postavljana pojedinačna pitanja. Umesto toga, anketa se fokusirala samo na prikupljanje informacija o prihodima ispitanika.

Rezultati

Demografski podaci

Prikupljeni podaci otkrivaju da su 50,6% bili muškarci i 49,4% žene nakon merenja podataka. Takođe, starost ispitanika kreće se od 18 do 85 godina, sa prosečnom starošću od 43,42 godine. Ovi statistički podaci pružaju pregled starosne distribucije u anketiranom uzorku, ukazujući na širok raspon uzrasta među učesnicima.

Analiza etničke pripadnosti ispitanika otkriva da se većina ispitanika identifikovala kao K-Albanci, što čini 89,4% odgovora. Srpska nacionalnost predstavlja 5,3% ispitanika, romska i aškalijska nacionalnost imaju manji udeo, sa kumulativnim procentom od 5,2%. Prema podacima popisa iz 2011. godine, 93% stanovništva Kosova čine K-Albanci, 1,6% K-Bošnjaci, 1,5% K-Srbi, 1% K-Romi, K-Aškalije i K-Egipćani¹⁹.

Slika 1. Etnička pripadnost ispitanika

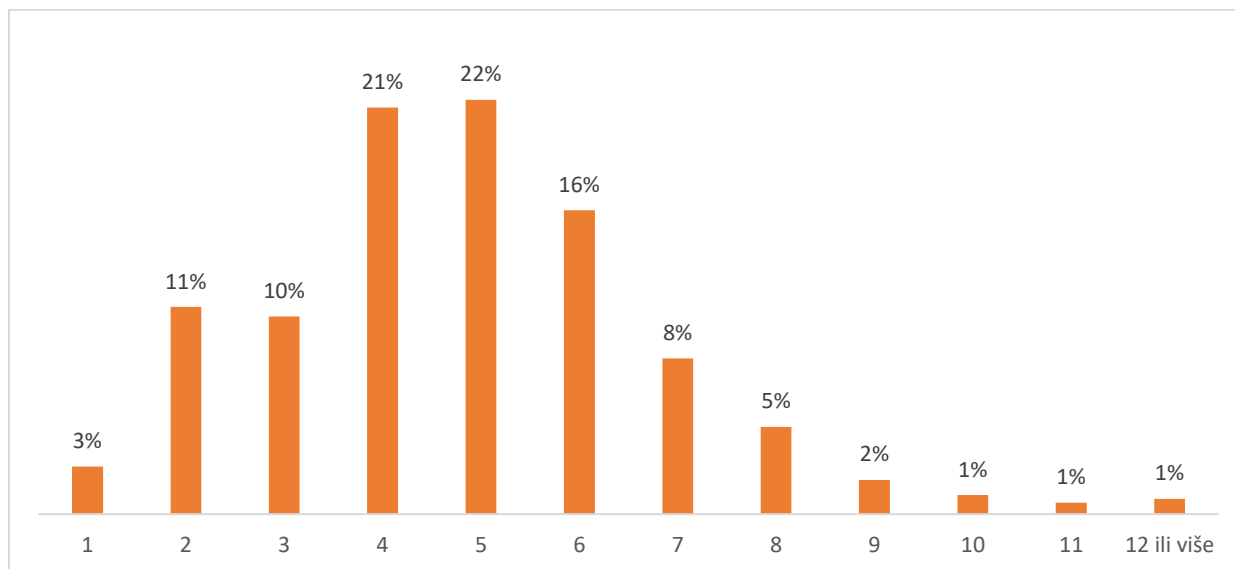
Analiza bračnog statusa ispitanika otkriva da je najveći procenat ispitanika, koji čini 67% uzorka, naveo da su u braku. Pored toga, 23% ispitanika se izjasnilo kao samci, što sugeriše značajan deo neoženjenih pojedinaca u anketiranom uzorku. Mali procenat ispitanika, 2%, izjavilo je da su u vezi, ali ne žive zajedno, dok je isti procenat naveo da žive sa partnerom ili vanbračno. Proporcije ispitanika koji su se identifikovali kao oženjeni, ali razdvojeni i razvedeni su bili po 1%. Na kraju, 5% ispitanika je izjavilo da su udovci/udovice.

Nalazi otkrivaju da je značajan deo ispitanog uzorka, 71%, prijavio da ima decu. Ovo ukazuje da je roditeljstvo preovlađujuće u grupi uzorka.

Dalje, prosečna veličina domaćinstva od 4,89 članova ukazuje da se u proseku svako domaćinstvo sastoji od približno pet osoba. Prisustvo dece i veća veličina domaćinstva mogu imati implikacije na faktore kao što su stambene potrebe, porodična dinamika i alokacija resursa unutar ovih domaćinstava.

¹⁹ The World Factbook. Kosovo: Country Summary. Dostupno na: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/kosovo/summaries/>

Slika 2. Broj članova koji žive u domaćinstvu

Podaci o zaposlenosti ispitanika

Pored toga, za potrebe ove analize bilo je ključno razumeti i raspodelu prihoda ispitanika. Kao takvi, od ispitanika ankete je zatraženo da prijave sopstveni/lični prosečni mesečni neto prihod, kao i prihod domaćinstva u tri godine od 2021. do 2023. godine. Ovaj odeljak predstavlja nalaze samo o ličnom prosečnom mesečnom neto prihodu ispitanika, dok se deo o „dohotku domaćinstva“ bavi demografskim profilom na nivou domaćinstva. Procenat pojedinaca koji su prijavili prihod u rasponu od 0 do 249 evra ostao je relativno stabilan tokom godina, sa 17,7% u 2021, 18,8% u 2022. i 19,3% u 2023. Slično tome, procenat ispitanika u rasponu od 250 do 250 evra Raspon prihoda od 399 evra pokazao je male fluktuacije, sa 12,7% u 2021, 12,5% u 2022. i 11,7% u 2023.

Primetno je da je udeo pojedinaca koji zarađuju između 400 i 799 evra mesečno porastao tokom godina, sa 21,3% u 2021. na 23,1% u 2022. i 23,7% u 2023. Nasuprot tome, procenat ispitanika koji zarađuju u višim rangovima prihoda (€ 800-€1199, 1200€-1999, 2000€ ili više) ostao je relativno konzistentan, sa samo manjim varijacijama.

Dalje, podaci pokazuju smanjenje procenta pojedinaca koji nisu prijavili lična primanja tokom godina, sa 43,5% u 2021. na 40,6% u 2022. i 39,5% u 2023. Ovo ukazuje na postepeni pad udela ispitanika bez ličnih prihoda, što potencijalno ukazuje na poboljšanje ekonomskih uslova ili povećanje mogućnosti zapošljavanja tokom godina.

Sve u svemu, ovi nalazi pružaju razumevanje distribucije dohotka među ispitanim uzorkom tokom tri godine, pokazujući trendove kao što su stabilnost u nižim rangovima prihoda, povećanje u rasponu od 400 do 799 evra, dosledno prisustvo osoba sa višim primanjima i postepeno smanjenje procenta pojedinaca bez ličnih prihoda.

Tabela 6. Lični mesečni prihod 2021-2023

	2021	2022	2023
€0 - €249	17.7%	18.8%	19.3%
€250 - €399	12.7%	12.5%	11.7%
€400 - €799	21.3%	23.1%	23.7%
€800 - €1199	3.7%	4.2%	4.5%
€1200- 1999€	0.7%	0.6%	0.9%
€2000 ili više	0.3%	0.3%	0.4%
Nisam imao/la lične prihode u ovoj godini	43.5%	40.6%	39.5%
Broj ispitanika (Bez Ne Znam/Odbija da odgovori)	1.453	1.459	1.462

Kada se posmatraju prosečna mesečna primanja, u trogodišnjem periodu je došlo do postepenog povećanja. U 2021. godini srednje mesečno primanje je bilo 205,8 evra. Ova cifra je porasla na 216,8 EUR u 2022. godini, što predstavlja povećanje od približno 5,4%. Dalje, u 2023. godini srednja mesečna primanja su dodatno porasla na 231,3 EUR, što odražava dodatni rast od približno 6,7% u odnosu na prethodnu godinu. Ova povećanja u procentima pružaju vredan uvid u promenljive trendove prihoda tokom vremena, sugerirajući pozitivan trend rasta prihoda unutar anketiranog uzorka. Ova analiza naglašava ukupnu uzlaznu putanju prosečnog mesečnog prihoda od 2021. do 2023. godine.

U narednim odeljcima, analiza je predstavljena holistički, kao i raščlanjena prema određenim varijablama kada je to prikladno. U slučajevima kada su pitanja postavljena na nivou domaćinstva, analiza ne daje analizu zasnovanu na pojedinačnim demografskim varijablama.

Pored toga, konačna neponderisana veličina uzorka je priložena svakom grafikonu i odgovori sa „ne znam“ ili „odbijam da odgovorim“ su izostavljeni iz analize.

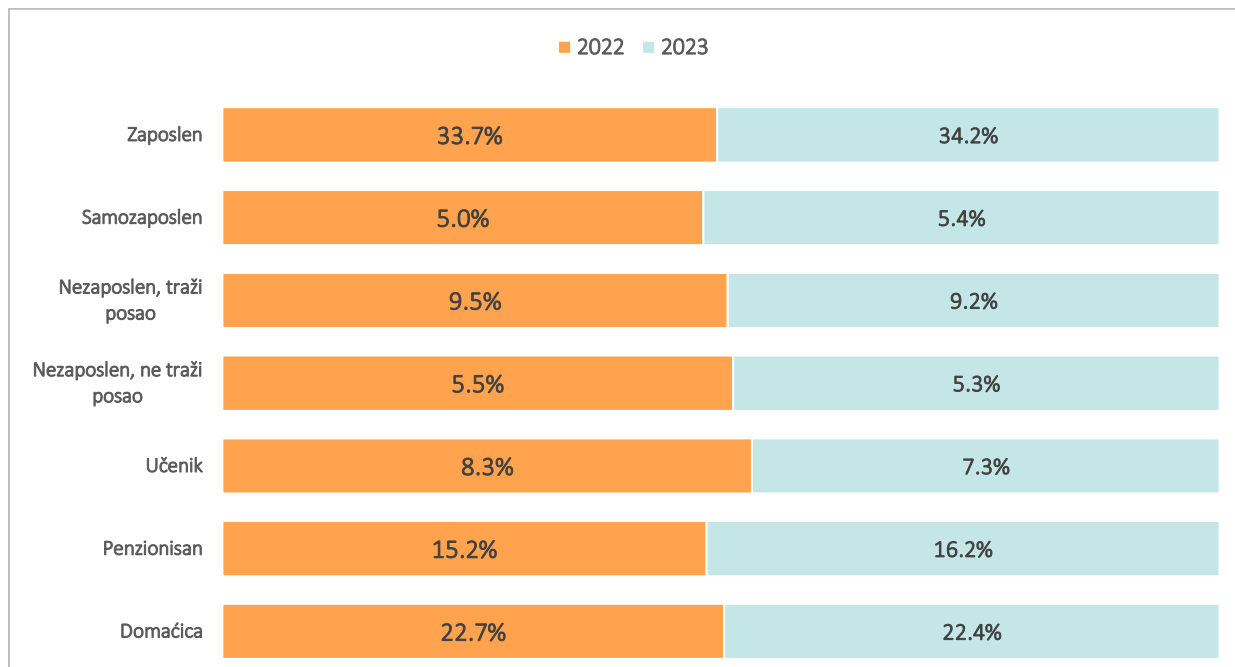
Prihodi i status zaposlenosti za pojedince i domaćinstva

Ispitanici su zamoljeni da odgovore na pitanja koja se odnose na informacije o njihovom zaposlenju kako bi bolje razumeli distribuciju uzorka, razloge za nezapošljavanje ako postoje i industrije u kojima su pojedinci zaposleni.

U pogledu radnog statusa, pojedinci su bili podstaknuti da odgovore da li su bili zaposleni pre godinu dana, u periodu maj-jun 2022. kao i u periodu maj-jun 2023. U maju-junu 2023. procenat ispitanika koji su prijavili da su zaposleni neznatno se povećao na 34,2% u poređenju sa 33,7% u prethodnoj godini. Ovo ukazuje na blago poboljšanje ukupne stope zaposlenosti.

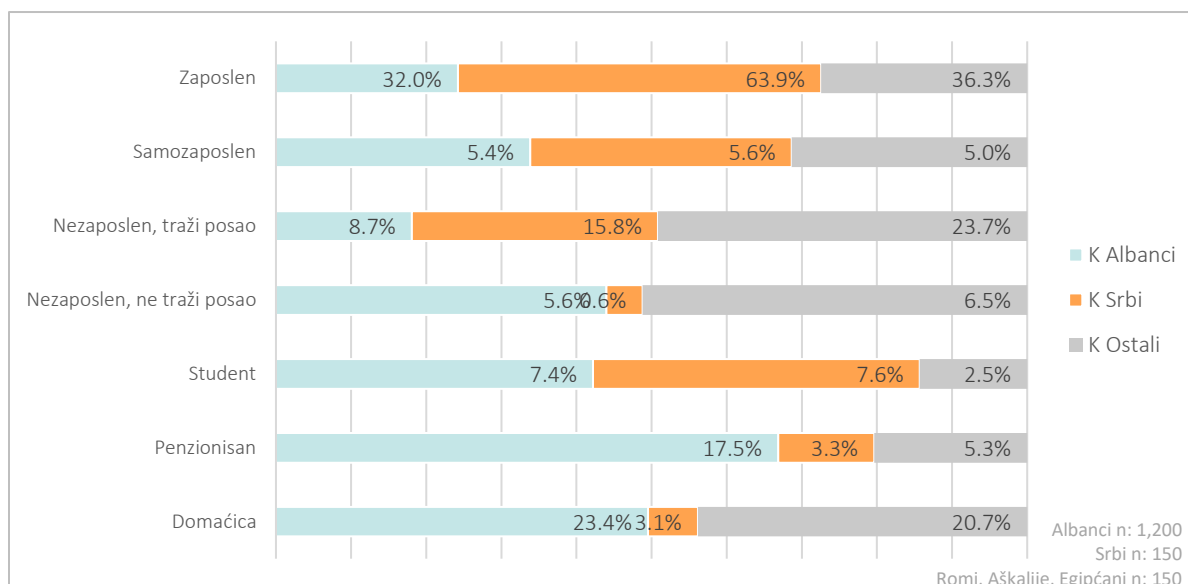
Slika 3. Status zaposlenosti: 2022. do 2023.

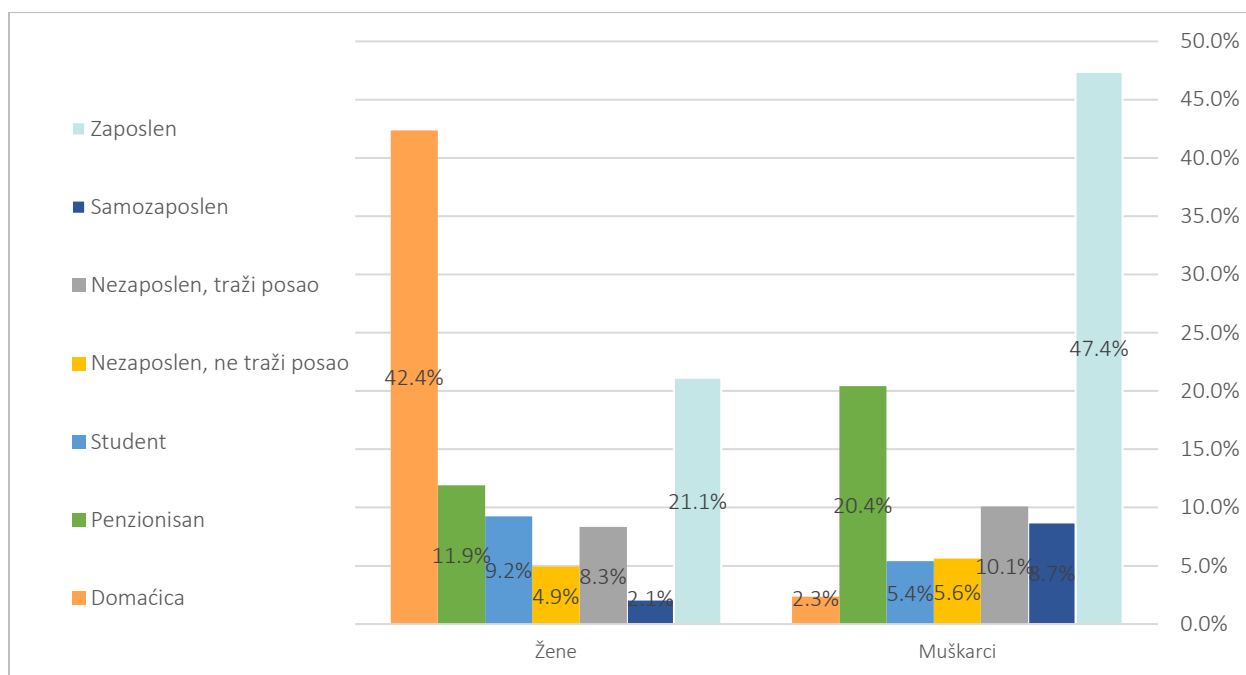
n=1,500

Kada se uporede isti podaci prema etničkoj pripadnosti za 2023. godinu, zajednica K-Srba je imala značajno veći nivo zaposlenosti (63,9%) u poređenju sa njihovim kolegama K-Albancima (32%) i K-Romima, K-Aškalijama, K-Egipćanima (36%). Analiza po polovima otkriva da je stopa zaposlenosti žena znatno manja (21,1%) u odnosu na muškarce (47,4%). Međutim, s obzirom na malu veličinu uzorka podataka prikupljenih kod kosovskih Srba (n=150) i drugih zajednica (n=150), savetuje se oprez kada se tumače podaci i generalizacija stanovništva nije preporučljiva.

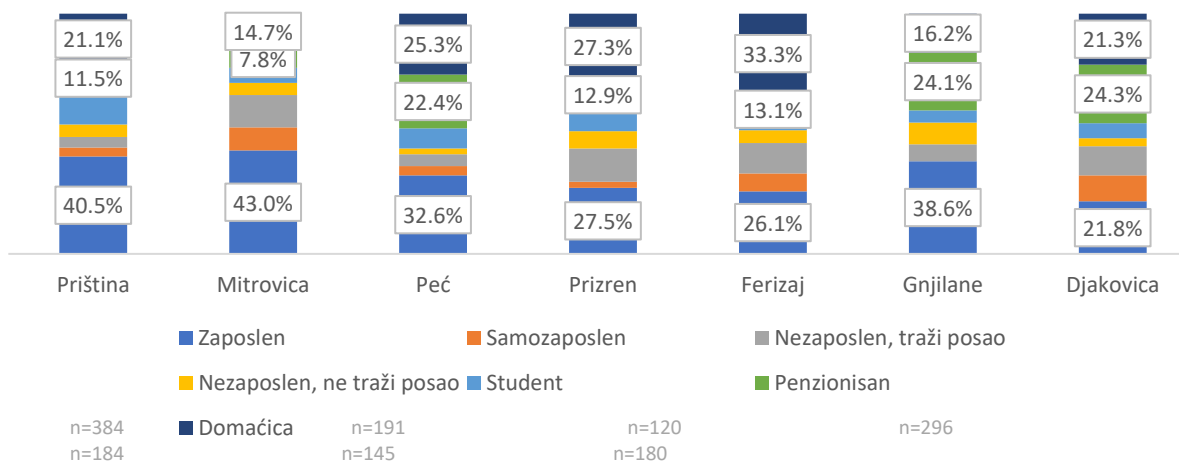
Slika 4. Status zaposlenosti po polu i etničkoj pripadnosti

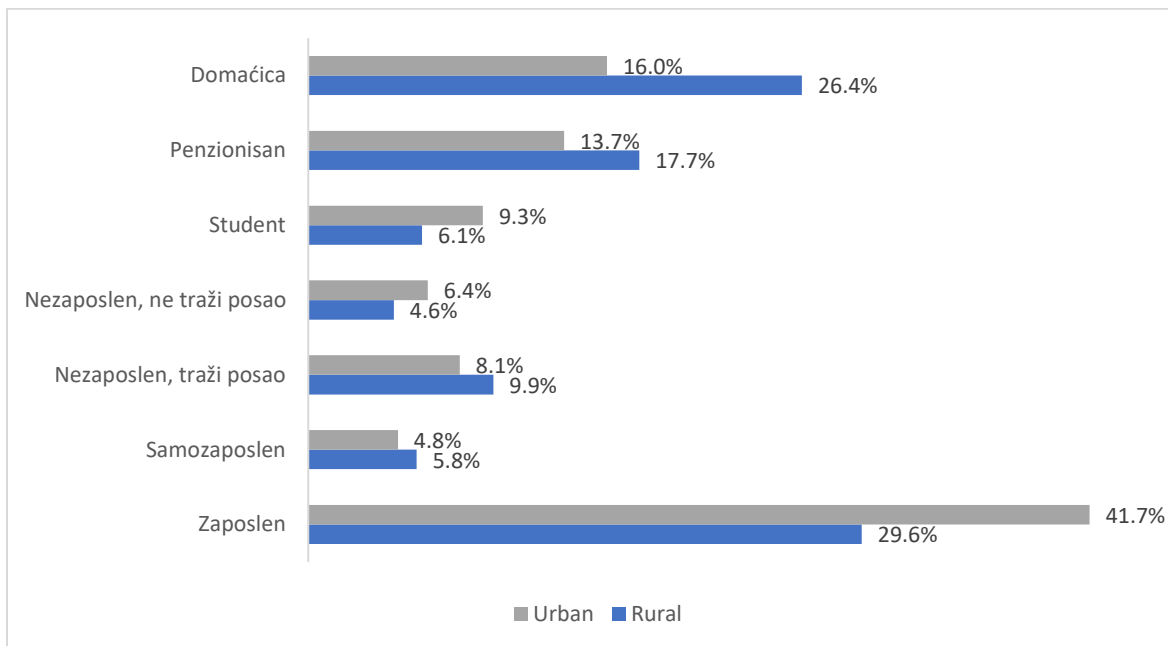
Što se tiče regionalnog širenja, Mitrovica ima najveći procenat zaposlenih lica (44,7%), a slede Priština (39,5%) i Gnjilane (38,5%). Peć (35,1%) i Prizren (28,2%) takođe imaju značajan deo zaposlenog stanovništva. Stope samozapošljavanja su relativno niže u svim gradovima, pri čemu Đakovica ima najveći procenat (10,9%). Podaci takođe pokazuju varijacije u stopama nezaposlenosti, pri čemu Mitrovica ima najveći procenat pojedinaca koji aktivno traže posao (13,5%). Penzioneri su najzastupljeniji u Uroševcu (24,9%) i Đakovici (25%), dok Prizren (32,7%) i Uroševac (28,2%) imaju najveći procenat domaćina.

Slika 5. Status zaposlenosti po regionima

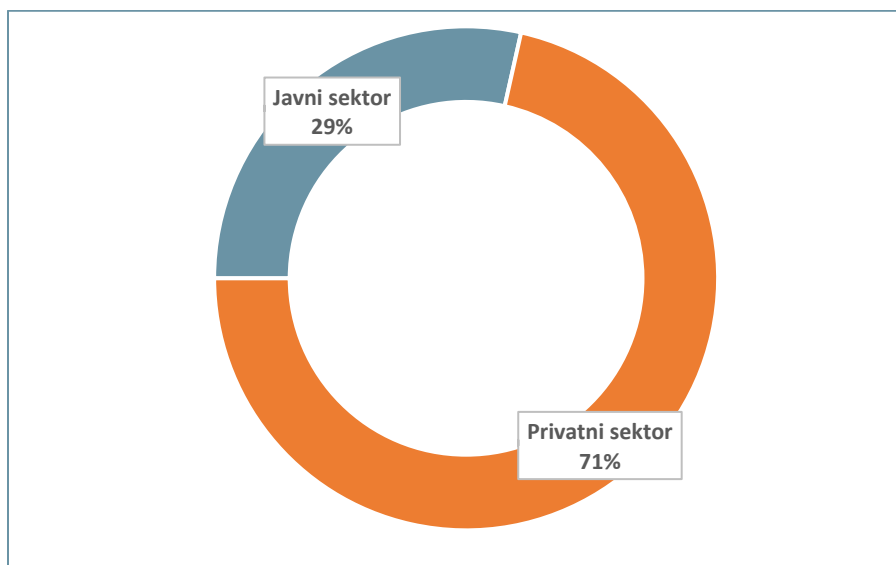
U smislu ruralnog/urbanog širenja, ruralna područja su imala manje prijavljivanja zaposlenih pojedinaca i veće šanse da budu domaćice.

Slika 6. Status zaposlenosti po vrstama naselja

Što se tiče sektora zapošljavanja, 71% ispitanika iz uzorka radi u privatnom sektoru, a 29% u javnom sektoru.

Slika 7. Sektor zaposlenja

U pogledu industrije zaposlenosti uzorka, među navedenim sektorima, najveću zastupljenost imala je industrija/proizvodnja sa 16,5%. Građevinarstvo je činilo 13,5%, što ukazuje na značajan deo

uzorka koji radi u građevinskom sektoru. Maloprodaja i ugostiteljstvo su takođe bili istaknuti, sa procentima od 12,0% i 10,0% respektivno, što odražava značaj ovih sektora u pružanju mogućnosti za zapošljavanje. Preostali su detaljno predstavljeni u tabeli ispod. Upoređujući ove podatke sa Istraživanjem o radnoj snazi, poljoprivredu čini 2% zaposlenosti, 15,5% radi u trgovini na veliko/malo, 2,3% u transportu i skladištenju i tako dalje²⁰. Moguća neslaganja koja nastaju između podataka uzorka i zvaničnih podataka IRS mogu se pripisati različitim faktorima. Prvo, grupisanje industrije koje se odnosi na industrijske kategorije nije uvek bilo identično zvaničnim kategorijama IRS. Drugo, samo pojedinci zaposleni u privatnom sektoru su zamoljeni da prijave svoju industriju zapošljavanja, pri čemu su mogli da dodaju još jednu „drugu“ kategoriju samoproglashene industrije.

Što se tiče etničke pripadnosti, zajednica K-Albanaca je uglavnom zaposlena u aktivnostima vezanim za proizvodnju (16,4%), a zatim u građevinarstvu (13,3%). Zajednica K-Srba je uglavnom zaposlena u proizvodnim delatnostima (22%), zatim u transportu i komunikacijama (13,9%). Što se tiče zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, najveću zaposlenost u industriji čini građevinarstvo (16,2%), a zatim tekstil/odeća (14,5%).

Po polu, muškarci su češće bili zaposleni u proizvodnoj industriji (19,1%), a žene u trgovini na malo (21,4%).

Tabela 7. Delatnost zaposlenja: Ukupno i po etničkim grupama

	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipćani	Ukupno
Poljoprivreda	6.0%	6.4%	11.6%	6.0%
Industrija/Proizvodnja	16.4%	22.2%	8.9%	16.5%
Tekstil/Odeća	4.6%	10.4%	14.5%	4.9%
Građevinarstvo	13.3%	6.9%	16.2%	13.5%
Maloprodaja	12.5%	6.9%	14.8%	12%
Veleprodaja	3.8%	2.9%	6.3%	3.8%
Ugostiteljstvo	10.5%	13.9%	2.3%	10%
Transport/komunikacije	5.9%	9.9%	4.3%	6.1%
Profesionalne usluge	10.6%	20.3%	21.1%	10.4%
Nekretnine	0.3%	0.0%	0.0%	0.3%
Ostalo	16.2%	0.0%	0.0%	16.5%
Ukupno	100.0%	100.0%	100.0%	100%
Broj opservacija	1.200	150	150	1.500

²⁰ Istraživanje učestvovanja radne snage. Q1 2022. Dostupno na: <https://ask.rks-gov.net/media/7528/labour-force-survey-q1-2022.pdf>

Tabela 8. Delatnost zaposlenja po polovima

	Muškarci	Žene
Poljoprivreda	7.7%	1.4%
Industrija/Proizvodnja	19.1%	9.5%
Tekstil/Odeća	2.9%	9.9%
Građevinarstvo	18.6%	21.4%
Maloprodaja	8.5%	5.4%
Veleprodaja	3.2%	11.2%
Ugostiteljstvo	9.5%	1.8%
Transport/komunikacije	7.7%	15.4%
Profesionalne usluge	8.6%	23.9%
Nekretnine	0.4%	0.0%
Ostalo	13.7%	0.0%
Ukupno	100.0%	100.0%
Broj opservacija	694	806

Ukupna stopa zaposlenosti je neznatno poboljšana, sa 34,2% zaposlenih u periodu maj-jun 2023. u poređenju sa 33,7% prethodne godine. Samozapošljavanje je takođe blago poraslo, što ukazuje na rast preduzetničkih aktivnosti. Broj nezaposlenih osoba koje aktivno traže se smanjio, što ukazuje na vrlo blago poboljšanje tržišta rada, dok je onih koji su nezaposleni, ali ne traže aktivno, opao.

Većina ispitanika radila je u privatnom sektoru, a razlozi za gubitak posla su bili različiti. Zastupljenost industrije je bila raznolika, sa industrijom/proizvodnjom, građevinarstvom, maloprodajom i ugostiteljstvom. Zapaženu zastupljenost imale su stručne usluge i poljoprivreda, dok su najmanje zastupljene nekretnine.

Prihod domaćinstva i zaposlenost

S obzirom da je cilj ovog izveštaja da proceni uticaj inflacije na blagostanje domaćinstava, sproveden je set istraživanja kako bi se prikupile informacije o prihodima i zaposlenosti pojedinaca i u domaćinstvima.

Tabela ispod predstavlja ključne nalaze u vezi sa glavnim izvorima prihoda za domaćinstva, pri čemu se može izabrati višestruki izbor odgovora. Većina domaćinstava (73,1%) je navela platu kao svoj primarni izvor prihoda, što ukazuje na značajno oslanjanje na zarade zasnovane na zaposlenju. Poslovni prihodi su činili 7,9%, što ukazuje na deo prihoda koji su domaćinstva ostvarila kroz preduzetničke poduhvate. Prihodi od poljoprivrede, sa 8,5%, ukazuju na to da značajan procenat domaćinstava ostvaruje prihode od poljoprivrednih aktivnosti. Prihodi od investicija i prihodi od zakupa bili su relativno niski i iznosili su 0,6%, odnosno 0,5%.

Za jednu petinu domaćinstava, institucionalna pomoć je glavni izvor prihoda, naglašavajući približan udeo domaćinstava zavisnih od institucionalnih transfera za prihod. Pored toga, 19,1% je izjavilo da su doznake glavni izvor prihoda.

Što se tiče etničke pripadnosti, 93,4% K-Srba je prijavilo da imaju plate/zarade kao glavni izvor prihoda, a zatim prihod od poljoprivrede kao glavni prihod za 14,2% domaćinstava K-Srba. Za K-Albance, u 71,8% slučajeva, primarni izvor prihoda je bio plata/zarada, a zatim socijalna pomoć u 21,2%. Za zajednice K-Roma, K-Aškalijski i K-Egipćani, 59,5% prihoda došlo je u obliku plata i 45,3% od socijalne pomoći. Poslednji nalazi mogu ukazivati na lošije rezultate zapošljavanja za zajednice K-Roma, K-Aškalijski i K-Egipćani i veliko oslanjanje na socijalnu pomoć.

Tabela 9. Glavni izvor prihoda: Ukupno i po etničkim grupama

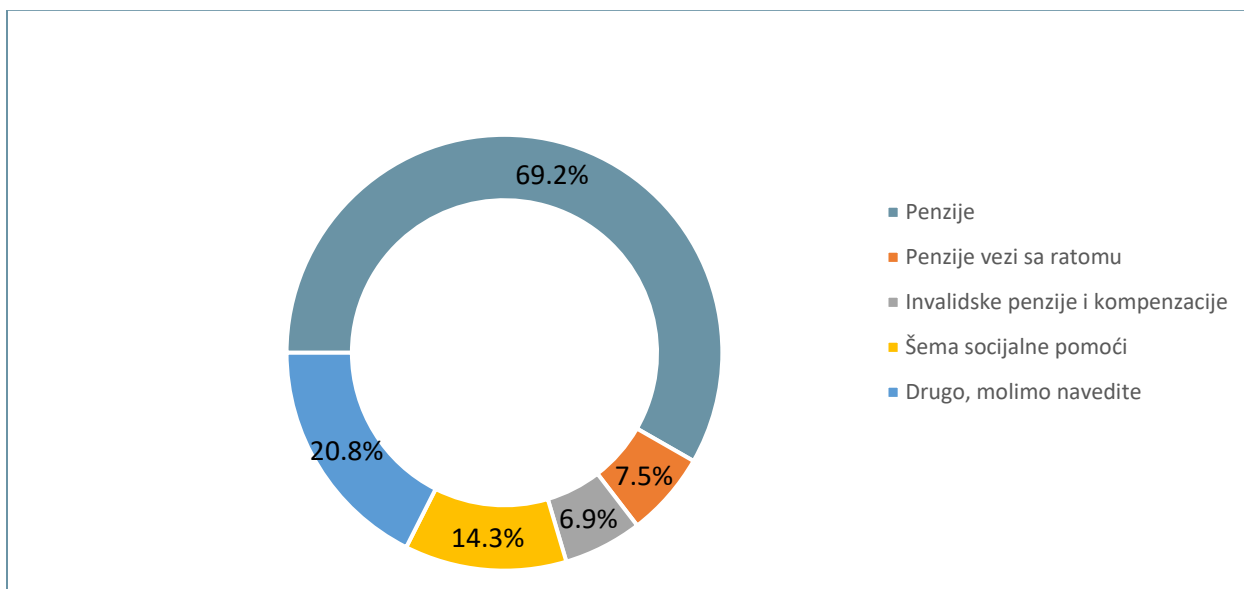
	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalijski, K-Egipćani	Ukupno
Plate/zarade	53.2%	63.5%	36.8%	73.1%
Poslovni prihod	5.8%	4.1%	5.8%	7.9%
Poljoprivredni prihod	6.3%	9.7%	1.4%	8.5%
Investicioni prihod	0.3%	1.5%	0.4%	0.6%
Prihod od rente	0.4%	0%	0%	0.5%
Institucionalna plaćanja	15.7%	9.6%	28.1%	20.7%
Doznake	14.6%	0.8%	20.5%	19.1%
Zajmovi	0.3%	9.1%	0%	1.1%
Prosjačenje	0.4%	0%	1.3%	0.4%
Ostalo	3.0%	1.9%	5.7%	4.9%
Ukupno	100.0%	100.0%	100.0%	100%
Broj opservacija	1.200	150	150	1.500

Zatim, među domaćinstvima koja su odgovorila da primaju institucionalne prihode/transfere²¹, ključni izvori gde ove pomoći uključuju penzije (69,2% domaćinstava), 14,3% je primalo socijalnu pomoć - veći udeo od 6,7% prema administrativnim podacima MFRT²². (u anketi nije postavljeno pitanje da li je kategorija 1 ili 2), zatim penzije vezane za rat (7,5% domaćinstava), invalidske penzije i naknade koje su navedene kao primarni izvor prihoda za 6,9% domaćinstava koja su primala podršku socijalne zaštite. Nešto više od jedne petine domaćinstava navelo je druge izvore pomoći, uključujući penzije roditelja/roditelja supružnika koji ne žive u domaćinstvu, dobrotvorne svrhe/primanje pomoći od komšija/rođaka i šeme pomoći deci.

²¹ Institucionalna plaćanja ili „državni transferi“ su plaćanja za koja nisu potrebna trenutna ili buduća dobra ili usluge. Ovo uključuje naknade za socijalno osiguranje, naknade za osiguranje od nezaposlenosti i socijalnu pomoć.

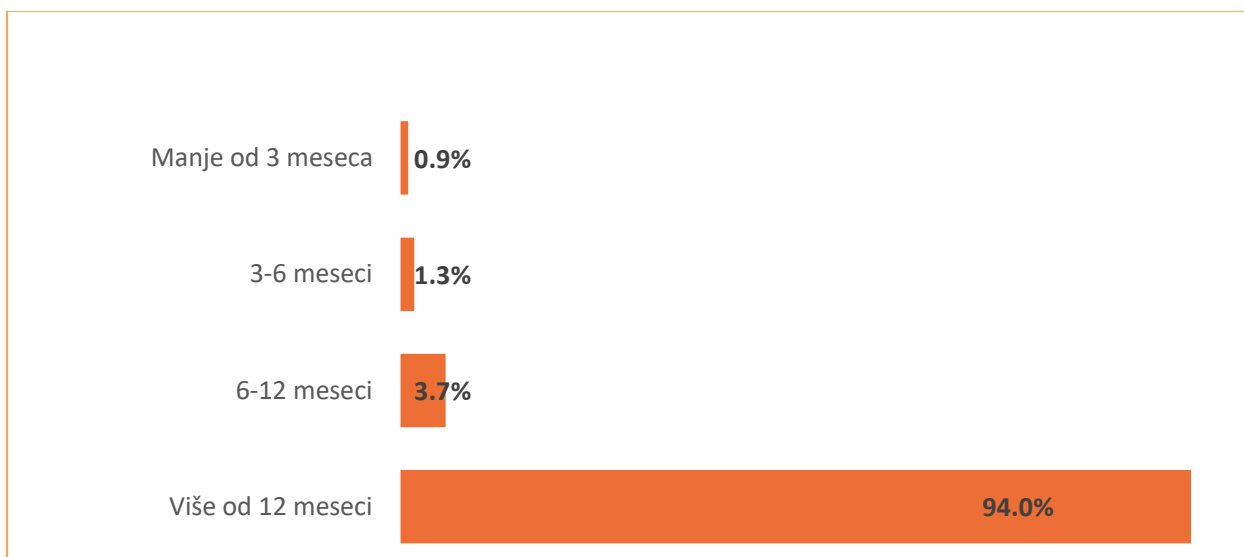
²² KAS, 2023, Statistika socijalno staranja: <https://ask.rks-gov.net/media/7571/statistikat-e-mireqenies-sociale-maj-2023-shqip.pdf>

Slika 8. Institucionalna plaćanja: Podela dobijene podrške

Među anketiranim domaćinstvima 73,2% domaćinstava je izjavilo da ima nezaposlene osobe: 73% među domaćinstvima K-Albanaca, 65,4% K-Srba i 80,9% u okviru domaćinstava K-Roma, K-Aškalija, K-Egipćana. Većina nezaposlenih pojedinaca (94%) u domaćinstvima, bili su dugotrajno nezaposleni (više od 12 meseci).

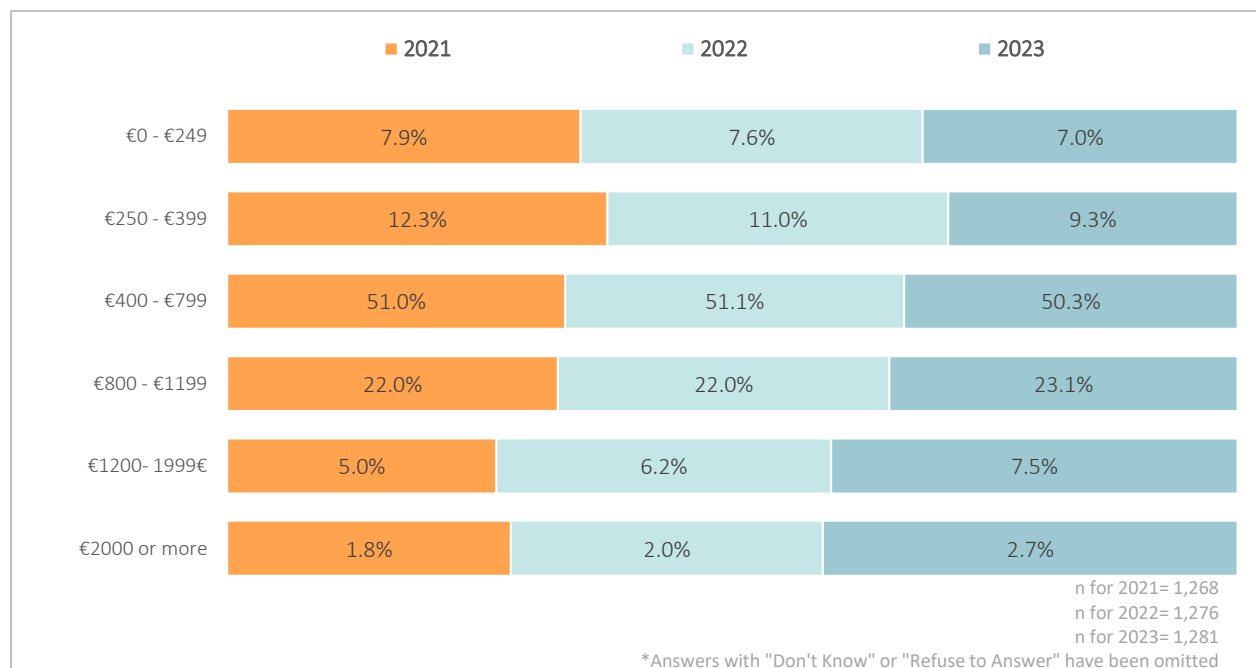
Slika 9. Trajanje nezaposlenosti

Nedostatak mogućnosti za zaposlenje je najčešći razlog (za 46,5% nezaposlenih), a zatim 29,8% navodi da se brine o deci ili članovima porodice, dok se školovanje ili obuka navodi kao razlog za nezaposlenost za 8,7% nezaposlenih lica.

Što se tiče nominalnog prihoda domaćinstava nakon oporezivanja, nalazi otkrivaju da je u 2021. godini najveći udeo domaćinstava bio u rasponu prihoda od 400-799 evra, što čini 43,2% odgovora. Međutim, ovaj udeo se neznatno povećao na 43,5% u 2022. godini i ponovo na 43,0% u 2023. godini, što ukazuje na relativnu stabilnost u ovoj grupi prihoda tokom godina. Raspon prihoda od 800 do 1199 evra je takođe ostao dosledan, sa 18,6% u 2021. godini, 18,7% u 2022. godini i blagim povećanjem na 19,8% u 2023. Nasuprot tome, udeo domaćinstava u nižim rangovima prihoda blago se smanjio tokom vremena. U rasponu prihoda od 0 do 249 evra, došlo je do pada sa 6,7% u 2021. na 6,5% u 2022. godini i dalje na 6,0% u 2023. Pad se takođe primećuje kod domaćinstava sa prihodima od 250 do 399 evra u rasponu prihoda. zabeležio pad sa 10,4% u 2021. na 9,4% u 2022. i 8,0% u 2023. Raspon prihoda od 1200 €-1999 doživeo je blagi pad sa 4,2% u 2021. godini na 5,3% u 2022. godini, ali je potom pokazao porast na 6.4. % u 2023. Sveukupno, ovi nalazi sugerišu da je većina domaćinstava zadržala nivoe prihoda u određenim rasponima, sa blagim pomeranjem ka višim rangovima prihoda u 2023. u poređenju sa prethodnim godinama.

Slika 10. Prihodi domaćinstva kada se plate porezi: 2021, 2022. i 2023.

Što se tiče etničke pripadnosti, većina kosovskih Albanaca je pala u rasponu od 400-799 evra za tri godine (42,6%, 43,2% i 43,3% za 2023., 2022. i 2021. godinu). Isto je primećeno za zajednicu K-Srba (34,9% u 2023.) i zajednice K-Roma, K-Aškalija, K-Egipćana (47,3% u 2023.).

Tabela 10. Prihodi domaćinstva kada se plate porezi, po etničkim grupama, za 2023.

	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalijske, K-Egipćani
€0 - €249	7.6%	3.5%	20.6%
€250 - €399	9.1%	16.3%	13.7%
€400 - €799	50.5%	36.4%	47.9%
€800 - €1199	23.3%	24.1%	13.3%
€1200- 1999€	7.1%	14.3%	2.6%
€2000 ili više	2.5%	5.4%	2.0%
Ne znam/ Odbija odgovor	7.6%	3.5%	20.6%
Ukupno	100.0%	100.0%	100.0%
Broj opservacija (Ne Znam/ Odbija odgovor)	1.012	147	146

Ključni nalazi ovog odeljka su sledeći:

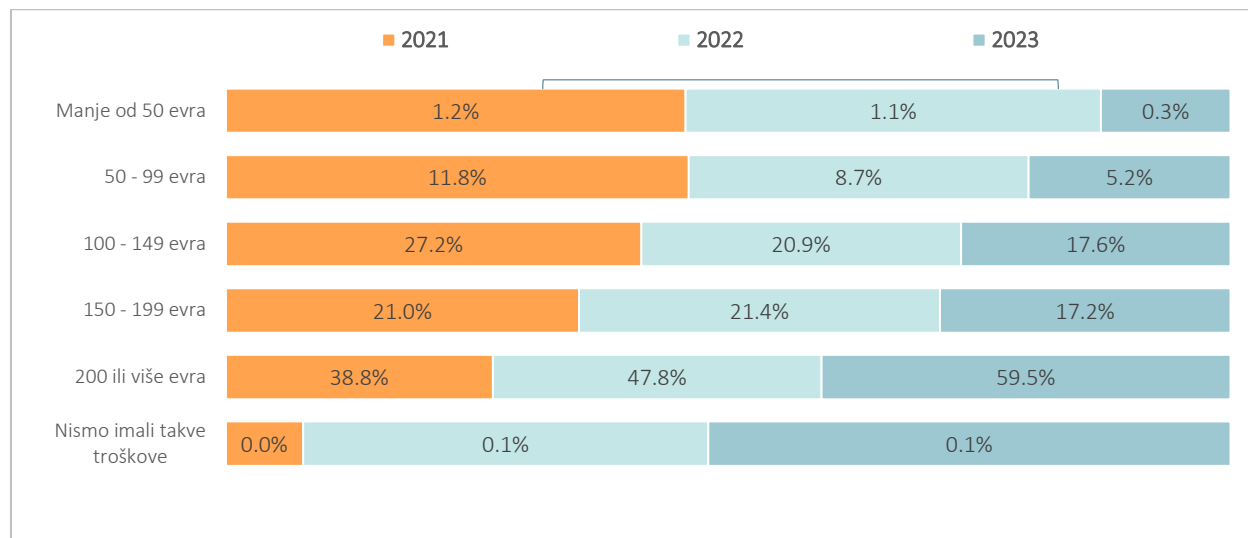
- ✓ Kao što se očekivalo, većina domaćinstava se oslanjala na plate kao svoj primarni izvor prihoda;
- ✓ Institucionalne uplate je navelo kao izvor prihoda 20,7% ispitanika, a doznake 19,1%.
- ✓ Penzije su se pojavile kao najčešći oblik institucionalnih transfera, a slede penzije vezane za rat i invalidske penzije/kompenzacije.
- ✓ Nezaposlenost je preovladavala među uzorkom: 73,2% od ukupnog broja ispitanika izjavilo je da u anketiranim domaćinstvima ima nezaposlene osobe, pri čemu je značajna većina izjavila da je nezaposlenost dugotrajna (94%).
- ✓ Nedostatak mogućnosti zaposlenja (46,5%) i odgovornost za negu (29,8%) bili su ključni razlozi za nezaposlenost.
- ✓ Nominalni prihod domaćinstava nakon oporezivanja ostao je relativno stabilan tokom godina, sa najvećim udelom u rasponu prihoda od 400-799 evra.

Troškovi domaćinstva

Ovaj odeljak govori o nalazima koji se odnose na sastav rashoda domaćinstava tokom perioda od 2021. do 2023. godine. Generalno, pitanja su se fokusirala na razumevanje troškova za namirnice, hipoteku/kiriju, komunalije (struja, gas, voda), prevoz (gas, plaćanje automobila, javne usluge), prevoz, zabava (usluge strimovanja, restorani, aktivnosti u slobodno vreme), elektronski uređaji (pametni telefoni, računari, druga elektronika), mogućnosti obrazovanja i/ili obuke i zdravstvene usluge (posete lekaru, lekovi, zdravstvena zaštita).

Nalazi istraživanja pokazuju da je za namirnice došlo do povećanja rashoda iz godine u godinu. Dok je 2021. godine 38,8% domaćinstava trošilo 200 i više evra na namirnice, udeo je povećan na 47,8% u 2022. godini, a na 59,5% u 2023. S obzirom da se preferencije potrošača ne menjaju značajno u tako kratkom vremenskom periodu i činjenica da zarade²³ (uključujući ovde i minimalnu zaradu) nisu značajno porasle, povećanje se uglavnom može pripisati porastu cena u posmatranom periodu - posebno u 2023. Nasuprot tome, udeo domaćinstava sa potrošnjom ispod 200 evra vremenom je opadao (slika ispod).

Slika 11. Prosečni mesečni troškovi za namirnice: Trendovi od 2021 do 2023.

Obrasci potrošnje među različitim etničkim grupama otkrivaju zanimljive uvide. Među domaćinstvima K-Albanaca, veći deo troši na višim nivoima, posebno na namirnice. U 2021. godini, 39,4% domaćinstava K-Albanaca izjavilo je da je potrošilo 200 evra ili više na namirnice. Ovaj procenat je porastao na 48,9% u 2022. i dalje porastao na 60,2% u 2023. Za zajednicu K-Srba, takođe je primetan porast u procentu domaćinstava koja troše 200 EUR ili više na namirnice. U 2021. godini iznosio je 30,4%, što je poraslo na 34,1% u 2022. i značajno poraslo na 52% u 2023. S druge strane, trendovi potrošnje za zajednice K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana su ostali dosledno u kategoriji 150-199 EUR za namirnice. U 2021. godini, 13,4% domaćinstava je prijavilo potrošnju unutar ovog raspona, a ova cifra se neznatno povećala na 16% u 2022. i 2023.

Tabela 11. Prosečni mesečni troškovi za namirnice po etničkim grupama: Trendovi od 2021 do 2023

	2021.		
	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipćani
Manje od 50 evra	0.4%	1.3%	22.9%

²³ Prema poslednjem izveštaju o platama za Kosovo (KAS, 2023), u 2021. godini prosečna neto plata na Kosovu bila je 432 evra, a 446 evra u 2022. (povećanje od 3,2%): <https://ask.rks-gov.net/media/7536/niveli-i-pagave-ne-kosove-2022.pdf>

50 - 99 evra	11.1%	29.0%	23.4%
100 - 149 evra	28.0%	19.5%	21.1%
150 - 199 evra	21.3%	19.7%	13.4%
200 ili više evra	39.4%	30.4%	17.8%
Nismo imali takve troškove (N/A)	0.0%	0.0%	23.6%
Ukupan broj opservacija bez NZ/ Odbija odgovor	1.166	140	150

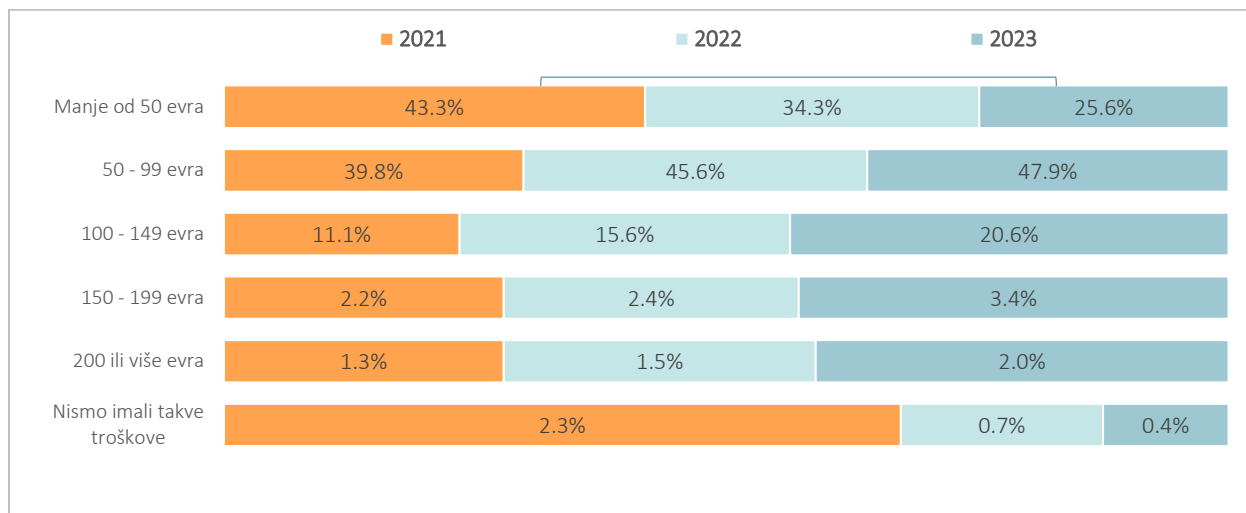
	2022.		
	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipćani
Manje od 50 evra	0.4%	0.6%	21%
50 - 99 evra	7.3%	27.6%	18%
100 - 149 evra	21.6%	18.3%	20%
150 - 199 evra	21.7%	19.3%	16%
200 ili više evra	48.9%	34.1%	24%
Nismo imali takve troškove (N/A)	0.1%	0.0%	1%
Ukupan broj opservacija bez NZ/ Odbija odgovor	1.176	143	149

	2023.		
	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipćani
Manje od 50 evra	0.2%	0.0%	5.2%
50 - 99 evra	4.2%	11.6%	26.4%
100 - 149 evra	17.6%	25.1%	17.2%
150 - 199 evra	17.8%	10.6%	13.1%
200 ili više evra	60.2%	52.0%	37.3%
Nismo imali takve troškove (N/A)	0.1%	0.7%	0.7%
Ukupan broj opservacija bez NZ/ Odbija odgovor	1.176	143	150

Što se tiče prosečnih mesečnih izdataka za kiriju ili hipoteku, preko 90% domaćinstava nema takve izdatke i taj udeo se vremenom neznatno povećavao. Ovo korespondira sa činjenicom da većina stanovnika Kosova živi u svojim prostorijama.

Poređenje podataka od 2021. do 2023. za prosečnu mesečnu potrošnju za komunalije otkriva zanimljive trendove i promene u obrascima potrošnje domaćinstava. Povećava se udeo domaćinstava sa prosečnom mesečnom potrošnjom za komunalije iznad 50 evra mesečno, dok opada udeo domaćinstava koja troše ispod 50 evra. Ova promena odražava promenu cena energije u 2022. i 2023. godini, što čini najveći deo troškova komunalnih usluga.

Slika 12. Prosečni mesečni troškovi za komunalije: Trendovi od 2021 do 2023.

Slični obrasci tokom godina primećeni su za sve etničke grupe: pad udela domaćinstava koja troše manje od 50 evra i povećan udeo onih koji troše 50 ili više evra mesečno.

Tabela 12. Prosečni mesečni troškovi za komunalije po etničkim grupama: Trendovi od 2021 do 2023.

	2021.		
	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipćani
Manje od 50 evra	43.5%	47.0%	40.7%
50 - 99 evra	40.7%	21.3%	41.2%
100 - 149 evra	10.2%	24.7%	11.6%
150 - 199 evra	2.2%	4.3%	0.8%
200 ili više evra	1.4%	0.0%	2.1%
Nismo imali takve troškove (N/A)	2.1%	2.7%	3.5%
Ukupan broj opservacija bez NZ/ Odbija odgovor	1.188	144	142

	2022.		
	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipćani
Manje od 50 evra	34.5%	33.5%	35.8%
50 - 99 evra	46.0%	35.0%	44.7%
100 - 149 evra	15.1%	25.8%	15.2%
150 - 199 evra	2.3%	4.9%	0.8%
200 ili više evra	1.6%	0.0%	2.1%
Nismo imali takve troškove (N/A)	0.7%	0.7%	1.4%
Ukupan broj opservacija bez NZ/ Odbija odgovor	1.188	145	142

	2023.		
	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipćani
Manje od 50 evra	26.6%	19.6%	19.4%
50 - 99 evra	47.3%	41.6%	53.0%
100 - 149 evra	20.3%	27.9%	23.2%
150 - 199 evra	3.2%	7.6%	2.2%
200 ili više evra	2.2%	0.0%	0.8%
Nismo imali takve troškove (N/A)	0.4%	3.3%	1.4%
Ukupan broj opservacija bez NZ/ Odbija odgovor	1.192	150	145

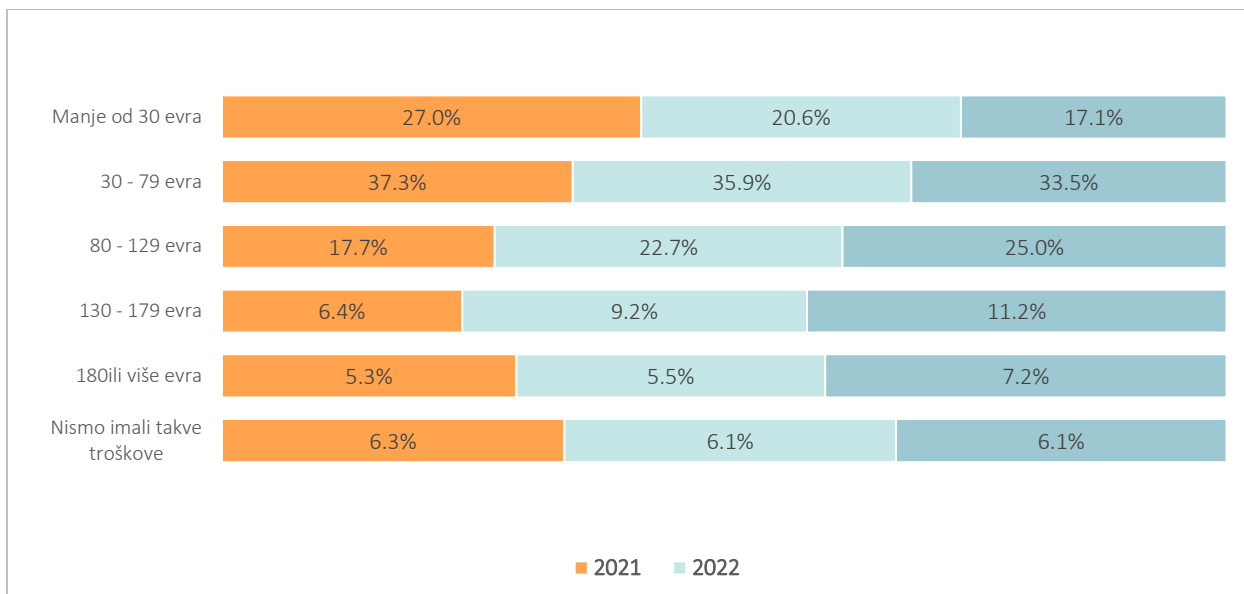
U pogledu strukture naselja, u tabeli ispod su navedeni rashodi za komunalije od 2021. do 2023. godine. Slični trendovi se primećuju, pri čemu se procenat porodica koje troše manje od 50 evra opada tokom godina.

Table 13. Prosečni mesečni troškovi za komunalije po vrstama naselja: Trendovi od 2021 do 2023.

	Urbana 2021.	Ruralna 2021.	Urbana 2022.	Ruralna 2022.	Urbana 2023.	Ruralna 2023.
Manje od 50 evra	50.2%	32.0%	39.6%	25.7%	28.9%	20.3%
50 - 99 evra	36.4%	45.2%	44.3%	47.6%	49.8%	44.8%
100 - 149 evra	9.1%	14.4%	13.1%	19.5%	17.5%	25.7%
150 - 199 evra	1.4%	3.6%	1.5%	3.8%	2.4%	5.1%
200 ili više evra	0.9%	2.0%	0.6%	2.9%	0.9%	3.7%
Nismo imali takve troškove (N/A)	2.0%	2.7%	0.8%	0.5%	0.5%	0.3%
Ukupan broj opservacija, bez NZ / Odbija odgovor	610	867	610	854	611	874

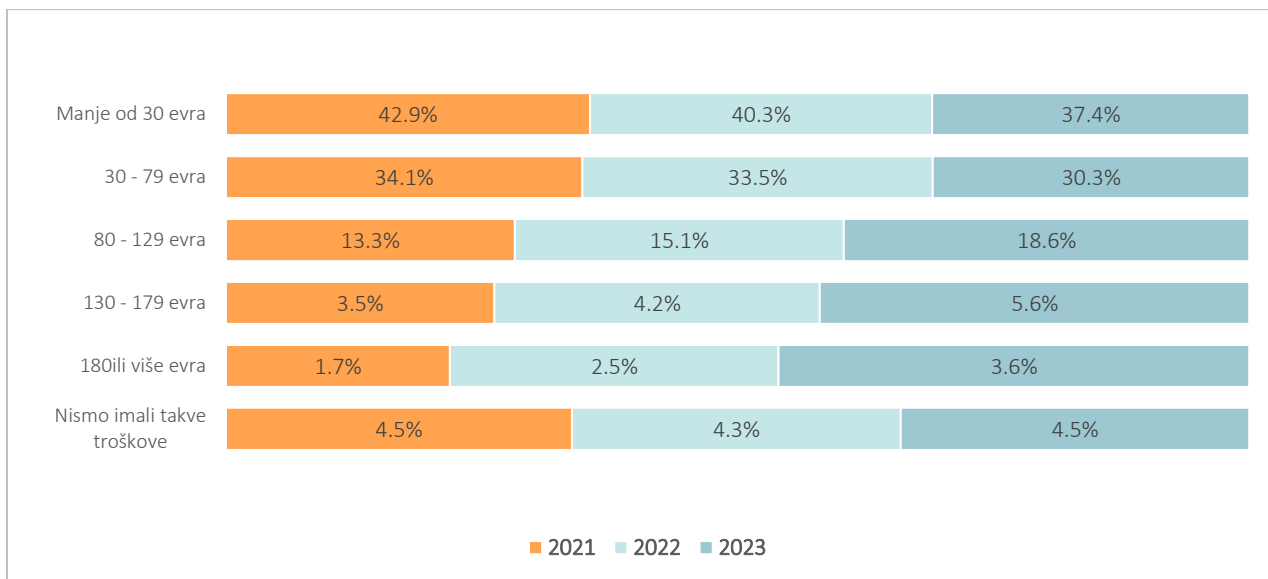
Analiza podataka od 2021. do 2023. godine u vezi sa prosečnom mesečnom potrošnjom na prevoz otkriva da postoji konzistentan pad procenta domaćinstava koja troše manje od 30 evra na prevoz u trogodišnjem periodu. U 2021. godini, 27% domaćinstava je palo u ovaj raspon rashoda, koji je opao na 20,6% u 2022. i dalje opao na 17,1% u 2023. Nasuprot tome, postoji trend rasta udela domaćinstava u višim rasponima rashoda. Procenat domaćinstava u rasponu od 30-79 EUR ostao je relativno stabilan od 2021. do 2022. godine, ali je smanjen na 33,5% u 2023. U međuvremenu, procenat domaćinstava u rasponu od 80-129 EUR porastao je sa 17,7% u 2021. na 22,22% u 2023. godini. i dalje na 25% u 2023. Slično, procenat domaćinstava u rasponu od 130-179 EUR i rasponu od 180 EUR ili više pokazuje konzistentan rast tokom godina. Ovaj nalaz je takođe u skladu sa povećanjem cena naftnih derivata u 2022. i 2023.

Slika 13. Prosečni mesečni troškovi za prevoz: Trendovi od 2021. do 2023.

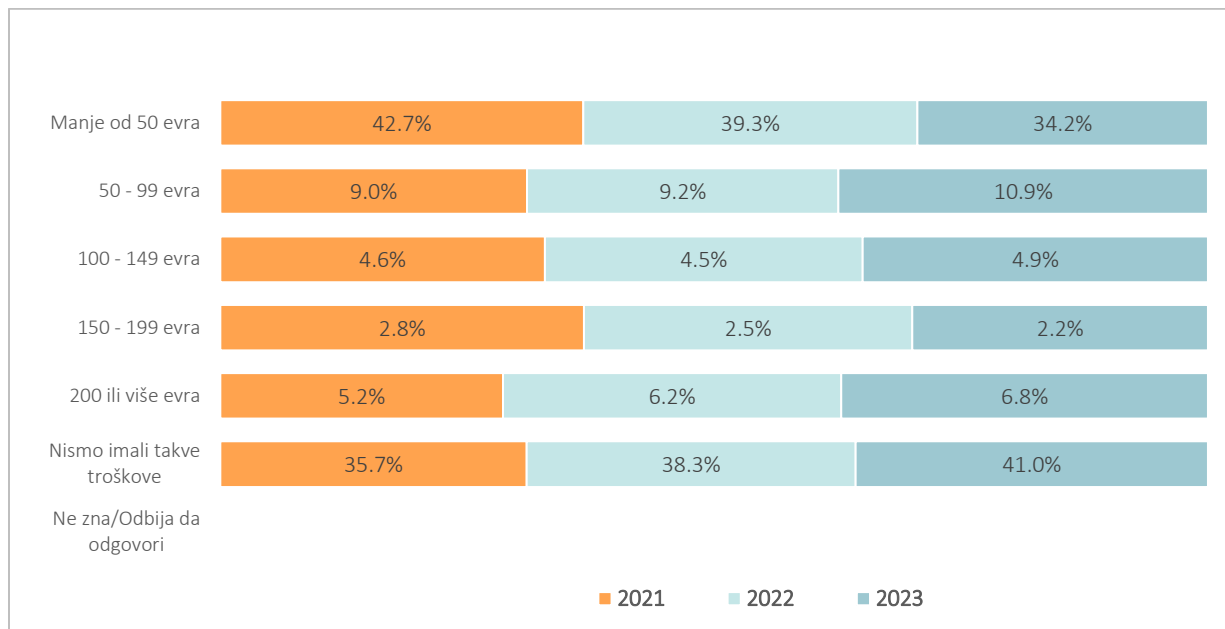
Što se tiče potrošnje na zabavu, nalazi ankete sugerišu da postoji sve veći procenat potrošnje domaćinstava u višim rasponima od 2021. do 2023. Pored toga, iako je 2021. 42,9% domaćinstava tvrdilo da je potrošilo manje od 30 evra na zabavu, ovaj procenat pao na 37,4% u 2023. Slično, dok je 2021. 13,3% tvrdilo da je potrošilo između 80-129 evra na zabavu, ovaj procenat je porastao na 18,6% u 2023.

Slika 14. Prosečni mesečni troškovi za zabavu: Trendovi od 2021. do 2023.

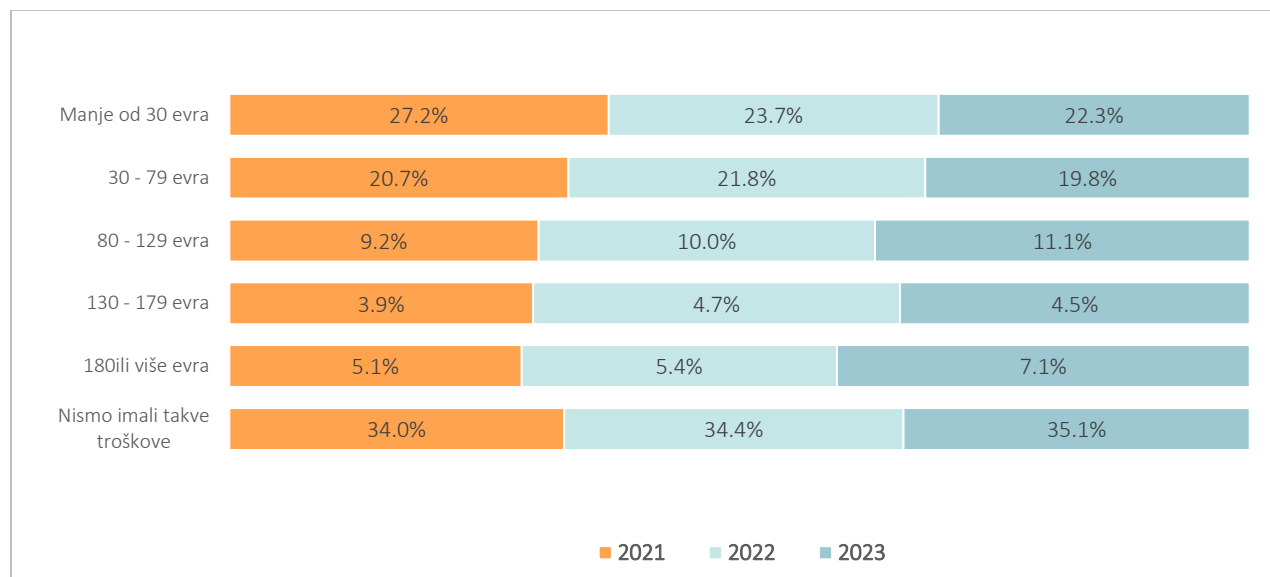
Što se tiče kretanja rashoda za elektronske uređaje, udeo domaćinstava koja nisu kupila takve uređaje porastao je sa 35,7% u 2021. godini na 41% u 2023. godini, što može biti posledica povećanja cena za druge osnovne potrebe (kao što je gore navedeno za namirnice, komunalne troškove). Udeo domaćinstava je blago povećan za potrošnju od 50-99 evra i 200 i više evra, dok je za ostale kategorije potrošnje udeo domaćinstava opao.

Slika 15. Prosečni mesečni troškovi za elektronske uređaje: Trendovi od 2021. do 2023.

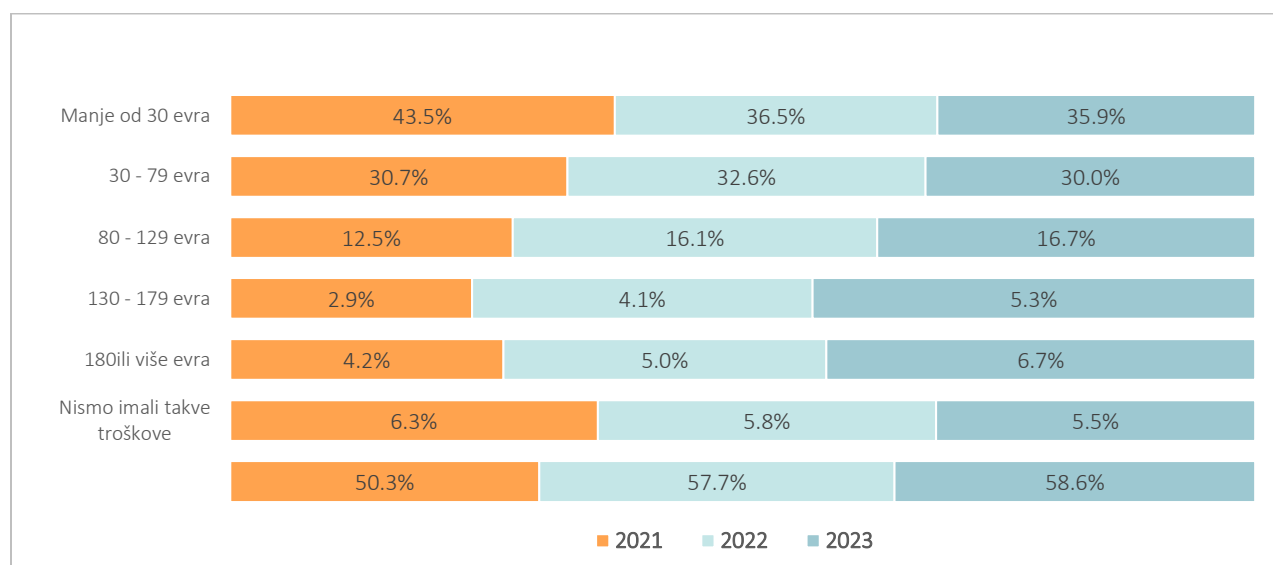
Što se tiče potrošnje na obrazovanje ili mogućnosti za obuku, udeo domaćinstava koja nemaju izdatke za obrazovanje blago se povećao tokom vremena, sa 34% u 2021. godini, na 34,4% u 2022. godini i na 35,1% u 2023. godini. Skoro u svim kategorijama potrošnje godine, povećan je udeo domaćinstava, što je posledica rasta cena u tri uzastopne godine.

Slika 16. Prosečni mesečni troškovi za obrazovanje i obuku: Trendovi od 2021. do 2023.

Na kraju, u pogledu izdataka domaćinstava za zdravstvene usluge, nalazi otkrivaju povećan udeo potrošnje domaćinstava na višim nivoima potrošnje u posmatranom periodu. Postoji postepeno povećanje procenta domaćinstava u višim rasponima potrošnje. Procenat domaćinstava koja troše 180 EUR ili više na zdravstvene usluge pokazuje konzistentan porast, povećavajući se sa 4,2% u 2021. na 5% u 2022. i dalje na 6,7% u 2023. Slično, procenat domaćinstava u rasponu potrošnje od 80 do 129 evra, porastao je sa 12,5% u 2021. na 16,1% u 2022. i dalje na 16,7% u 2023. Primećen je pad učešća domaćinstava za potrošnju manje od 30 evra, sa 43,5% u 2021. na 35,9% u 2023. godini, postepeno se povećava procenat domaćinstava u višim rasponima potrošnje.

Slika 17. Prosečni mesečni troškovi za zdravstvene usluge: Trendovi od 2021. do 2023.

Analiza obrazaca rashoda od 2021. do 2023. otkriva nekoliko ključnih nalaza. U različitim kategorijama potrošnje, postoji pomak ka višim nivoima rashoda. Udeo domaćinstava sa nižim izdacima generalno je opao tokom godina. Ovaj trend je očigledan u kategorijama namirnica, komunalnih usluga, prevoza, elektronskih uređaja, mogućnosti obrazovanja ili obuke i zdravstvenih usluga.

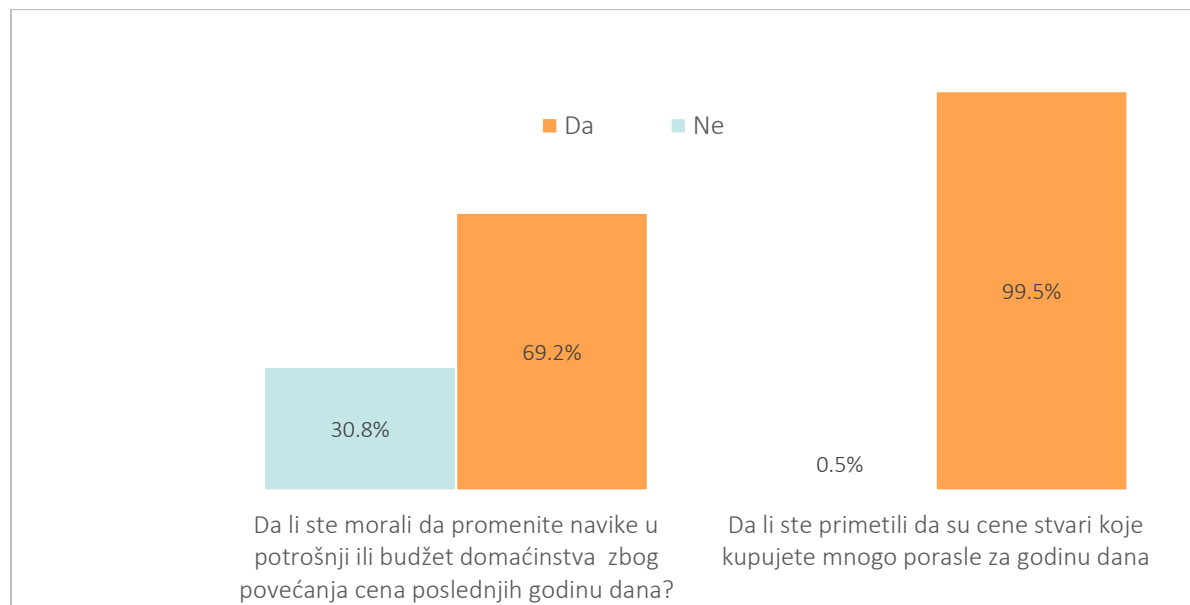
Iako u ovom trenutku nije moguće doneti konačan zaključak o negativnom uticaju viših cena na ukupan kvalitet života domaćinstva, postoje određena zapažanja koja se mogu izvući. Na primer, prosečna pojedinačna plata u uzorku porasla je za 12,4% od 2021. do 2023. Međutim, domaćinstva koja troše više od 200 evra na namirnice su u isto vreme doživela povećanje troškova za namirnice za 20,7%. Pošto se namirnice smatraju osnovnim dobrima sa neelastičnom potražnjom, to sugerise da nominalne plate ne rastu po stopi koja je uporediva sa nivoom rashoda koji se troši na potrepštine. Ovaj disparitet između prihoda i rashoda direktno utiče na kvalitet života domaćinstava kroz smanjenje njihove kupovne moći.

Percepcija domaćinstava o tome kako rast inflacije utiče na njihove izbore i kvalitet života
Sledeći odeljci imaju za cilj da istraže načine na koje je inflacija uticala na donošenje ekonomskih odluka, kao što su promene u potrošačkim navikama, nivoi zaduženosti, oslanjanje na socijalnu pomoć i doznake, i uticaji na socijalno i mentalno blagostanje. Pored toga, razmatraju se predlozi ispitanika potrebnih institucionalnih mera za rešavanje pitanja inflacije.

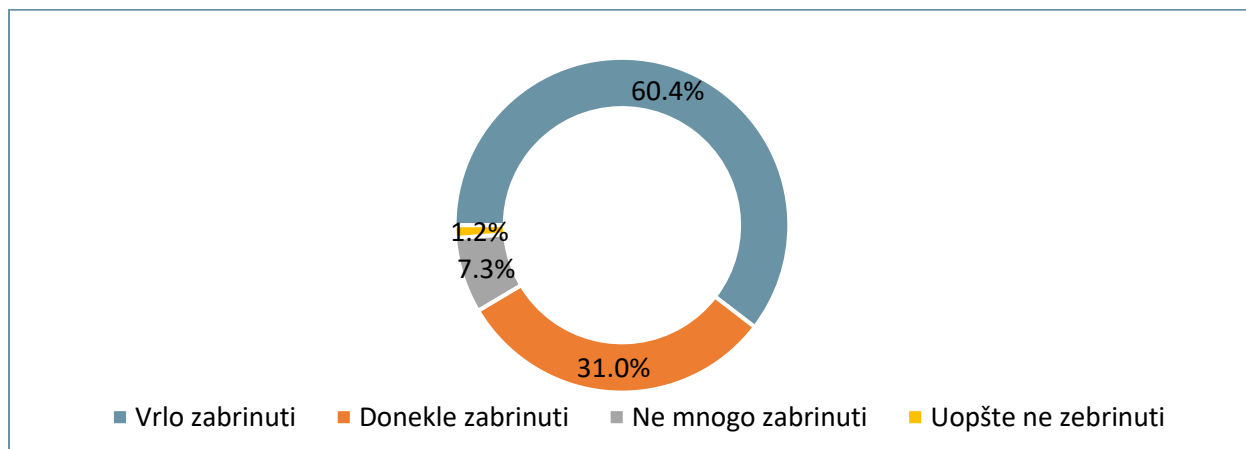
Obrasci prihoda i potrošnje i promene

Prvo, skoro svi ispitanici (99,5%) izjavili su da su primetili da je cena stvari koje kupuju porasla u poslednjih godinu dana. Značajna većina, njih 91,4%, izrazila je zabrinutost zbog potencijalnog negativnog uticaja rasta cena na finansijsku situaciju njihovog domaćinstva. Dalje, 69,2% je izjavilo da su morali da prilagode svoje potrošačke navike ili budžet kao odgovor na više cene u prošloj godini. Ovo prilagođavanje ukazuje na opipljivu posledicu rasta cena, pošto su pojedinci primorani da promene svoje obrasce potrošnje kako bi se prilagodili povećanim cenama roba i usluga. Sve u svemu, visok nivo zabrinutosti i potreba za prilagođavanjem navika potrošnje pokazuju ranjivost domaćinstava na inflatorne pritiske.

Slika 18. Opšta percepcija o inflaciji u prošloj godini

Slika 19. Nivo zabrinutosti zbog poskupljenja

Prema etničkoj pripadnosti, K-Romi K-Aškalije i K-Egipćani su češće primetili promene, bili zabrinuti i prilagodili svoje navike potrošnje: svi K-Romi K-Aškalije i K-Egipćani u poređenju sa 99,6% K-Albanaca, 96,5 % kosovskih Srba primetili su značajan porast cena stvari koje su kupili u protekloj godini. Dalje, 78,8% K-Roma K-Aškalija i K-Egipćana u poređenju sa 61,4% K-Albanaca i samo 37,9% K-Srba izrazilo je veliku zabrinutost zbog rastućih cena koje utiču na finansijsku situaciju njihovog domaćinstva na negativan način. Konačno, 88,1% K-Roma K-Aškalija i K-Egipćana u poređenju sa 70% K-Albanaca i 63,2% K-Srba izjavilo je da moraju da promene navike potrošnje ili budžet svog domaćinstva zbog viših cena.

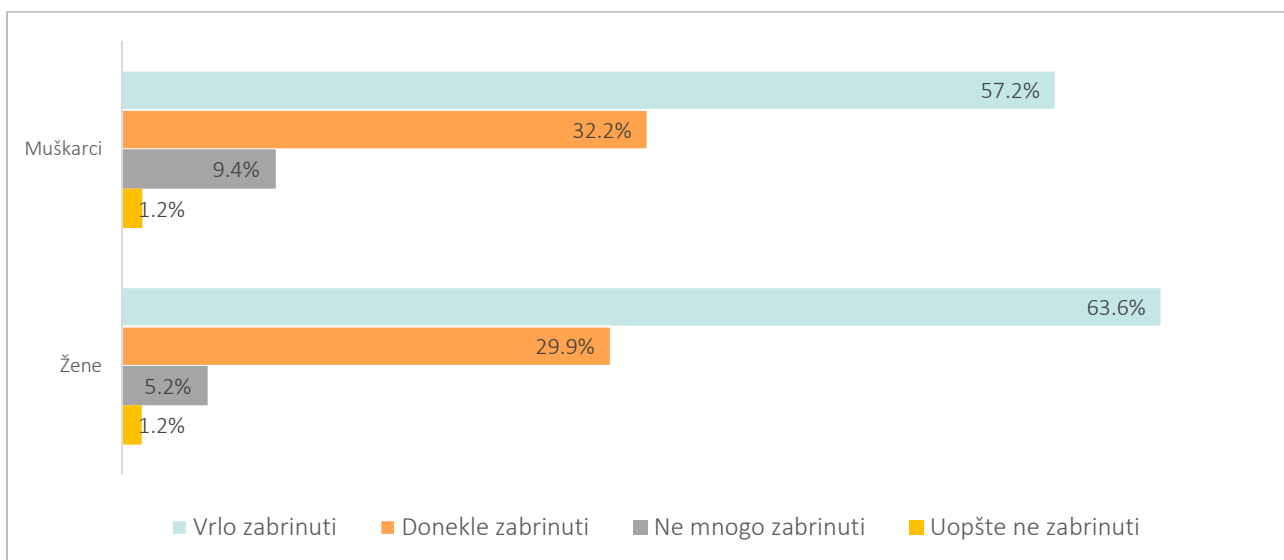
Tabela 14. Opšta percepcija inflacije u prošloj godini po etničkim grupama

Da li ste primetili da su stvari poskupele u poslednjih godinu dana?	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipćani
Da	99.6%	96.5%	100.0%
Ne	0.4%	3.5%	0.0%
Ukupno	100.0%	100.0%	100.0%
Ukupan broj opservacija	1.200	150	150

Koliko ste zabrinuti zbog porasta cena koje negativno utiču na finansijsku situaciju vašeg domaćinstva?	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipćani
Vrlo zabrinuti	61.4%	37.9%	78.8%
Donekle zabrinuti	30.9%	38.7%	18.0%
Ne mnogo zabrinuti	6.4%	22.0%	3.2%
Ne uopšte zabrinuti	1.3%	1.3%	0.0%
Ukupan broj opservacija	1.200	150	150

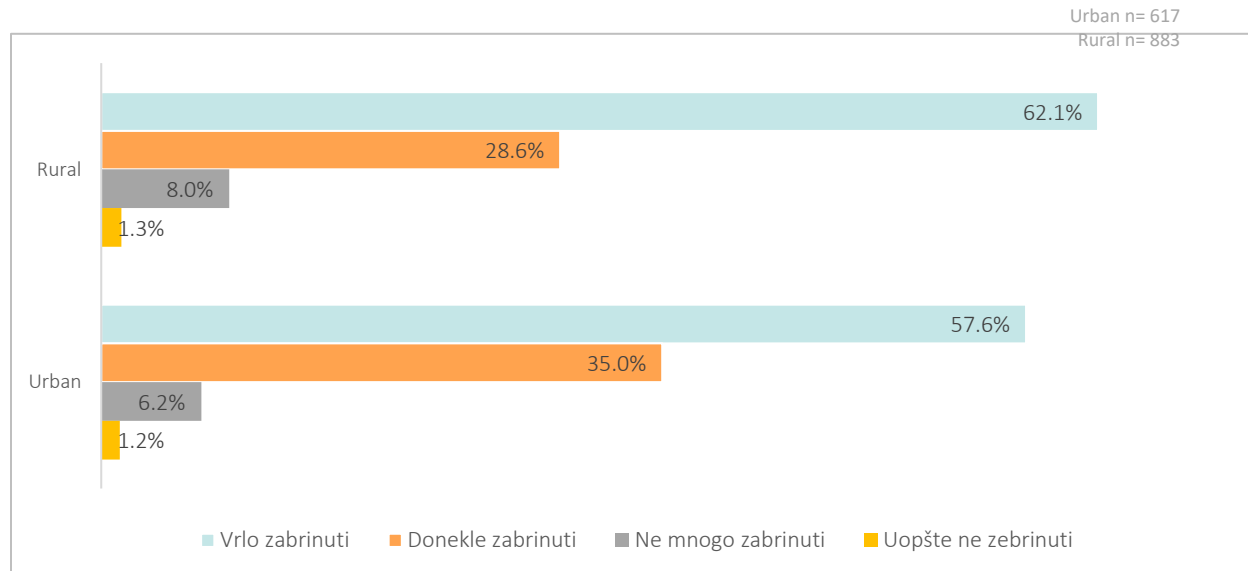
Prema polu, nije bilo značajnih promena u pogledu uočavanja promena cena, ali su žene više zabrinute zbog rasta cena i veći udeo je prijavio da moraju da izvrše prilagođavanje potrošnje.

Slika 20. Nivo zabrinutosti zbog poskupljenja, po polovima

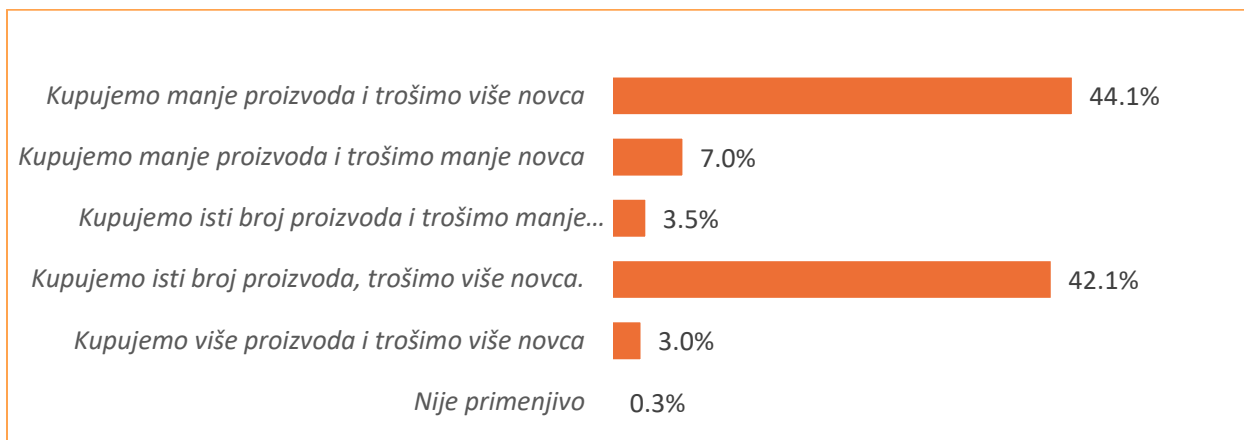
Rezultati su slični kada se podele po tipu naselja. Oba tipa naselja pokazuju povećan stepen zabrinutosti.

Slika 21. Nivo zabrinutosti zbog povećanja cena, po vrstama naselja

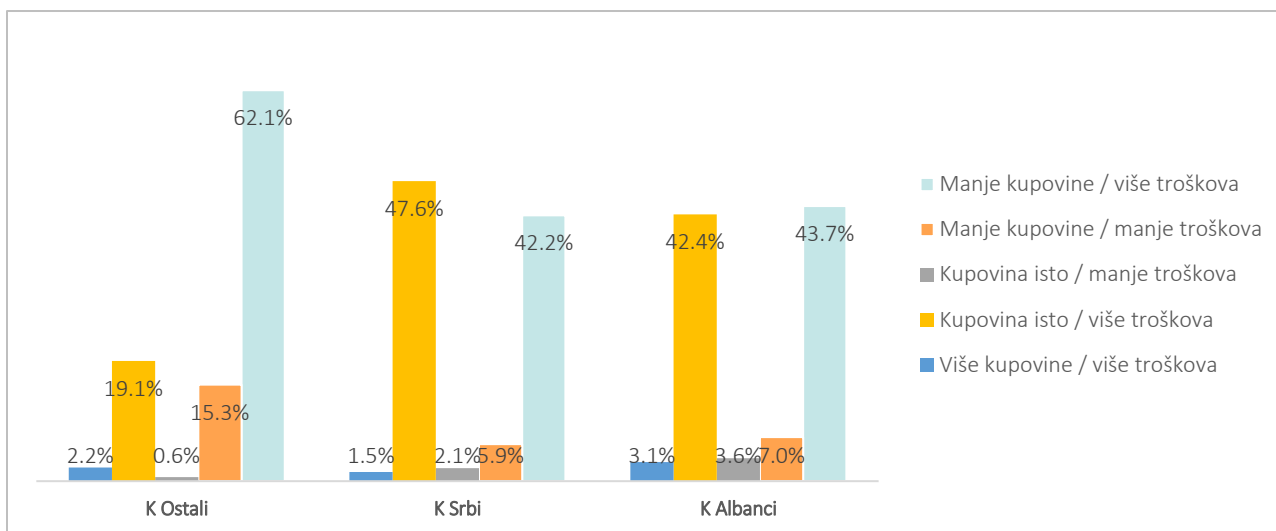
Zatim su ispitanici bili upitani kako je povećanje troškova života uticalo na navike potrošnje njihovog domaćinstva. 44,1% ispitanika je izjavilo da kupuje manje i troši više novca, **što ukazuje na smanjenje kupovne moći**. Nasuprot tome, 7,0% je izjavilo da kupuje manje proizvoda i troši manje novca, što ukazuje na smanjenje i potrošnje i rashoda. Pored toga, 3,5% je izjavilo da kupuje isti broj proizvoda, ali troši manje novca, što ukazuje na potrebu prilagođavanja budžeta. S druge strane, **42,1% je izjavilo da kupuje isti broj proizvoda, ali troši više novca, što ukazuje na rast cena**. Samo 3,0% prijavilo je da kupuje više proizvoda i troši više novca, što ukazuje na povećanje troškova.

Slika 22. Inflacija i njeni uticaji na životne troškove

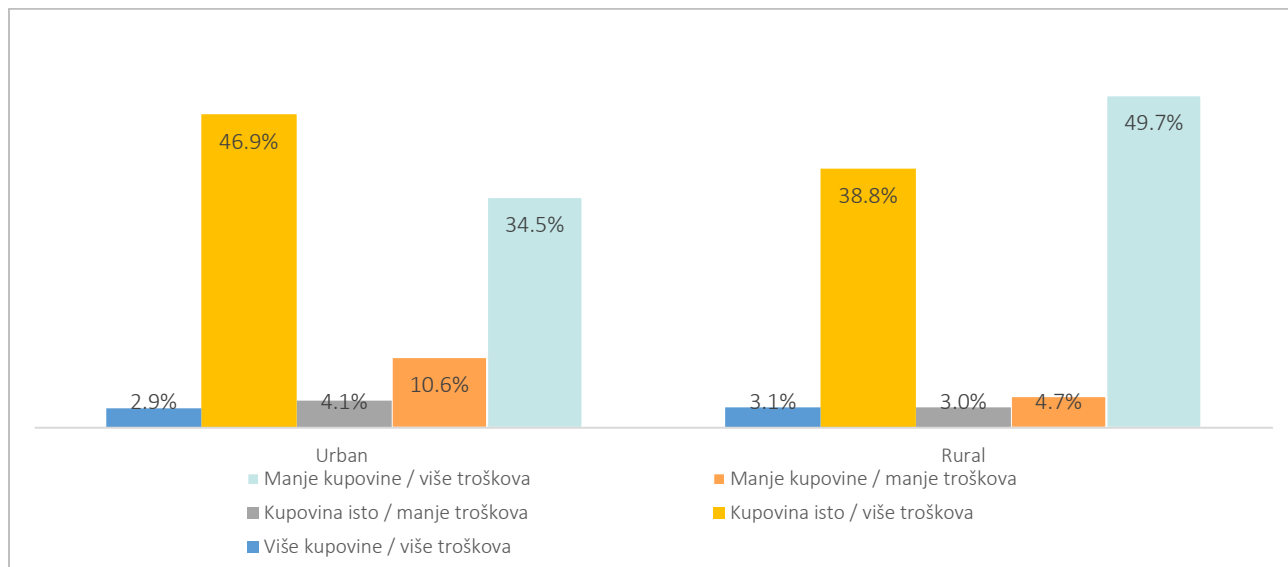
Zajednica K-Roma, K-Aškalijska i K-Egipćana pokazala je izraženiji uticaj, sa 62,1% koji su prijavili da kupuju manje proizvoda i troše više novca (u poređenju sa 43,7% među K-Albancima i 42,2% za K-Srbe).

Slika 23. Inflacija i njeni uticaji na životne troškove, po etničkim grupama

Podaci istraživanja naglašavaju kontrastni uticaj inflacije na domaćinstva koja žive u ruralnim i urbanim područjima. Evidentno je da se seoska domaćinstva suočavaju sa izraženijim efektom, pri čemu 49,7% ispitanika navodi da kupuju manje proizvoda, ali troše više novca. Nasuprot tome, urbana domaćinstva su relativno manje pogođena, sa 34,5% njih koji su prijavili slične promene u svojim obrascima potrošnje.

Slika 24. Inflacija i njeni uticaji na životne troškove, po vrstama naselja

Ispitanici su takođe pitani o konkretnim proizvodima koje konzumiraju i o tome kako je rast cena uticao na ponašanje potrošača u pogledu različitih kategorija rashoda od 2021. do 2023. godine. Ključne stavke su sledeće:

1. Namirnice: Većina ispitanika (50%) je izjavila da kupuju istu količinu namirnica, ali troše više novca, **što ukazuje na rast cena i povećanu potrošnju**. Pored toga, 34,4% je izjavilo da kupuje manje proizvoda i troši više novca, što ukazuje na smanjenje kupovne moći.
2. Kirija ili hipoteka: Značajan procenat (76%) je naveo „Nije primenljivo“ na ovu kategoriju, sugerišući da se pitanje ne odnosi na njihovu situaciju, **uglavnom zato što su verovatno vlasnici kuće u kojoj žive**. Među odgovarajućim odgovorima (n =360 za ovo pitanje), 11,1% je izjavilo da kupuje manje proizvoda i troši manje novca na kiriju ili hipoteku, dok je 8,7% izjavilo da kupuje isti broj proizvoda, ali troši više novca.
3. Komunalne usluge: Ukupno 45% je prijavilo da su **potrošili istu količinu komunalnih usluga, ali su potrošili više novca, što ukazuje na povećane troškove**. U međuvremenu, 32% je izjavilo da kupuje manje proizvoda i troši više novca, što odražava smanjenje potrošnje, ali veće troškove.
4. Zabava: Ukupno 38% je izjavilo da kupuje isti broj proizvoda/usluga za zabavu, ali troši više novca, **što ukazuje na rast cena**. Pored toga, 37% je izjavilo da kupuje manje proizvoda i troši više novca, što sugeriše smanjenje potrošnje na zabavu.

5. Elektronski uređaji: Skoro trećina (30%) je prijavila da kupuje **isti broj elektronskih uređaja, ali troši više novca, što ukazuje na povećanje cena**. U međuvremenu, 31% je prijavilo da kupuje manje proizvoda i troši više novca, što ukazuje na smanjenu potrošnju u ovoj kategoriji.
6. Obrazovanje: Otprilike trećina (32%) izjavila je da **kupuje isti broj obrazovnih proizvoda/usluga, ali troši više novca**, što ukazuje na veće troškove. Pored toga, 23% je izjavilo da kupuje manje proizvoda i troši više novca na obrazovanje.
7. Zdravstvena zaštita: Polovina ispitanika (50%) izjavila je da kupuje **istu količinu zdravstvenih proizvoda, ali troši više novca**, što ukazuje na povećane troškove zdravstvene zaštite. U međuvremenu, 34% je izjavilo da kupuje manje proizvoda i troši više novca, što odražava smanjenje potrošnje u zdravstvu, ali veće troškove.

Tabela 15. Obrasci potrošnje po kategorijama

	Namirnice	Kirija ili hipoteka	Komunalije	Zabava	Elektronski uređaji	Obrazovanje	Zdravstvo
Kupuju manje, troše više	34%	11% (48% relevantnih opservacija)	32%	37%	31%	23%	34%
Kupuju manje, troše manje	6%	1% (5% relevantnih opservacija)	10%	7%	8%	6%	6%
Kupuju isto, troše manje	3%	1% (5% relevantnih opservacija)	6%	7%	6%	4%	3%
Kupuju isto, troše više	50%	9% (37% of relevantnih opservacija)	45%	38%	30%	32%	50%
Kupuju više, troše više	4%	1% (4% relevantnih opservacija)	4%	5%	4%	5%	4%
Kupuju više, troše manje	0%	0% (1% relevantnih opservacija)	0%	0%	0%	0%	0%
Nije primjenjivo	1%	76%	2%	5%	21%	29%	1%

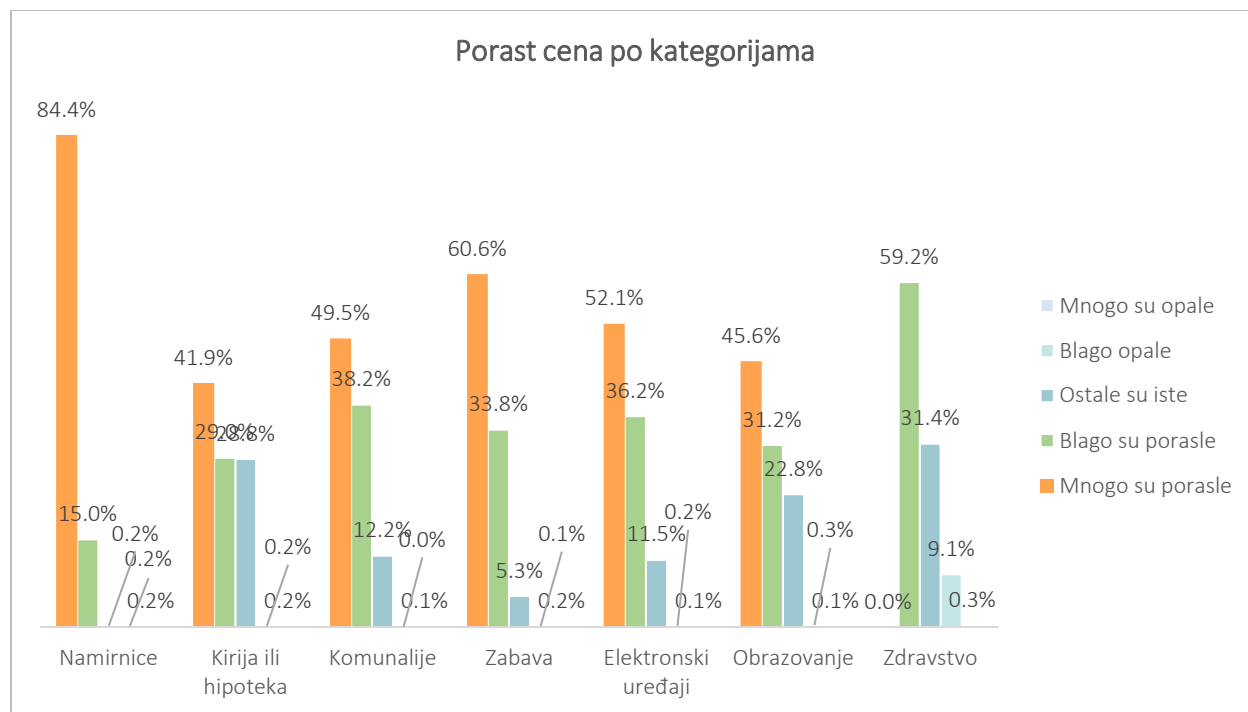
Ukupan broj opservacija (bez Ne Znam / Odbija odgovor)	1,494	1,479 (360 je za ovo pitanje reklo da imaju troškove kirije/hipoteke)	1,434	1,443	1,448	1,452	1,465
--	-------	---	-------	-------	-------	-------	-------

U pogledu povećanja cena i troškova po kategorijama, posebno u periodu od 2021. do 2023. godine, bez obzira na njihove obrasce potrošnje, ključni nalazi su sledeći:

1. Namirnice: Većina ispitanika (84,4%) izjavila je da su cene namirnica u ovom periodu značajno porasle, što **ukazuje na značajan uticaj inflacije na troškove hrane**. Manji procenat (15,0%) je prijavio blagi rast cena namirnica. I u pogledu rashoda, **ogromna većina njih (92,1%) prijavila je veliki rast troškova za namirnice, što odražava uticaj rasta cena hrane**. Manji procenat (6,8%) je prijavio blagi porast.
2. Kirija ili hipoteka: Nešto više od 40% (41,9%) celog uzorka je izjavilo da su cene zakupnine ili hipoteke uveliko porasle, što ukazuje na porast troškova stanovanja/troškova zakupnine. Pored toga, 29,0% je prijavilo blagi porast cena.
3. Komunalne usluge: Skoro polovina ispitanika (49,5%) je navela **veliki rast cena komunalija, što ukazuje na veće troškove osnovnih usluga**. Manji procenat (12,2%) je naveo da su cene ostale iste. Što se tiče troškova, više od polovine (56,7%) **je prijavilo veliki rast troškova za komunalije, ističući rastuće troškove osnovnih usluga**. U međuvremenu, 27,3% prijavilo je blagi porast.
4. Zabava: Veliki udeo ispitanika (60,6%) prijavio je **veliki rast cena zabavnih usluga, što ukazuje na veće troškove za aktivnosti u slobodno vreme**. U međuvremenu, 33,8% je prijavilo blagi rast cena. Što se tiče troškova, dve trećine (66,8%) je prijavilo **veliki rast troškova za zabavu**, što ukazuje na veće troškove za aktivnosti u slobodno vreme. Pored toga, 20,5% je prijavilo blagi porast.
5. Elektronski uređaji: Preko polovine ispitanika (52,1%) prijavilo je **veliki rast cena elektronskih uređaja, što ukazuje na porast troškova u ovoj kategoriji**. Pored toga, 36,2% je prijavilo blagi rast cena. Što se tiče troškova, polovina ispitanika (51,1%) je prijavila **veliki rast troškova za elektronske uređaje**, što ukazuje na rast troškova u ovoj kategoriji. Pored toga, 25,8% je prijavilo blagi porast.
6. Obrazovanje: Ukupno **45,6% prijavilo je veliki rast cena obrazovanja, što ukazuje na veće troškove za obrazovne proizvode/usluge**. U međuvremenu, 31,2% je prijavilo blagi rast cena. Što se tiče rashoda, **41,4% je prijavilo veliki rast troškova za usluge obrazovanja**, što ukazuje na veće troškove u obrazovne svrhe. U međuvremenu, 27,1% prijavilo je blagi porast.
7. Zdravstvena zaštita: Skoro 60% (59,2%) **prijavilo je veliki porast cena zdravstvene zaštite, što ukazuje na veće troškove medicinskih usluga i lečenja**. U međuvremenu, 31,4% je prijavilo blagi rast cena. Što se tiče troškova, dve trećine (66,5%) je prijavilo **veliki porast troškova za zdravstvene usluge**, što odražava veće troškove lečenja i usluga. Pored ovoga, 22,6% je prijavilo blagi porast.

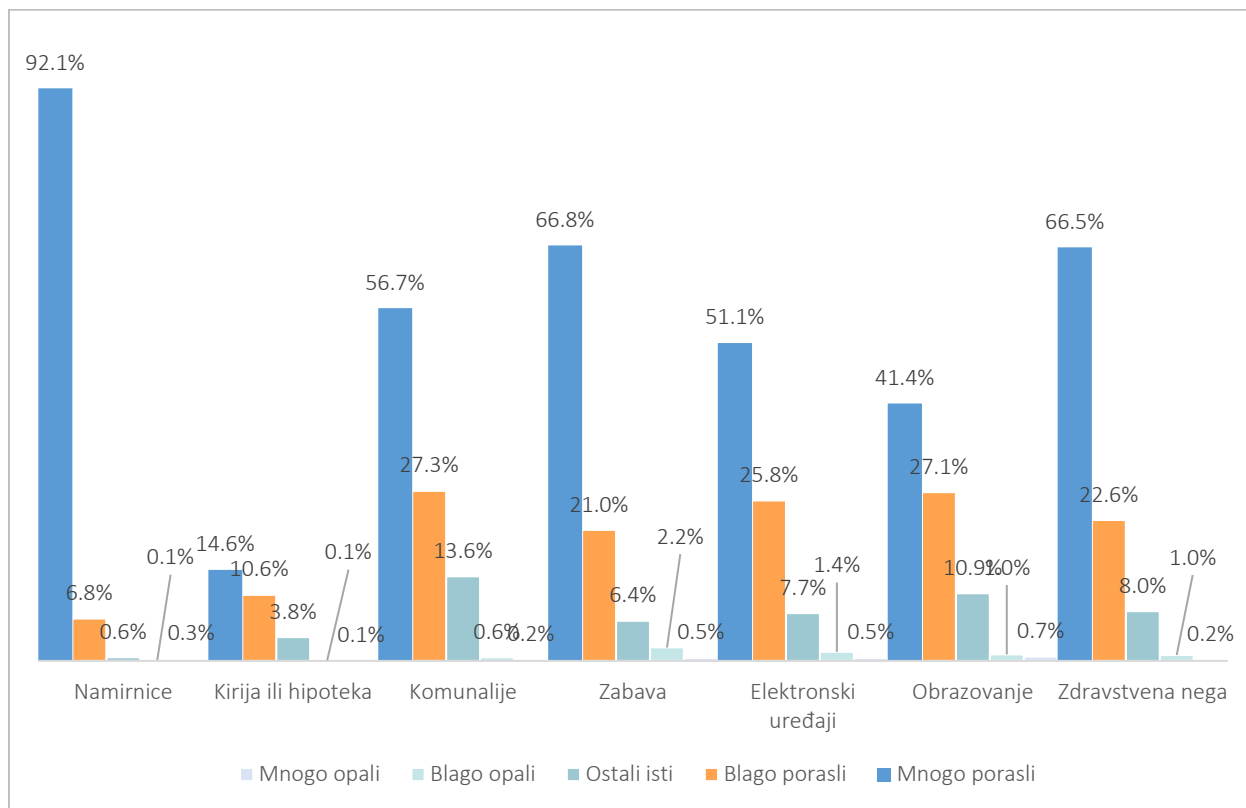
Ovi nalazi naglašavaju široko rasprostranjeno slaganje među ispitanicima da su cene značajno porasle u svim kategorijama, uključujući namirnice, stanovanje, komunalije, zabavu, elektronske uređaje, obrazovanje i zdravstvenu zaštitu. Ovo je u skladu sa zvaničnim statistikama o cenama koje je prijavila Kosovska agencija za statistiku za obuhvaćeni period.²⁴

Slika 25. Porast cena po kategorijama

²⁴ <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/ekonomi/cmimet>

Slika 26. Troškovi po kategorijama

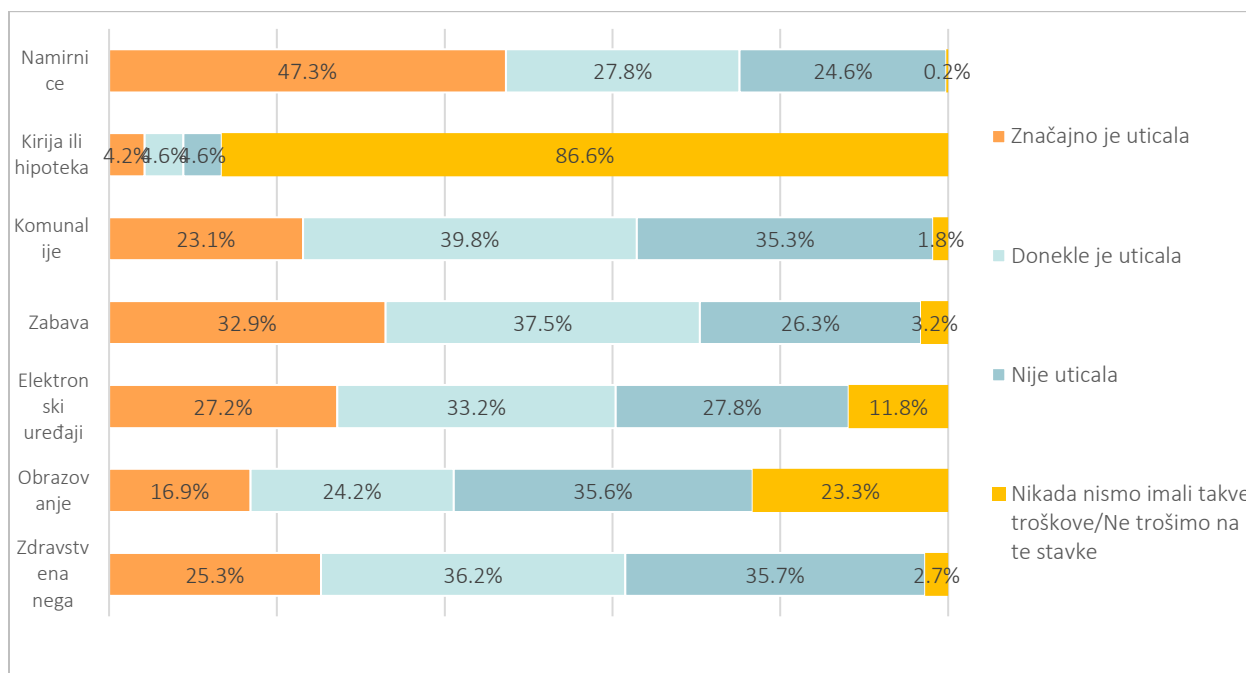

Ključni nalazi u vezi **sa uticajem inflacije na mogućnost** kupovine/pristupa raznim robama i uslugama su sledeći:

1. Namirnice: Polovina (47,3%) je izjavila da je inflacija značajno uticala na njihovu sposobnost kupovine namirnica, ističući povećane cene osnovnih prehrambenih artikala. Dalje, 27,9% je izjavilo da je inflacija donekle uticala na njihovu sposobnost u ovom pogledu.
2. Kirija/hipoteka: Većina (86,6%) je navela da nikada nije imala takve izdatke ili da ne troši na kiriju/hipoteku. Međutim, 4,6% je prijavilo određeni nivo uticaja. Od relevantnog uzorka koji su prijavili da imaju troškove kirije/hipoteke, 24% je izjavilo da je inflacija značajno uticala na njihovu sposobnost da kupuju robu i usluge.
3. Komunalne usluge: Značajan procenat (39,8%) prijavio je da je inflacija donekle uticala na njihovu sposobnost da plaćaju komunalije.
4. Usluge zabave: Od ukupnog uzorka, 37,5% je izjavilo da je inflacija donekle uticala, a 32,9% da je njihova sposobnost da plate zabavu značajno uticala.
5. Elektronski uređaji: Jedna trećina (33,2%) izjavila je da je inflacija donekle uticala, a 27,2% je prijavilo značajan uticaj na njihovu sposobnost kupovine elektronskih uređaja, što sugeriše veće cene u ovoj kategoriji.
6. Obrazovne usluge: Od ukupnog broja ispitanika, 24,2% je izjavilo da ima donekle uticaj, a 16,9% je navelo značajan uticaj na njihovu sposobnost da priušte obrazovne usluge.

7. Zdravstvene usluge: Od svih zapažanja, 25,3% je prijavilo značajan uticaj, ističući rastuće troškove medicinskih tretmana i usluga, a nešto više od jedne trećine (36,2%) su izjavili da inflacija nije uticala na njihovu sposobnost da priušte zdravstvene usluge.

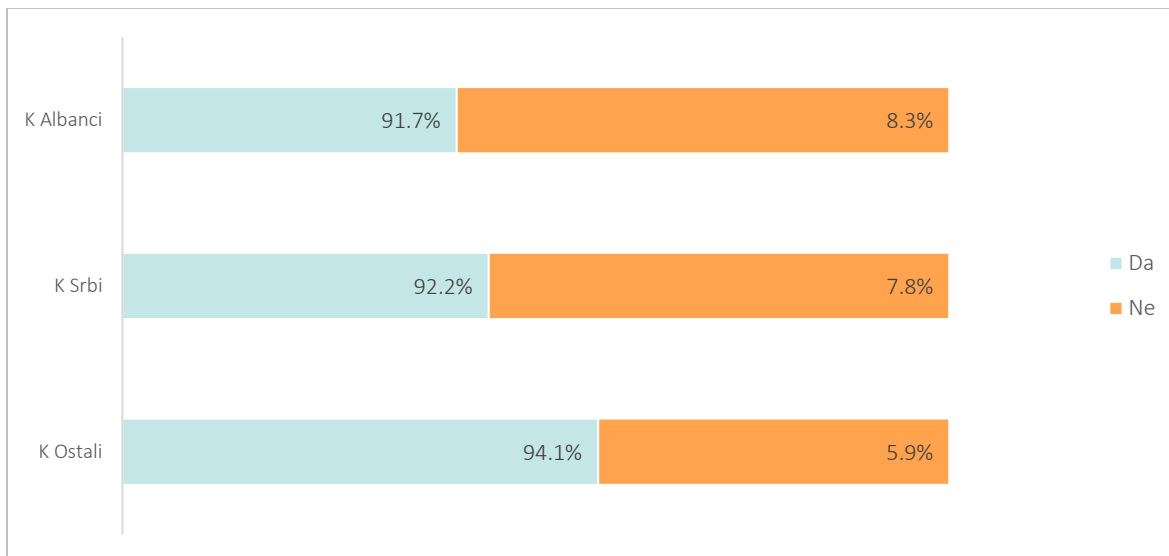
Slika 27. Uticaj inflacije na sposobnost domaćinstva da kupuje robu po kategorijama (bez odgovora „ne znam“/“odbija da odgovori“)

Što se tiče nivoa zabrinutosti, 91,6% je izjavilo da je zabrinuto da će cene nastaviti da rastu u budućnosti, a to će dodatno negativno uticati na kvalitet života ljudi.

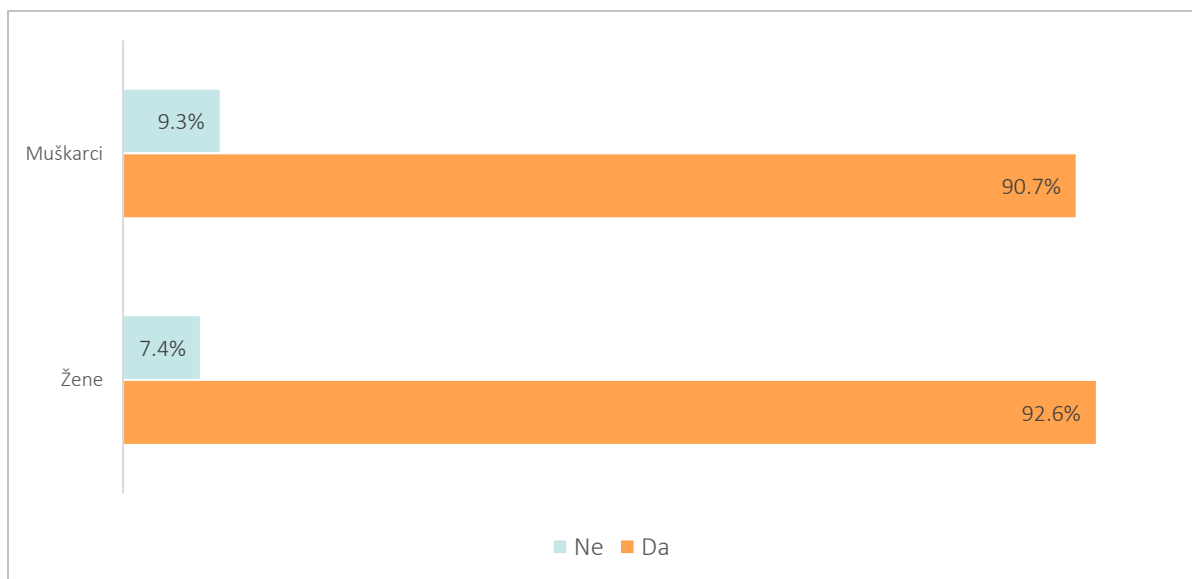
Značajna većina (94,1% K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, 92,2% K-Srba, 91,7% K-Albanaca) izražava zabrinutost da će cene nastaviti da rastu u budućnosti i da će imati dalji negativan uticaj na njihov kvalitet života.

Slika 28. Nivo zabrinutosti zbog povećanja cena, po etničkim grupama

Veći udeo žena (92,6%) zabrinut je da će cene nastaviti da rastu, u odnosu na muškarce (90,7%).

Slika 29. Nivo zabrinutosti zbog povećanja cena po polovima

Kada su ispitanici upitani kako smatraju da su povećane cene uticale na njihovu sposobnost štednje, 32,8% smatra da su više cene imale značajan uticaj na njihovu sposobnost štednje; 24,6%,

navodi da uopšte ne štede novac: sposobnost da štede je niža među K-Romima, K-Aškalijama i K-Egipćanima) a za žene je nešto veća verovatnoća da će sposobnost da štede uticati (32,1% muškaraca i 33,5% žena) Ovi nalazi ukazuju na to da se značajan broj domaćinstava suočava sa izazovima u uštedi novca zbog povećanja cena, bilo značajnog ili samo donekle, dok druga domaćinstva nisu pod ovim uticajem ili pak nisu u mogućnosti da štede bez obzira na promene cena.

Slika 30. Sposobnost da se uštedi novac zbog povećanja cena

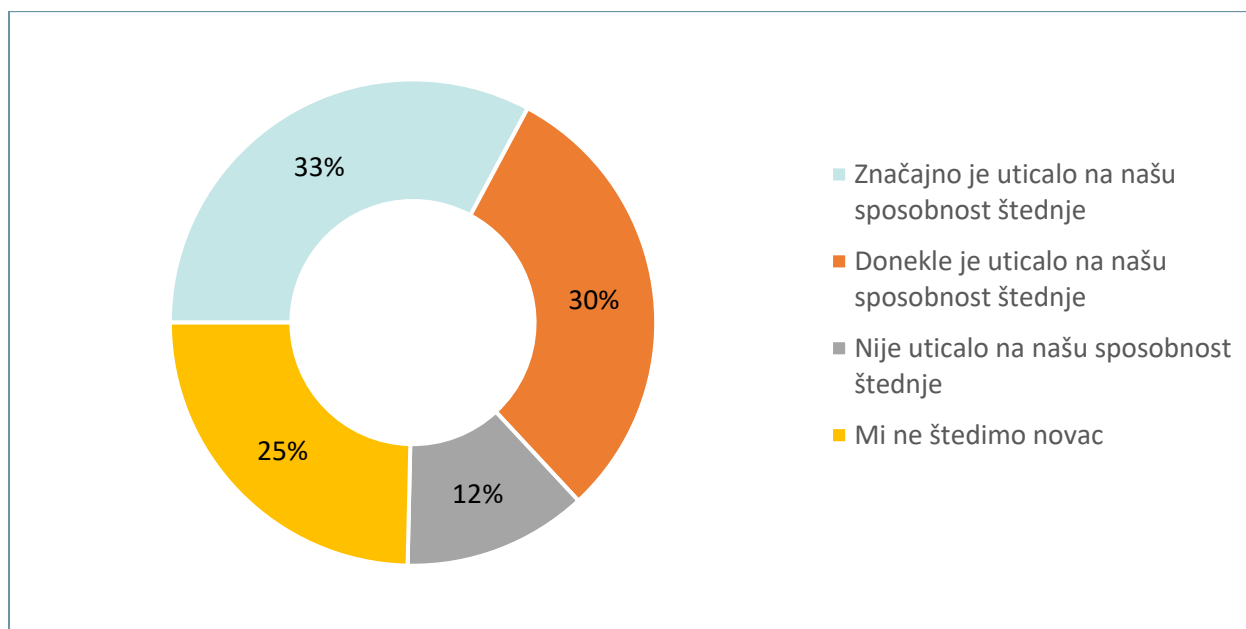

Figure 31. Sposobnost da se uštedi novac zbog povećanja cena, po etničkim grupama

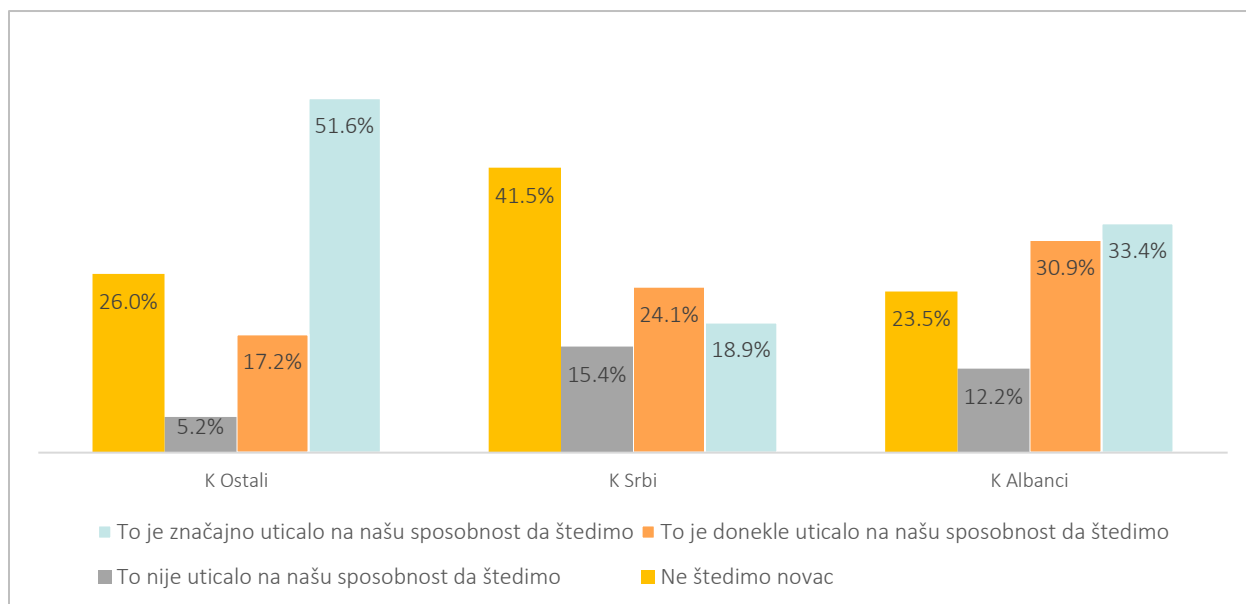
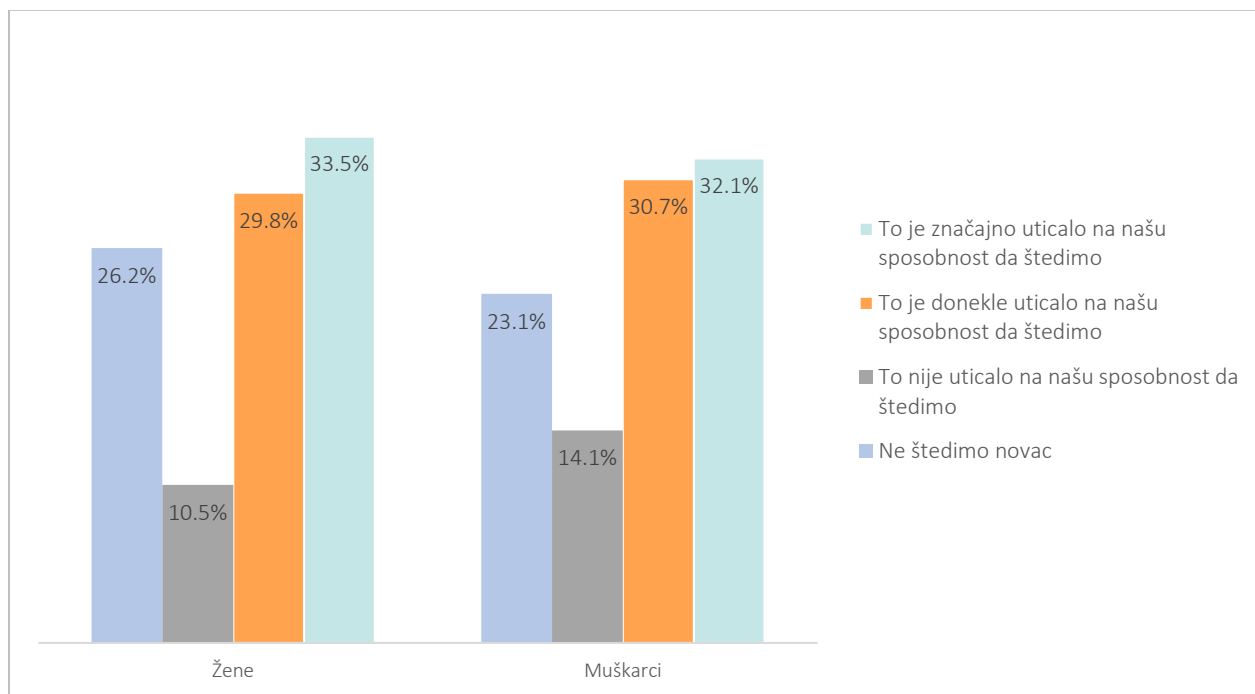

Figure 32. Sposobnost da se uštedi novac zbog povećanja cena, po polovima

Za zaključak, nalazi pokazuju da je inflacija značajno promenila ekonomske izbore i uticala na **finansijsku situaciju domaćinstava**. Većina ispitanika je primetila povećanje cena i izrazila zabrinutost zbog negativnog uticaja na njihove finansije. **Značajan deo ispitanika je, kao odgovor na veće cene, prilagodio navike potrošnje i budžete.** Uticaj inflacije na obrasce potrošnje domaćinstava varirao je u različitim kategorijama. **Rastuće cene dovele su do smanjenja kupovne moći za namirnice, komunalije, usluge zabave, elektronske uređaje, obrazovanje i zdravstvenu zaštitu.** Troškovi zakupnine ili hipoteke su bili manje pogođeni u celini, ali je i dalje bilo izveštaja o povećanim troškovima. Ovi nalazi naglašavaju ranjivost domaćinstava na inflatorne pritiske i potrebu za adaptivnim merama za upravljanje promenljivim ekonomskim pejzažom. Pored toga, većina ispitanika je izrazila zabrinutost zbog daljeg povećanja cena i potencijalnog dugoročnog uticaja na njihov kvalitet života. Najzad, većina veruje da je njihov potencijal štednje ograničen zbog povećanja cena.

Linija siromaštva i podaci iz uzorka: Poređenje prihoda između 2021. i 2023.

Na osnovu prikupljenih podataka urađena je analiza kako bi se shvatilo koliko je anketiranih domaćinstava zapalo u siromaštvo u periodu od 2021. do 2023. godine, kada se uzme u obzir prag siromaštva od 1,85 evra dnevno²⁵. Važno je napomenuti da su iz ove analize isključena 374 domaćinstva koja su odbila da obelodane svoja tačna mesečna primanja za 2023, 2022. i 2021. godinu. Konačna veličina uzorka je stoga 1.126.

Da bi se procenio mesečni prihod po glavi stanovnika, ukupan prihod domaćinstva podeljen je sa brojem pojedinaca koji žive u domaćinstvu²⁶. Cilj izveštaja je da se shvati koliko je pojedinaca palo ispod linije siromaštva od 1,85 evra dnevno.

Da bi se uračunala inflacija, varijabla nominalnog prihoda je prilagođena korišćenjem Indeksa potrošačkih cena Kosova za tri vremenske tačke: maj 2021, maj 2022. i maj 2023. godine²⁷. Rezultujuća varijabla realnog mesečnog dohotka je pretvorena u dnevne proseke, a svako zapažanje je upoređeno sa pragom siromaštva. Svako zapažanje sa negativnom vrednošću, koje ukazuje na pojedince koji zarađuju manje od 1,85 evra dnevno, zadržano je i podeljeno sa ukupnim uzorkom da bi se odredio procenat pojedinaca koji žive ispod linije siromaštva. Ova analiza je rađena za sve tri godine, a izračunata je procentualna promena između 2023. i 2021.

Tabela 16. Domaćinstva koja potpadaju ispod linije siromaštva

	2023.	2022.	2021.
Broj porodica koje žive sa manje od 1.85 EUR/dnevno	181	199	164
Procenat porodica koje žive sa manje od 1.85 EUR/dnevno	16%	17.6%	14.5%
# opservacija značajno siromašnijih između 2023. i 2021.	10%		
# opservacija značajno siromašnijih između 2022. i 2021.	21%		
Ukupan broj opservacija	1.126		

Na osnovu ove analize, utvrđeno je da je 10% domaćinstava bilo siromašnije između 2023. i 2021. Takođe je vredno napomenuti da je broj zapažanja sa značajnim ekonomskim padom u 2023. godini bio manji u poređenju sa poređenjem između 2022. i 2021. godine, gde je 21% opservacija posmatranja ukazala na značajan pad.

²⁵ EBRD. Kosovo dijagnoza države: Izazovi i mogućnosti privatnih investicija 2022; Svetska banka i Kosovska agencija za statistiku (2019).

²⁶ Pew Research Center. Adjusting Income for Household Size. Dostupno na: <https://www.pewresearch.org/social-trends/2015/12/09/methodology/>

²⁷ Trading Economics. Kosovo, indeks potrošačkih cena (CPI). Dostupno na: <https://tradingeconomics.com/kosovo/consumer-price-index-cpi>

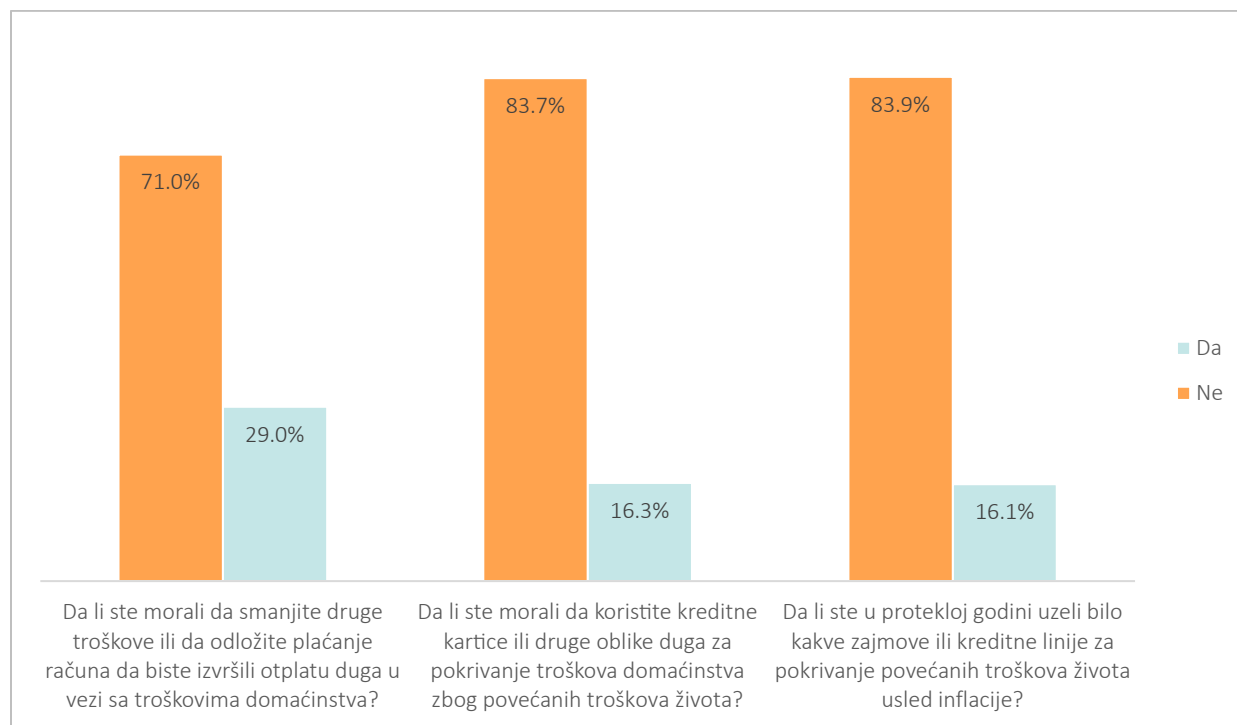
Dugovi

Takođe je sproveden niz pitanja kako bi se procenio stepen zaduženosti domaćinstava i bilo kakve promene u nivou duga u poslednje tri godine. Ovo je urađeno da bi se ispitala korelacija između povećanja cena i povećanog nivoa zaduženosti.

Prvi set pitanja o uzimanju kredita od strane domaćinstava, korišćenju kreditnih kartica i odlaganju plaćanja za borbu protiv inflacije. Što se tiče kredita ili kreditnih linija, **16,1% ispitanika je izjavilo da je uzimalo takve finansijske instrumente u protekloj godini**. Ovo ukazuje da se značajan deo uzorka oslanjao na pozajmljena sredstva da bi zadovoljio svoje finansijske potrebe. Slično, 16,3% ispitanika je izjavilo da su morali da koriste kreditne kartice ili druge oblike duga za pokrivanje troškova domaćinstva. Ovo **naglašava rasprostranjenost korišćenja duga kao sredstva za upravljanje i borbu sa povećanim cenama**.

Dalje, nalaz da je 29,0% ispitanika prijavilo smanjenje drugih troškova ili kašnjenje plaćanja računa ukazuje na finansijski pritisak koji je iskusio značajan deo uzorka. Sve u svemu, ovi nalazi pokazuju potencijalne finansijske izazove sa kojima se suočavaju pojedinci i domaćinstva zbog viših cena ili povećanih troškova.

Slika 33. Korišćenje kreditnih kartica i kreditnih linija za rešavanje troškova

Među anketiranim K-Albancima, 13,8% je izjavilo da je uzimalo zajmove ili kreditne linije u protekloj godini da bi pokrilo povećane troškove života, dok je 15,4% moralo da koristi kreditne kartice ili druge oblike duga da pokrije troškove domaćinstva. Pored toga, 28,1% anketiranih K-Albanaca je moralo da smanji druge troškove ili da odloži plaćanje računa da bi izvršili otplatu duga u vezi sa troškovima domaćinstva.

Među K-Srbima, veći procenat je pribegao finansijskim merama. 40,8% uzimalo je kredite ili kreditne linije, 29,5% koristi kreditne kartice ili druge oblike duga, a 46,7% je moralo da smanji troškove ili odloži plaćanje računa.

Za zajednice K-Roma, K-Aškalija i K-Egipcana, 35,1% je uzelo kredite ili kreditne linije, 35,2% je koristilo kreditne kartice ili druge oblike duga, a značajnih 55,3% je moralo da smanji troškove ili kašnjenje plaćanja računa.

Ovi nalazi sugerišu da su i muškarci i žene pribegli finansijskim merama kako bi se izborili sa uticajem inflacije na troškove života. Međutim, procenat muškaraca koji uzimaju zajmove ili kredit je nešto veći u odnosu na žene. Pored toga, veći procenat žena je prijavio smanjenje troškova ili odlaganje plaćanja kako bi upravljalo svojim dugovima.

Tabela 17. Korišćenje kreditnih kartica i kreditnih linija za rešavanje troškova, po etničkim grupama

Uzimanje kredita radi borbe sa inflacijom	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipcani
Da	13.8%	40.8%	35.1%
Ne	86.2%	59.2%	64.9%
Ukupan br	1.200	150	150
Korišćenje kreditne kartice za borbu sa inflacijom	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipcani
Da	15.4%	29.5%	35.2%
Ne	84.6%	70.5%	64.8%
Ukupan br	1,200	150	150
Promena navika u potrošnji zbog inflacije	K-Albanci	K-Srbi	K-Romi, K-Aškalije, K-Egipcani
Da	28.1%	46.7%	55.3%
Ne	71.9%	53.3%	44.7%
Ukupan broj opservacija	1,200	150	150

Zatim je postavljen niz pitanja o nivou zabrinutosti pojedinaca u vezi sa njihovom sposobnošću da otplate dug i da li su viši nivoi cena doveli do njihove nemogućnosti da otplate dug.

Što se tiče zabrinutosti oko nagomilanog duga zbog povećanih troškova života, podaci pokazuju da je značajan deo ispitanika izrazio različite nivoe zabrinutosti. **Konkretno, 19,6% njih je izjavilo da je veoma zabrinuto, dok je 23,2% izjavilo da je donekle zabrinuto.**

Nalazi ukazuju da je povećanje troškova života uticalo na sposobnost ispitanika da otplate postojeće dugove: **14,7%** ispitanih je izjavilo da je to značajno uticalo na njihovu sposobnost, dok je **22,1%** izjavilo da je donekle uticalo na sposobnost da otplate postojeće dugove.

Što se tiče zabrinutosti oko mogućnosti otplate nagomilanog duga, podaci pokazuju slične obrasce **13,8%** koji su izjavili da su veoma zabrinuti i **20,1%** da su donekle zabrinuti.

Tabela 18. Nivo zabrinutosti zbog dugova

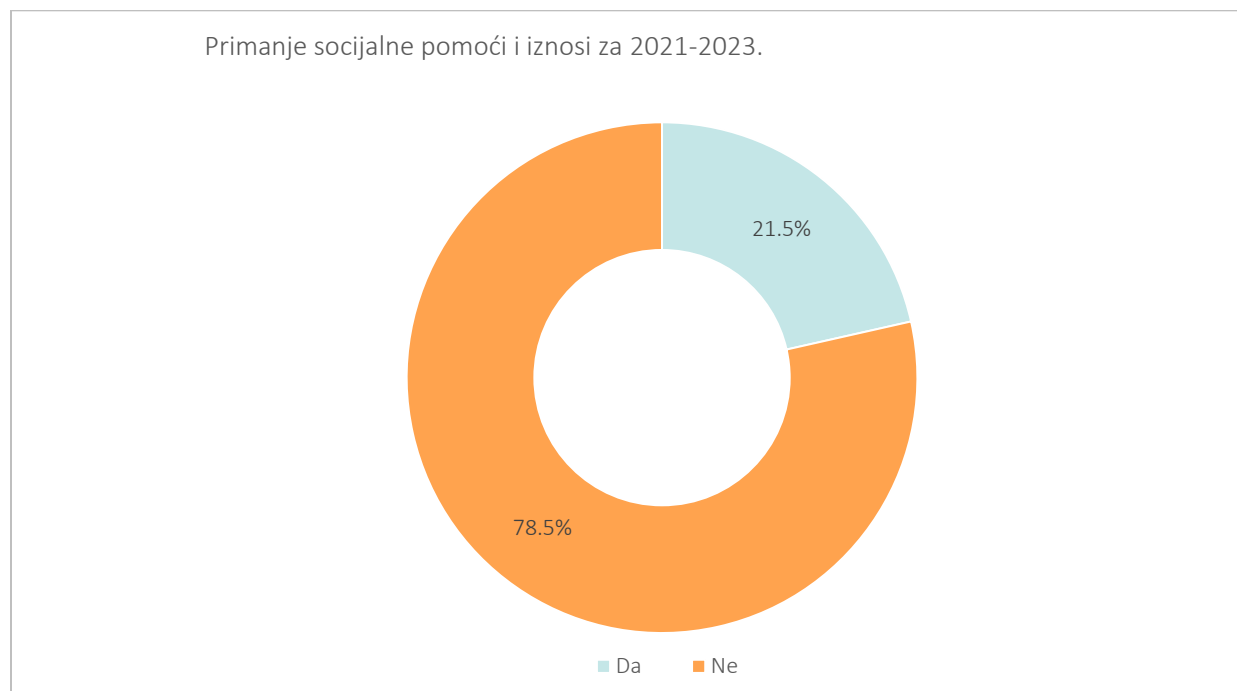
Koliko ste zabrinuti zbog nagomilanog duga vašeg domaćinstva?		Kako je povećanje troškova života uticalo na vašu sposobnost da otplaćujete kredite?		Da li ste zabrinuti da vaše domaćinstvo neće moći da vrati dug koji ste nagomilali?	
Vrlo zabrinuti	19.6%	To je značajno uticalo na moju sposobnost da otplatim postojeći dug	14.7%	Vrlo zabrinuti	13.8%
Donekle zabrinuti	23.2%	To je donekle uticalo na moju sposobnost da otplatim postojeći dug	22.1%	Donekle zabrinuti	20.1%
Ne mnogo zabrinuti	6.3%	Nije uticalo na moju sposobnost da otplatim postojeći dug	5.0%	Ne mnogo zabrinuti	6.0%
Ne uopšte zabrinuti	3.5%	Ne važi / nemamo dugove	58.2%	Ne uopšte zabrinuti	2.9%
NA	47.4%			NA	56.3%
Ukupan br	1.500		1.500		1.500

Ukratko, nalazi ovog dela pružaju ubedljive dokaze da je povećanje inflacije dovelo do povećanja zaduženosti domaćinstava. Značajan deo ispitanika se oslanjao na zajmove, kreditne linije i kreditne kartice da bi zadovoljili svoje finansijske potrebe, što ukazuje na prevagu korišćenja duga u upravljanju svakodnevnim finansijskim obavezama. Dalje, značajan procenat je prijavio smanjenje troškova ili odlaganje plaćanja računa, naglašavajući finansijski pritisak sa kojim se suočavaju mnoga domaćinstva. Podaci otkrivaju i zabrinutost zbog nagomilanog duga zbog povećanih troškova života, što ukazuje na zabrinutost pojedinaca u pogledu njihovog materijalnog stanja. Povećanje troškova života značajno je uticalo na sposobnost ispitanika da izmiruju postojeće dugove, što ukazuje na to da su veći troškovi života opteretili njihove finansijske kapacitete. **Sve u svemu, ovi nalazi pokazuju negativan uticaj inflacije na domaćinstva i inflacijom izazvanu zaduženost kao mehanizme za suočavanje sa višim cenama.**

Socijalna pomoć

Upitnik je uključivao set pitanja za istraživanje stepena zavisnosti domaćinstava od programa socijalne pomoći i razumevanje efekata koje je inflacija imala na iznos socijalne pomoći koji se prima. Prvo, anketa je započela pitanjem domaćinstava da li neko u kući prima socijalnu pomoć iz Šeme socijalne pomoći od centralnih institucija Kosova. **21,5% uzorka je odgovorilo da jeste, a od toga 50,6% je reklo da je primilo iznos između 100-199 evra, 24,5% više od 200 evra, 14,5% od 50-99 evra i 10,4% manje od 50 evra.**

Slika 34. Primaoci programa socijalne pomoći i iznosi za 2023.

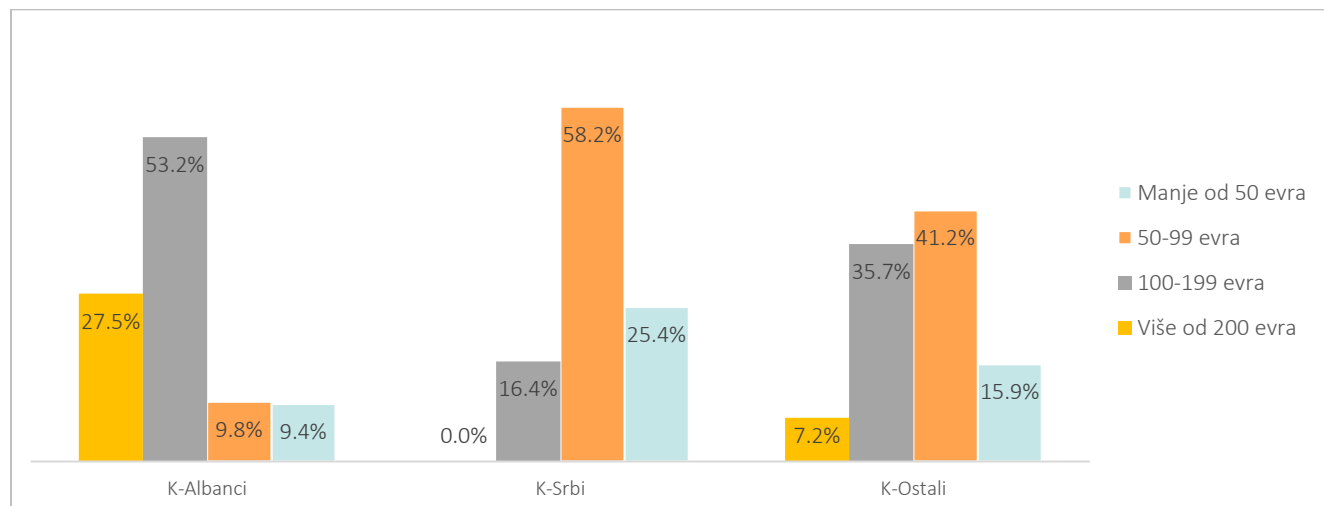
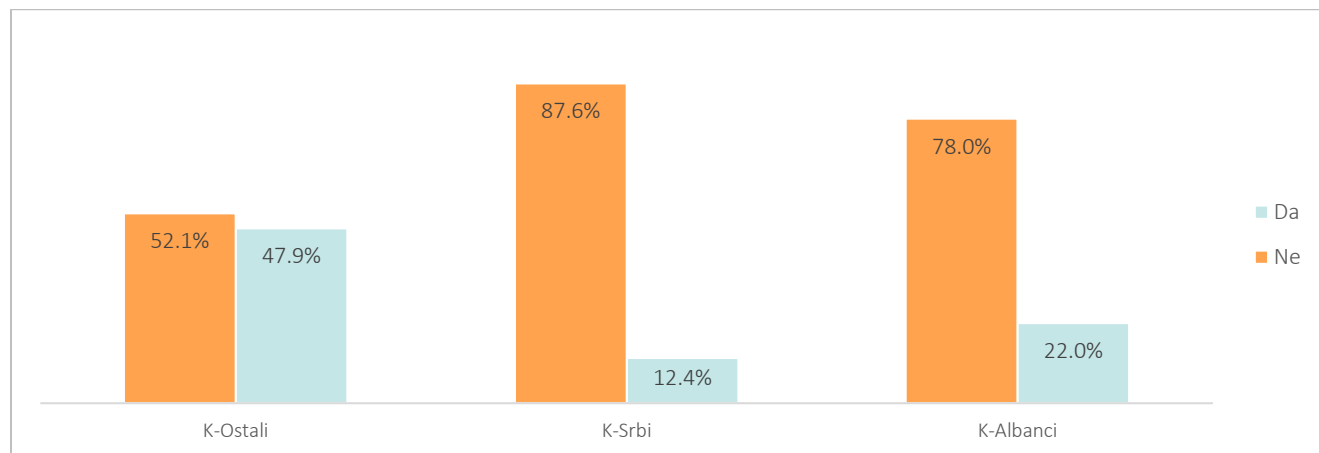

Među domaćinstvima K-Albanaca, 22,0% je izjavilo da njihovo domaćinstvo trenutno prima socijalnu pomoć. Za domaćinstva K-Srba, manji procenat od 12,4% je naveo da njihovo

domaćinstvo prima socijalnu pomoć. Nasuprot tome, među zajednicama K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, značajno veći procenat od 47,9% izjavilo je da njihovo domaćinstvo prima socijalnu pomoć.

Grafikoni ispod prikazuju podatke o socijalnoj pomoći u smislu da li domaćinstva različitih nacionalnosti primaju socijalnu pomoć, kao i iznos socijalne pomoći koji se prima.

Slika 35. Primaoci programa socijalne pomoći i iznosi za 2023, po etničkim grupama

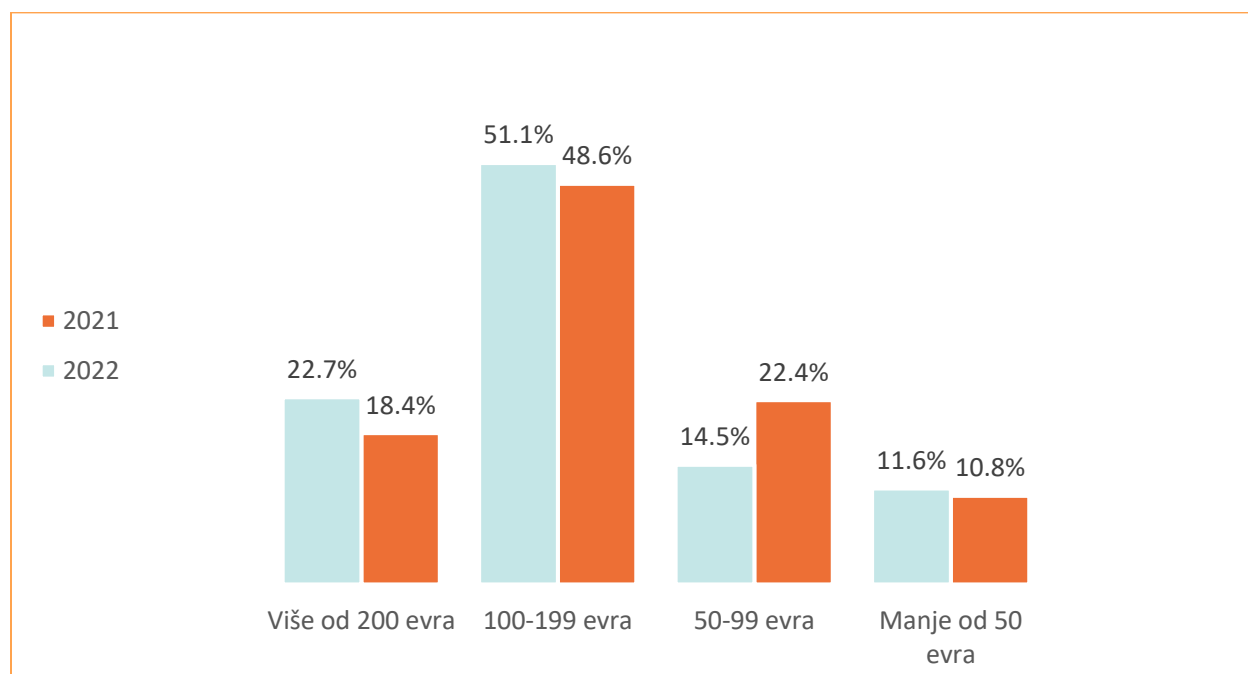

Zatim su ispitanicima postavljena još dva pitanja o tome da li su ova domaćinstva primala socijalnu pomoć 2021. i 2022. godine. Prvo, za 2021. samo 21,4% ispitanika je izjavilo da je primalo socijalnu pomoć 2021. i 22% za 2022. Od onih koji su odgovorili da su ipak primili pomoć (321 u 2021. i 329 u 2022.), istaknuti su sledeći nalazi:

U 2021. godini približno 10,76% domaćinstava je primalo manje od 50 evra kao socijalnu pomoć, dok je ovaj procenat blago porastao na 11,64% u 2022. **Ovo ukazuje na marginalni trend rasta**

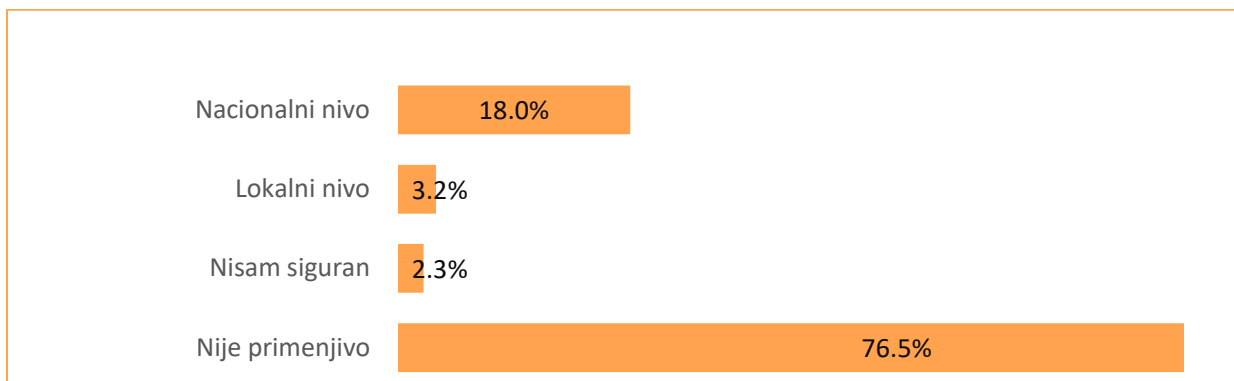
udela domaćinstava koja primaju najniži nivo socijalne pomoći. Sa druge strane, došlo je do značajnog smanjenja procenta domaćinstava koja primaju prihod u rasponu od 50-99 EUR, sa 22,36% u 2021. godini na 14,50% u 2022. Međutim, kategorija od 100-199 EUR beleži blagi pad. povećanje sa 48,61% u 2021. na 51,14% u 2022. godini, što **ukazuje na veći procenat domaćinstava koja spadaju u ovaj nivo prihoda** Najznačajnija promena se može primetiti u kategoriji „Više od 200 evra“, gde je procenat porastao sa 18,36% u 2021. na 22,72% u 2022. Ovo ukazuje na primetan porast udela domaćinstava koja primaju viši nivo socijalne pomoći. Sve u svemu, ovi nalazi naglašavaju promenjivu distribuciju prihoda od socijalne pomoći među domaćinstvima tokom dve godine, sa smanjenjem u rasponu srednjih prihoda i povećanjem u kategorijama najnižih i najviših prihoda.

Slika 36. Promene u socijalnoj pomoći između 2021. i 2022.

Od pojedinaca koji su prijavili da su primali socijalnu pomoć, 97,9% pojedinaca ih je prijavilo svakog meseca, 1% njih je rekao da su primali isplatu socijalne pomoći, a ostali jednom godišnje. Pored toga, među ispitanicima, 18,0% je izjavilo da prima socijalnu pomoć od centralnih institucija, posebno od ministarstava ili odeljenja. Nasuprot tome, manji procenat ispitanika, koji iznosi 3,2%, naveo je da prima socijalnu pomoć sa lokalnog nivoa, kao što su opštinska odeljenja ili direkcije. Značajan procenat ispitanika, 76,5%, naveo je da se pitanje ne odnosi na njih, sugerišući da uopšte ne primaju isplate socijalne pomoći. Pored toga, mali procenat (2,3%) izrazio je nesigurnost u vezi sa izvorom isplate socijalne pomoći.

Slika 37. Izvori socijalne pomoći

Rezultati pokazuju da je uticaj promena u šemi socijalne pomoći na izbor rashoda za borbu protiv inflacije na Kosovu bio ograničen. Ovo je prvenstveno zato što socijalna pomoć na Kosovu ima nisku pokrivenost (Svetska banka, 2010)²⁸ i nije prilagođena inflaciji. Međutim, u okviru mera za reagovanje na pandemiju, kosovske institucije su udvostručile socijalnu pomoć za nekoliko meseci, na šta su ispitanici možda mislili kada su govorili o promenama koje su videli u svojoj socijalnoj pomoći.

Doznake iz inostranstva

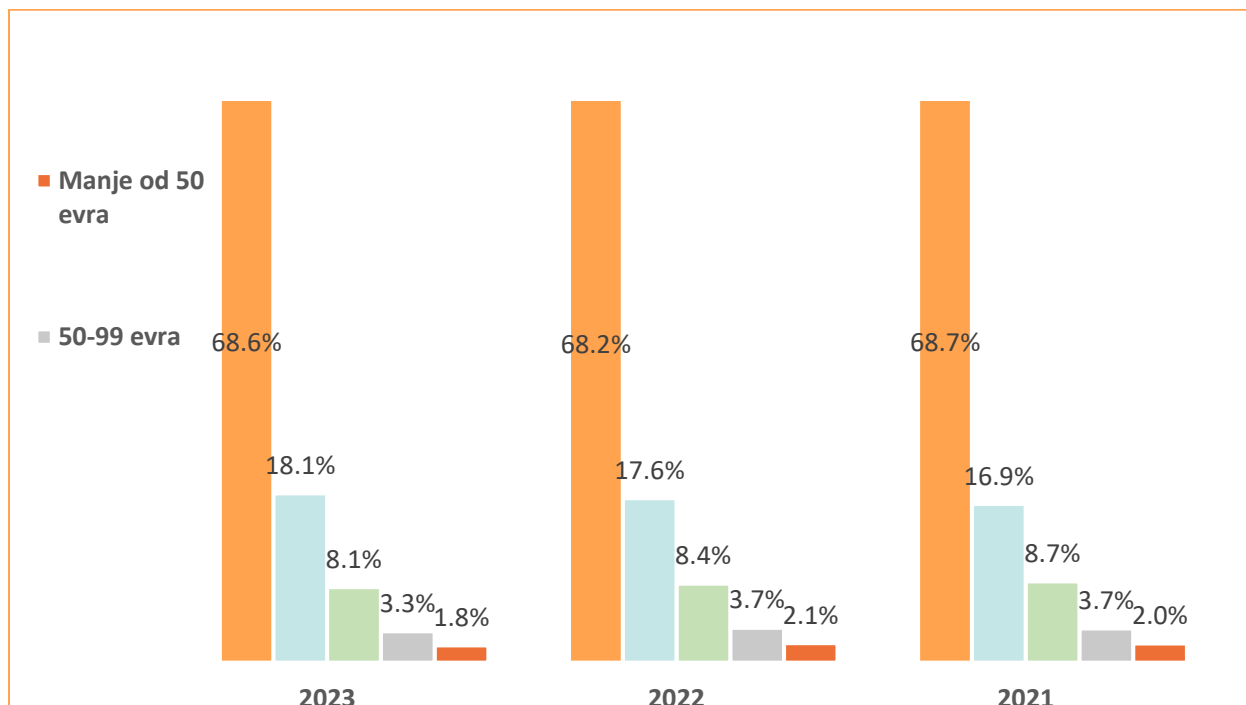
Jedan od ciljeva studije bio je i merenje uticaja doznaka na borbu protiv inflacije. Cilj je bio da se ispita značaj doznaka u приходима pojedinaca i proceni eventualne promene u procentu doznaka u poslednje tri godine.

Podaci pokazuju da preko jedne trećine domaćinstava na Kosovu prima doznake (35% u 2021. i 2022. i 34% u 2022.). Ovaj nalaz sugerise da značajan deo domaćinstava prima doznake.

Grafikon ispod dodatno prikazuje iznos doznaka koje primaju domaćinstva.

²⁸ <http://documents1.worldbank.org/curated/en/994991557470271998/pdf/Kosovo-Social-Assistance-Scheme-Study-Assessment-and-Reform-Options.pdf>

Slika 38. Iznos doznaka dobijenih od 2021. do 2023.

Sve u svemu, ovi nalazi ukazuju na relativno stabilan trend doznaka, sa blagim povećanjem doznaka veće vrednosti i doslednom većinom ispitanika koji ne primaju nikakve doznake.

Ključni nalazi u vezi sa prosečnim iznosom doznaka mesečno koje primaju domaćinstva od 2021. do 2023. godine, raščlanjeni po regionima, su sledeći u tabeli ispod.

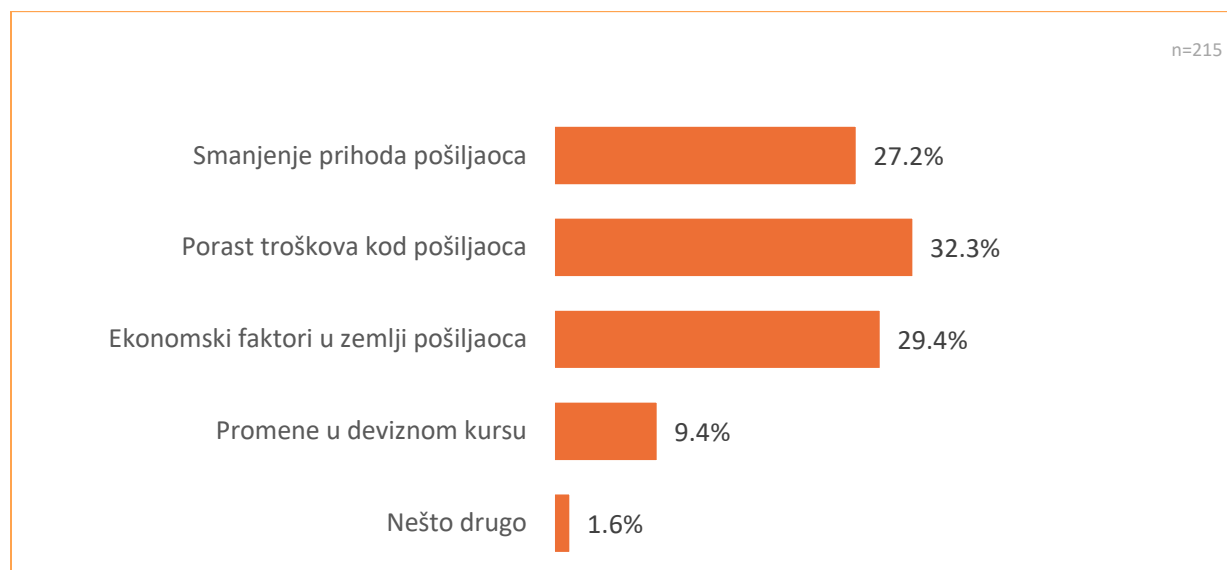
Tabela 19. Iznos doznaka dobijenih od 2021. do 2023. po etničkim grupama

	2021			2022			2023		
	Albanci	Srbi	Romi, Aškalije, Egipćani	Albanci	Srbi	Romi, Aškalije, Egipćani	Albanci	Srbi	Romi, Aškalije, Egipćani
Manje od 50 evra	1.8%	0.0%	9.8%	1.9%	0.0%	8.2%	1.8%	0.0%	3.7%
50-99 evra	3.7%	0.0%	12.4%	3.7%	0.0%	14.9%	3.1%	0.0%	16.8%
100-199 evra	8.8%	0.0%	20.2%	8.5%	0.0%	19.0%	8.2%	0.0%	20.6%
Više od 200 evra	18.3%	0.0%	8.9%	19.0%	0.0%	8.7%	19.6%	0.0%	8.4%
Nismo dobijali doznake	67.4%	94.7%	48.3%	66.8%	95.9%	48.7%	67.5%	96.7%	47.9%
Ukupan broj opservacija (bez NZ/Odbija da odgovori)	1139	145	140	1149	147	143	1152	148	144

Pored ovoga, među 215 (37% uzorka koji su tvrdili da primaju doznake) ispitanika koji su izjavili da su stalno primali doznake, ali je nivo doznaka opadao tokom godina, postavljeno je pitanje zašto ispitanici veruju da stoji iza ovog pada. Navedeno je da su ključni faktori za promenu **povećanje troškova pošiljaoca, računovodstva (32,3%); ekonomski uslovi u zemlji pošiljaoca (29,4% ispitanika); smanjenje prihoda pošiljaoca(-laca) (27,2%); i promene kursa (9,4%)**. Ovi nalazi naglašavaju **percepciju među pojedincima da je smanjenje doznaka prvenstveno vođeno**

povećanim troškovima pošiljaoca, ekonomskim faktorima u njihovoj zemlji i opadajućim prihodima pošiljaoca, pri čemu promene u deviznim kursovima igraju sekundarnu ulogu. Važno je napomenuti da dok su očekivanja bila da će se priliv doznaka smanjiti zbog povećanja cena u zemljama domaćinima dijaspore, zvanična statistika Centralne banke Kosova pokazuje da su doznake porasle u periodu 2021-2023: zabeleženo je čak 1,153 milijarde evra u 2021, 1,223 milijarde evra u 2022. i na osnovu priliva od januara do maja 2023. pokazuje dalji trend rasta.

Slika 39. Uzroci promena u doznakama dobijenim tokom godina

Nalazi u ovom delu otkrivaju da doznake ostaju važan finansijski izvor na Kosovu, sa više od jedne trećine domaćinstava koja prima doznake. Prema zvaničnoj statistici, doznake su jedna trećina vrednosti kosovskog budžeta i oko 14-15% BDP-a. Međutim, jedan mali deo primalaca doznaka je prijavio da su doznake smanjene za njihova domaćinstva, uglavnom zbog ekonomskih promena u zemljama domaćinima dijaspore.

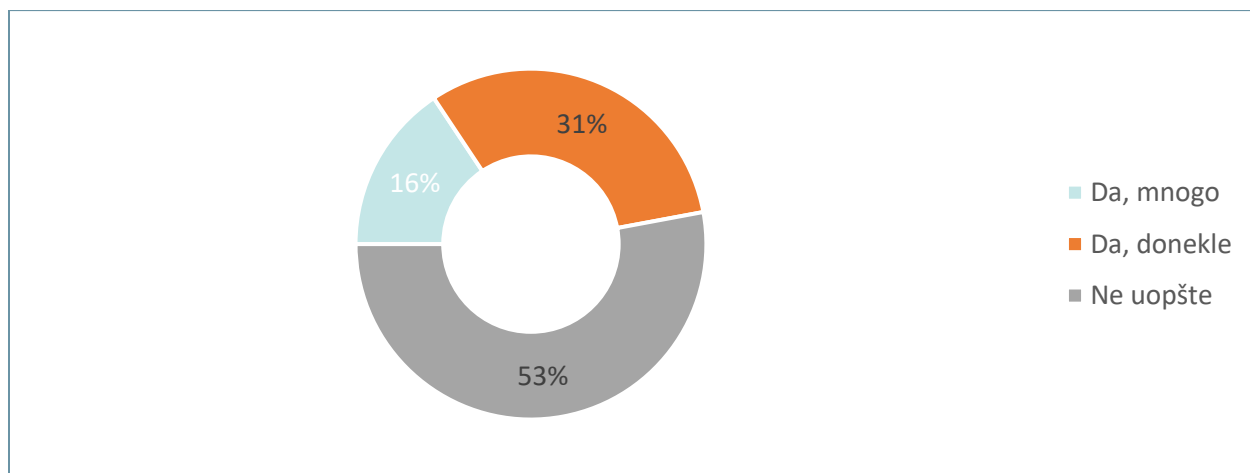
Uticaj inflacije na socijalno i mentalno blagostanje ispitanika

Razumevanje uticaja inflacije na socijalno i mentalno blagostanje ljudi je ključni cilj studije, pošto mentalno i socijalno blagostanje indirektno doprinosi ukupnom kvalitetu života ljudi i njihovoj produktivnosti. Ovaj odeljak se fokusira na predstavljanje nalaza koji su skrojeni da poboljšaju razumevanje ovog konkretnog.

Nalazi u vezi sa uticajem inflacije na nivoe stresa, anksioznosti ili brige kod pojedinaca otkrivaju da je značajan deo ispitanika iskusio određeni nivo negativnog emocionalnog uticaja. Među učesnicima, skoro polovina ispitanika je izjavila da je iskusila nervozu, anksioznost ili zabrinutost zbog inflacije (16% je prijavilo visok nivo stresa, anksioznosti ili brige zbog inflacije, a 31% je navelo umeren nivo). Polovina ispitanika, njih 53%, izjavila je da nije iskusila nikakav stres, anksioznost ili

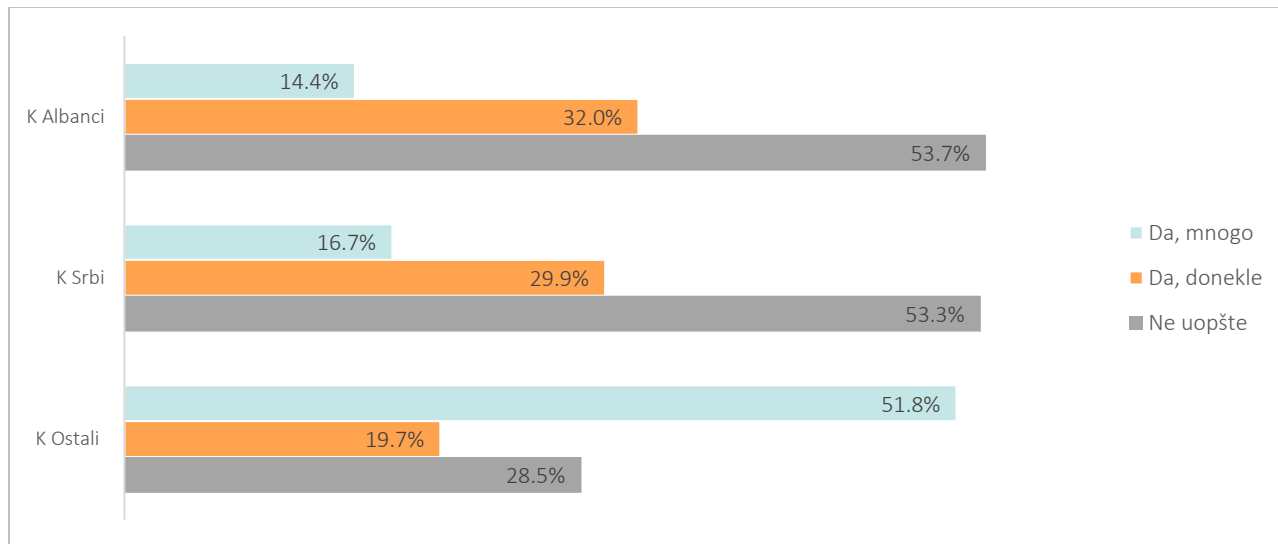
brigu u vezi sa inflacijom. Među onima koji su iskusili stres (23,9% ispitanika je izjavilo da je inflacija uticala na njihovu produktivnost na poslu, dve trećine je izjavilo da je inflacija uticala na njihov ritam spavanja, a 41,6% ispitanika je navelo da je inflacija izazvala napetost u njihovim ličnim odnosima.

Slika 40. Uticaj inflacije na stres i anksioznost

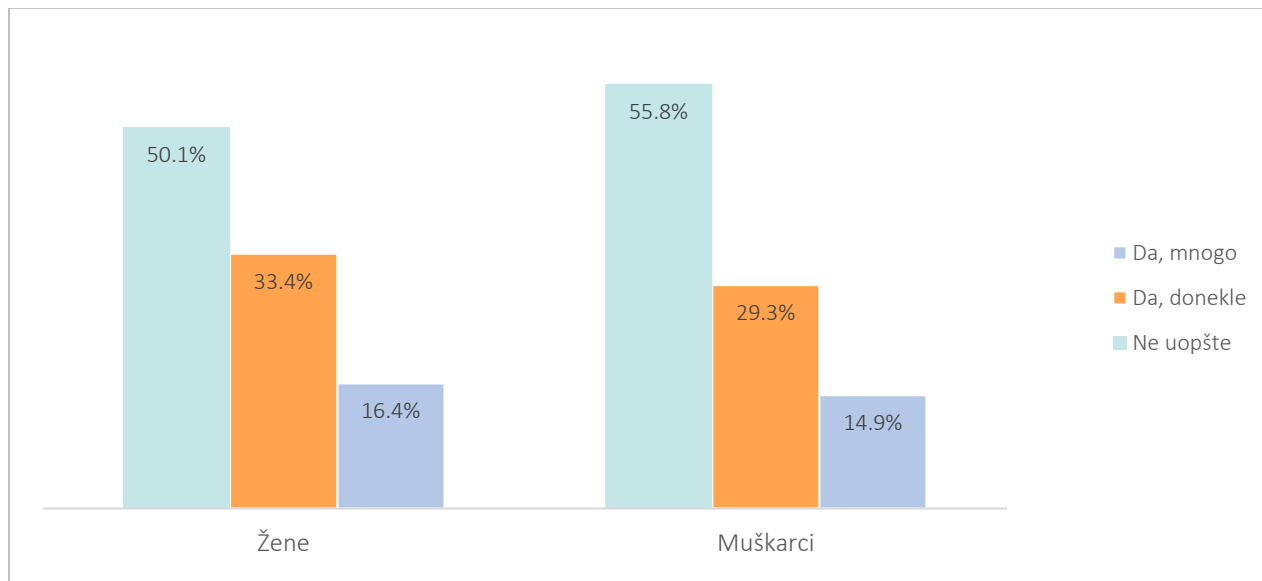
U skladu sa nalazima u ovom izveštaju, podaci sugerišu da su zajednice K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana osetljivije na promene u ekonomskim uslovima. Više od polovine je prijavilo da je doživelo stres i anksioznost zbog povećanja cena (u poređenju sa jednom petinom i jednom četvrtinom zajednica K-Albanaca, odnosno K-Srba).

Slika 41. Uticaj inflacije na stres i anksioznost, po etničkim grupama

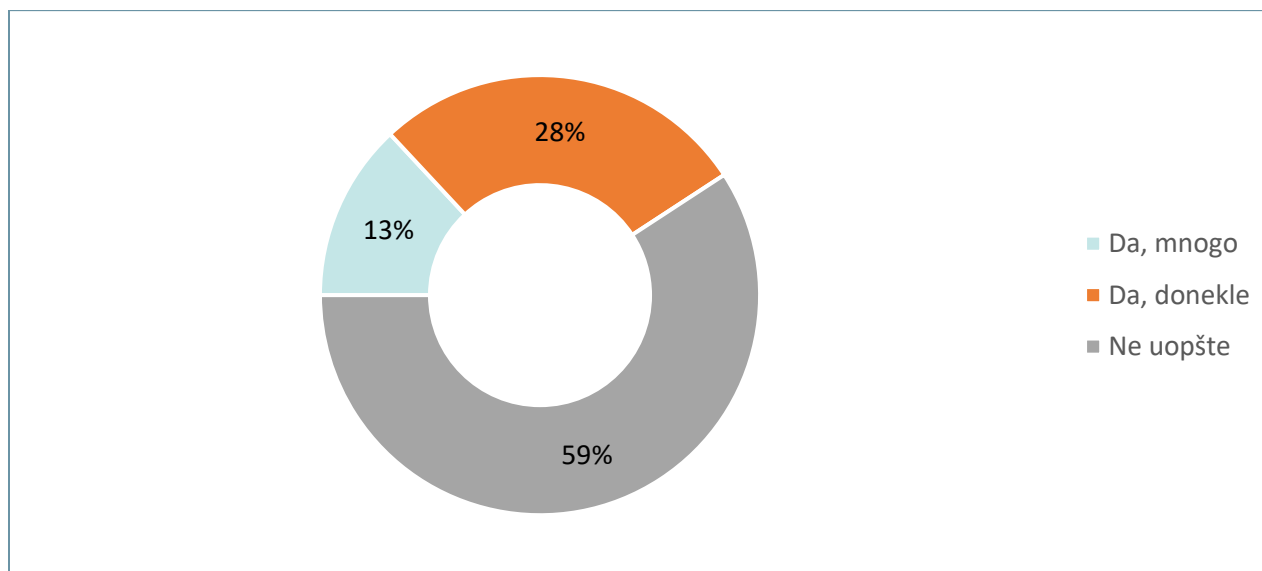
Po polu, čini se da su žene više pod stresom zbog inflacije, što može biti povezano sa njihovom niskom zaposlenošću, a time i ekonomskom moći/situacijom.

Slika 42. Uticaj inflacije na stres i anksioznost, po polovima

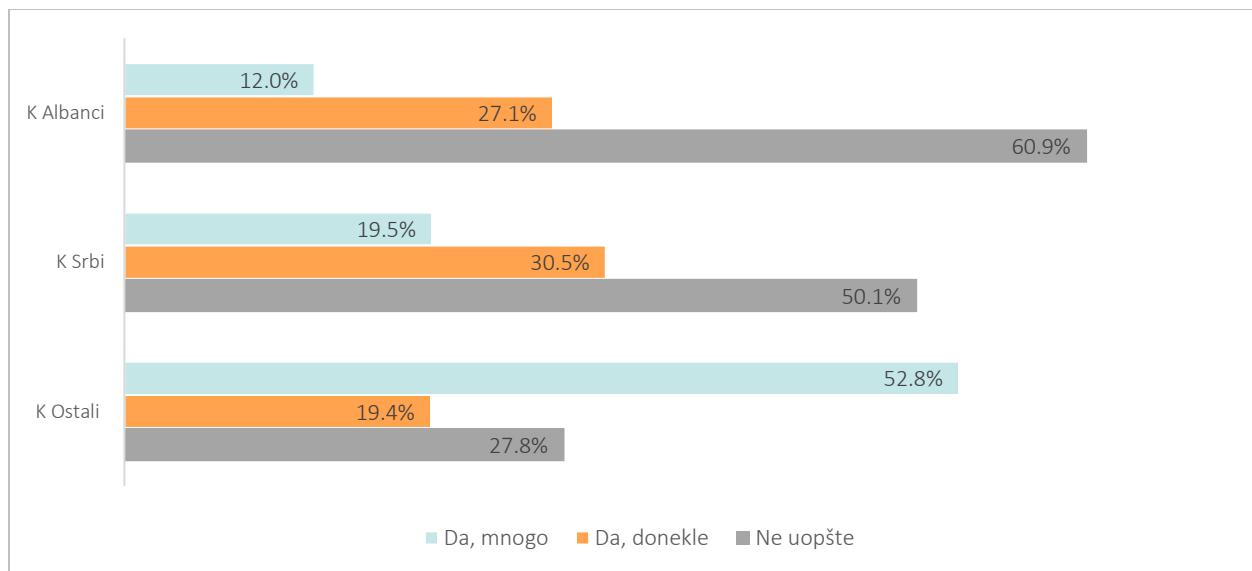
Što se tiče ličnih žrtvovanja ili smanjenja zbog inflacije, 13% je izjavilo da je učinilo značajne, a 28% dalo neke žrtve, što ukazuje da su morali da smanje lične troškove koji direktno utiču na njihovo mentalno blagostanje, kao što su hobiji ili briga o sebi aktivnosti. Žrtve koje navode ispitanici uključuju: društvene aktivnosti sa prijateljima ili porodicom (83,9%); hobiji (11,7%) vežbanje ili fizička aktivnost (18,1%) aktivnosti samopomoći kao što su masaža, terapija i meditacija (23,8%).

Slika 43. Uticaj inflacije na smanjenje troškova

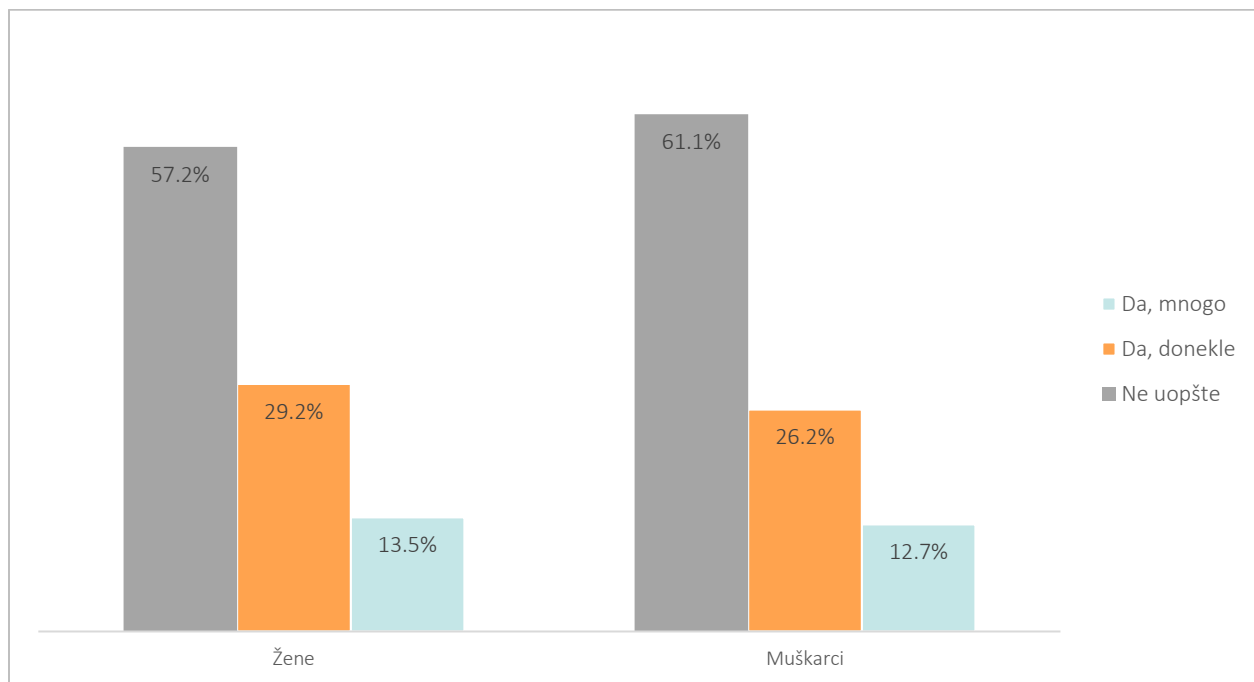
U etničkoj raspodeli, inflacija je najviše uticala na zajednice K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, a zatim na zajednicu K-Srba i K-Albanaca.

Slika 44. Uticaj inflacije na smanjenje troškova, po etničkim grupama

Kada se uzme u obzir pol, čini se da ne postoji nikakva upadljiva razlika između muškaraca i žena. Žene su nešto češće tvrdile da je inflacija uticala na njihovu odluku da smanje troškove u poređenju sa muškarcima.

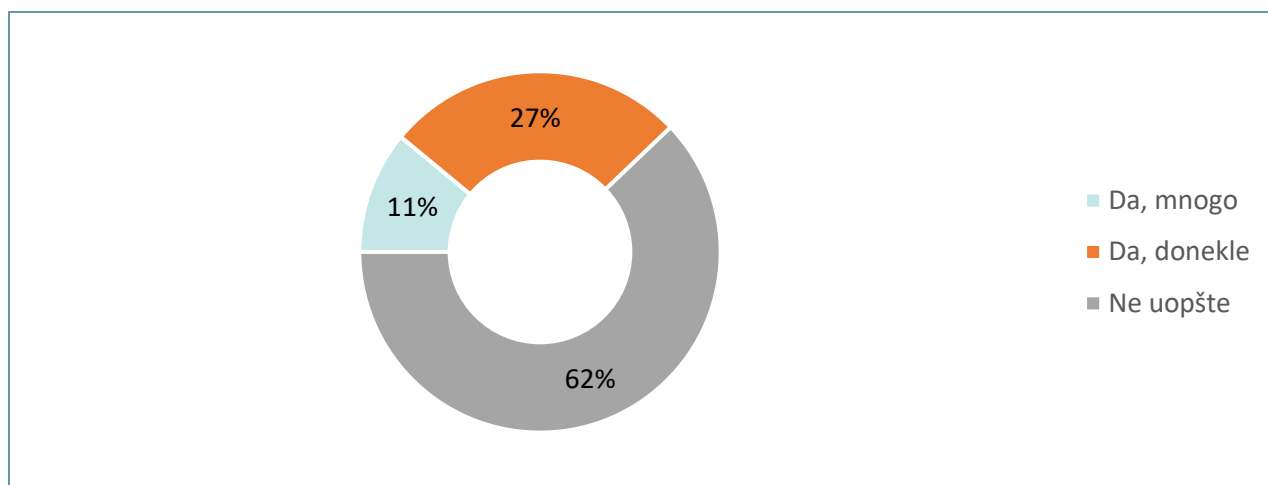
Slika 45. Uticaj inflacije na smanjenje troškova po polovima

Inflacija je takođe generalno uticala na lične odnose i/ili društveni život ispitanika. 38% je odgovorilo da je inflacija uticala na njihove odnose, dok 62% tvrdi da nije.

Od onih koji su odgovorili da su iskusili negativne uticaje, uticaj se ogledao u njihovom prijateljstvu (70,6%); porodični odnosi (58,7%); i profesionalni odnosi za 15,9%; a 9,4% njih je izjavilo da je uticalo na njihove romantične veze.

Slika 46. Uticaj inflacije na lične odnose ili društveni život

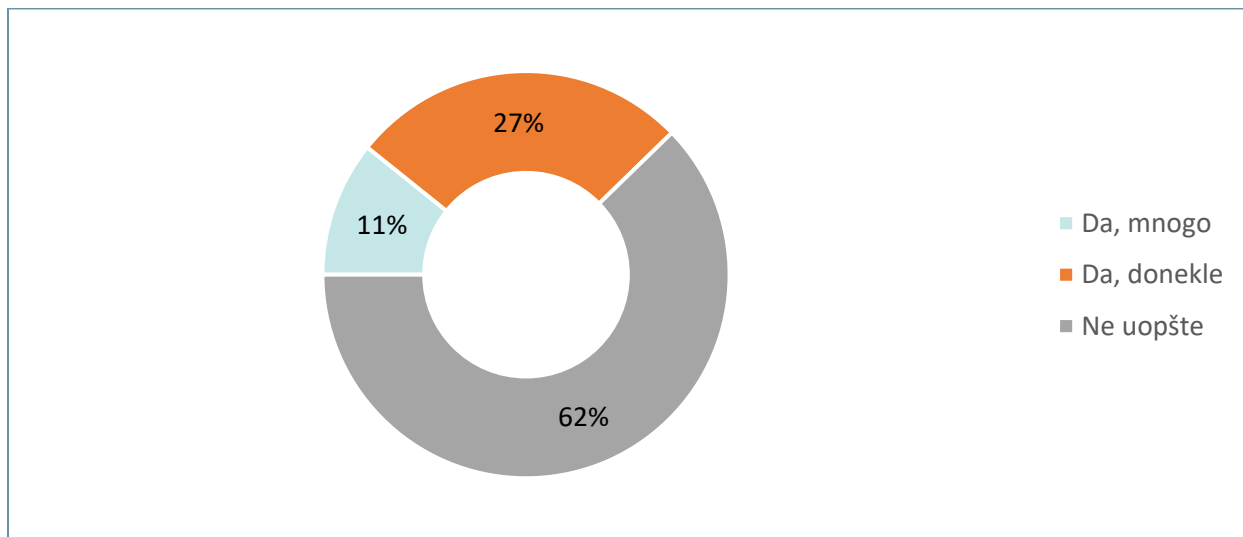

Među učesnicima 38% je izjavilo da doživljava određeni stepen socijalne izolacije ili isključenosti zbog finansijskih ograničenja izazvanih inflacijom (11% značajan stepen i 27% donekle

isključenost). Međutim, većina ispitanika, 62%, izjavila je da se ne oseća društveno izolovano ili isključeno uopšte, što sugeriše da su finansijska ograničenja imala ograničene efekte na njihov društveni angažman.

Za one koji su osetili neku vrstu izolacije, najčešće propušteni događaji bili su odmori ili prilike za putovanje, sa upadljivih 86,4% ispitanika koji su rekli da su morali da se odreknu takvih iskustava zbog finansijskih ograničenja izazvanih inflacijom. Društveni izlasci sa prijateljima ili porodicom su takođe bili pogođeni, kako je prijavilo 57,9% ispitanika. Pored toga, venčanja ili druge posebne prilike propustilo je 28,0% učesnika, dok je koncerte ili zabavne događaje preskočilo 25,7% ispitanika.

Slika 47. Isključenost iz društvenih događaja zbog finansijskih ograničenja

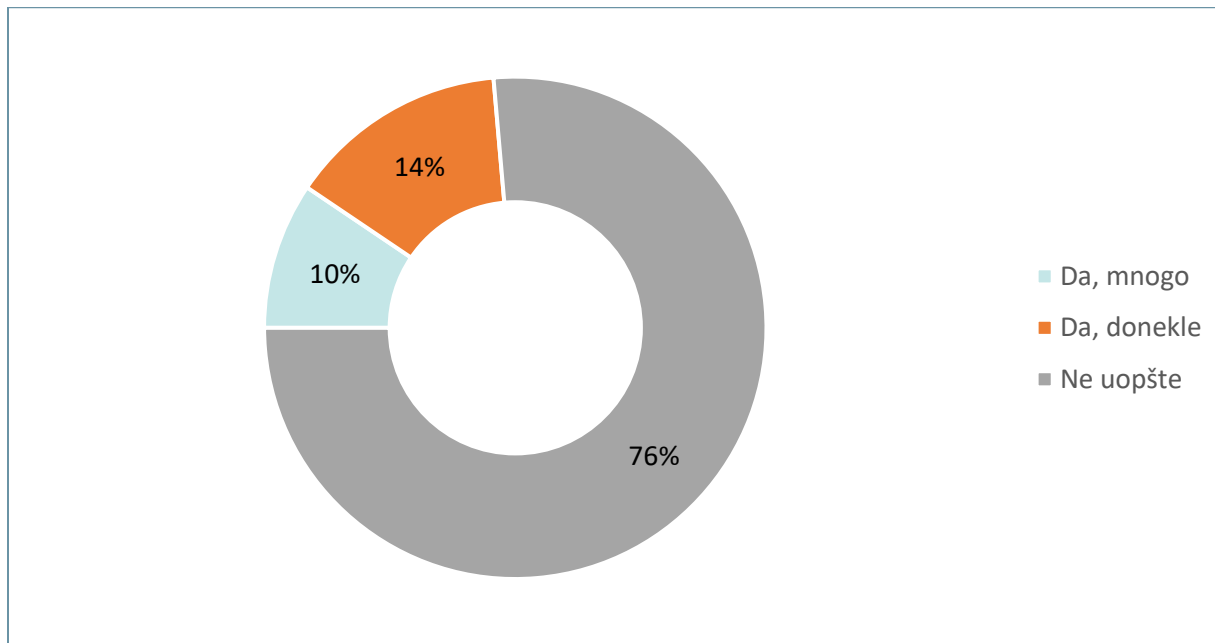

Na kraju, značajan procenat ispitanika je naveo da je zbog različitih finansijskih ograničenja morao da dâ prioritet finansijskim problemima u odnosu na svoje mentalno zdravlje ili socijalno blagostanje. Među učesnicima, 10% je izjavilo da je u značajnoj meri dalo prioritet finansijskim problemima u odnosu na mentalno zdravlje, dok je 14% navelo da to čini u određenoj meri. S druge strane, većina ispitanika, njih 76,0%, izjavila je da finansijske brige nisu dale prioritet u odnosu na svoje mentalno zdravlje ili socijalno blagostanje. Ovi nalazi naglašavaju delikatnu ravnotežu lica u upravljanju finansijskim ograničenjima dok nastoje da održe svoje mentalno zdravlje i socijalno blagostanje.

Od onih koji su odgovorili da su morali da daju prioritet finansijskim ograničenjima u odnosu na mentalno zdravlje ili socijalno blagostanje (22,5%), primeri takvog određivanja prioriteta su se razlikovali. Najčešći primer koji su prijavili učesnici je odlaganje posete lekaru ili stomatologu zbog finansijskih ograničenja, što čini 75,7% slučajeva. Ovo ukazuje na izazovne kompromise sa kojima se pojedinci suočavaju kada je u pitanju davanje prioriteta njihovom fizičkom i mentalnom blagostanju u odnosu na finansijska ograničenja. Pored toga, 25,3% ispitanika je izjavilo da moraju

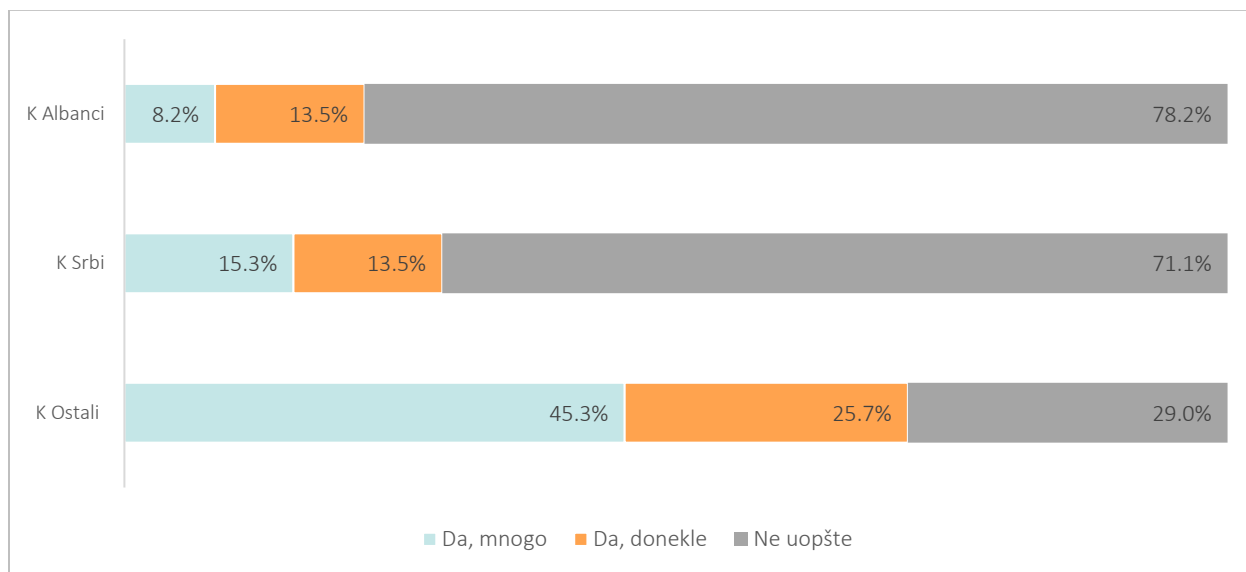
da otkazu ili preskoče terapiju koja se posebno odnosi na mentalno zdravlje zbog finansijskih ograničenja, naglašavajući uticaj finansijskih pritisaka na pristup neophodnoj podršci za mentalno zdravlje. Dalje, značajan deo učesnika (23,8%) je naveo da rade dugo ili da rade dodatne poslove, što je negativno uticalo na njihovo mentalno zdravlje ili društveni život. Još jednom, procenti su veći od 100% zbog prirode pitanja sa više odgovora.

Slika 48. Prioriteti ili finansijske brige u vezi sa mentalnim zdravljem zbog inflacije

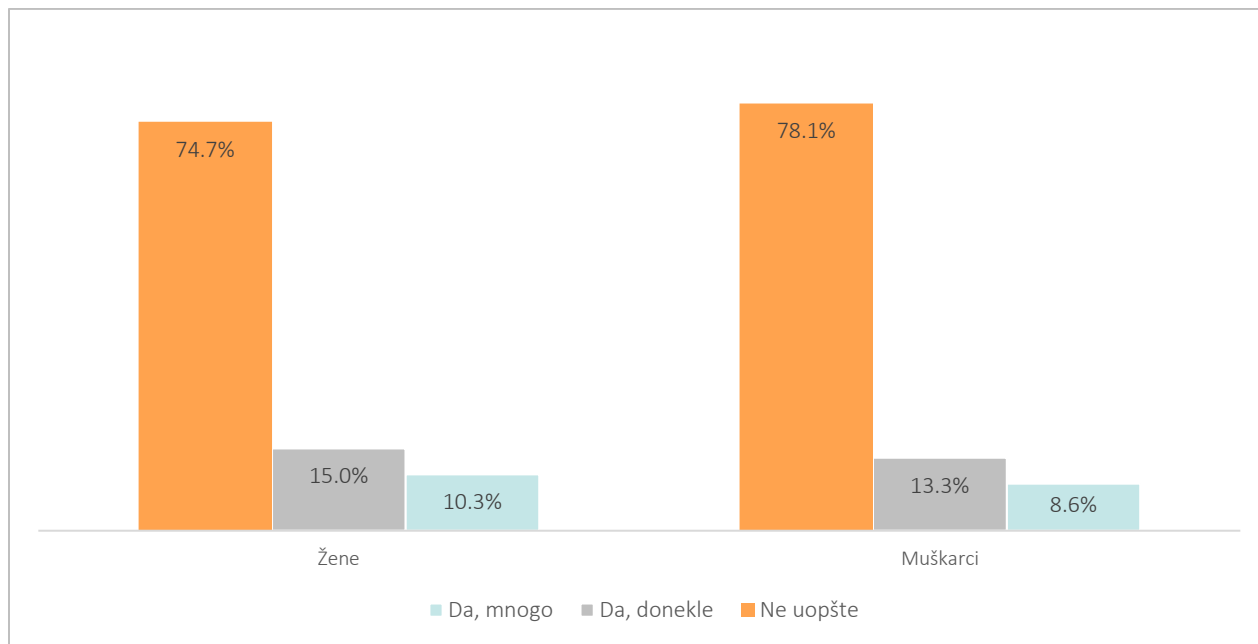
Kada se isti podaci razvrstavaju po etničkoj pripadnosti, može se videti da su zajednice K-Roma, K-Aškalija, K-Egipćana prijavile da imaju prioritet finansijske brige u odnosu na mentalno blagostanje najviše (45,3%), a zatim K-Srbi (15,3%) i zajednica K-Albanaca (8,2%).

Slika 49. Prioriteti ili finansijske brige u vezi sa mentalnim zdravljem zbog inflacije, po etničkim grupama

Prioritet finansijskih briga u odnosu na njihovo blagostanje bio je nešto izraženiji kod žena (25,3% žena u poređenju sa 21,9% muškaraca).

Slika 50. Prioriteti ili finansijske brige u vezi sa mentalnim zdravljem zbog inflacije po polovima

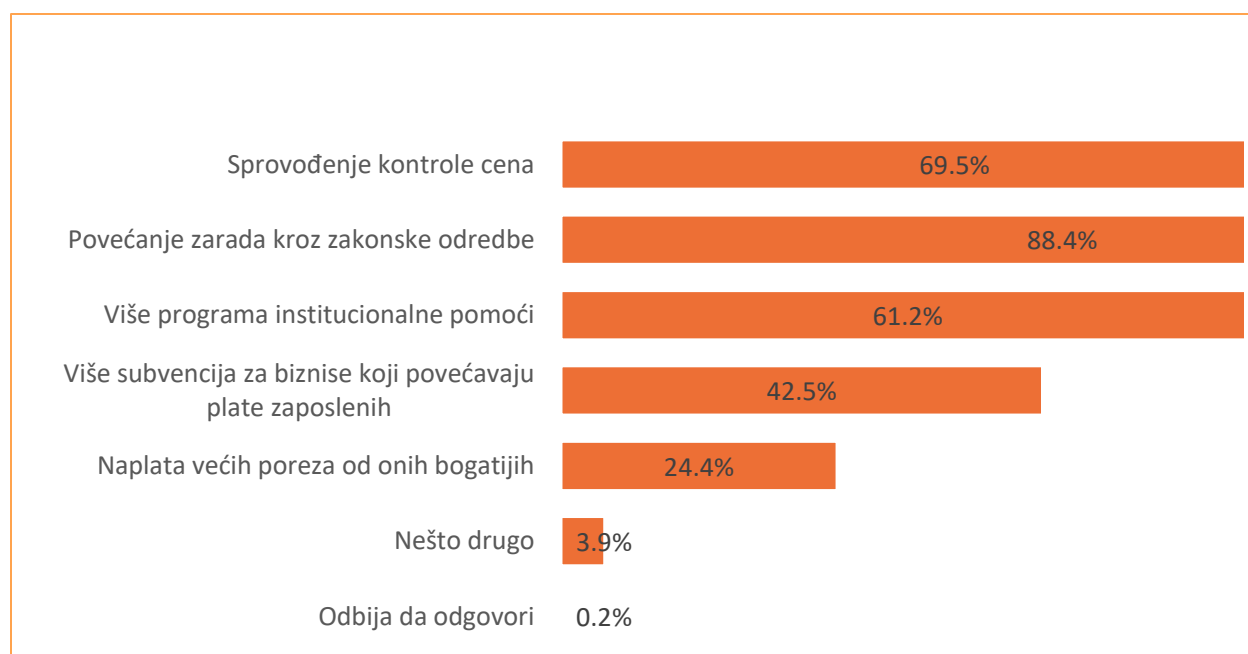
Nalazi pokazuju da je inflacija uticala na mentalno i socijalno blagostanje pojedinaca, što je dovelo do poremećaja u njihovim životima i rutinskim aktivnostima. Dok većina ljudi nije iskusila značajne

poremećaje, oni koji jesu prijavili su povećan stres, smanjene društvene aktivnosti i žrtve u aktivnostima vezanim za slobodno vreme i zdravlje. Normalne dnevne aktivnosti, kao što su obrasci spavanja i radna produktivnost, takođe su poremećene. Pored toga, važni događaji su zbog toga preskočeni. **Sve u svemu, inflacija je imala indirektno negativne uticaje na kvalitet života ljudi.**

Institucionalne akcije za rešavanje inflacije

Poslednje pitanje tražilo je od ispitanika da daju mišljenja o tome šta bi izvršna vlast Kosova ili druge institucije mogle da urade da pomognu da stvari budu pristupačnije za domaćinstva, pri čemu se može izabrati višestruki izbor odgovora. Povećanje plata kroz zakonske odredbe bila je najpopularnija opcija, sa 88,4%, zatim 69,5% koji su izabrali alternativu određivanja gornje granice cena, više programa institucionalne pomoći ljudima favorizuje 61,2% ispitanika. Davanje više subvencija preduzećima koja povećavaju plate izabrano je od 42,5%, 24,4%.

Slika 51. Institucionalne akcije za rešavanje inflacije

Zaključci i preporuke

Za zaključak, povećanje cena na Kosovu imalo je značajan uticaj na dobrobit stanovnika Kosova. Podaci Svetske banke otkrivaju velike promene cena, sa stopom inflacije hrane od 19,4% u decembru 2022. godine, u poređenju sa 8,8% u januaru iste godine. Dalje, prema podacima Kosovske agencije za statistiku (ASK), godišnja stopa inflacije izmerena u decembru 2022. sa decembrom 2021. godine iznosila je 12,1%²⁹.

Situacija se u poslednje vreme poboljšala, što pokazuje Harmonizovani indeks potrošačkih cena (HICP) Kosovske agencije za statistiku (ASK) iz juna 2023. koji je za 2,8% veći u odnosu na jun 2022. Međutim, stopa inflacije između maja i juna 2023. ostaje na 0%³⁰.

Ove statistike naglašavaju hitnost razumevanja kako je inflacija uticala na ekonomsko blagostanje pojedinaca i njihov položaj u siromaštvu. Da bi se rešilo ovo pitanje, pokrenut je izveštaj o analizi pulsa javnosti kako bi se procenio uticaj inflacije na narod Kosova. Korišćenjem anketa domaćinstava, ova analiza je nastojala da odgovori na sledeća ključna pitanja: stepen ekonomskih izbora pod uticajem inflacije, promena stope siromaštva usled promena cena, uticaj inflacije na zaduženost stanovništva, uloga prihoda iz dijaspore i socijalna zaštita programe u oblikovanju i prevazilaženju izbora rashoda i nivoa prihoda; i uticaj inflacije na ukupan kvalitet života na nivou domaćinstva.

Na osnovu ključnih nalaza, date su sledeće preporuke.

Prvo, treba sprovesti reforme tržišta rada i ekonomsku podršku, uključujući podsticanje i podršku preduzetničkih aktivnosti za podsticanje samozapošljavanja i otvaranja novih radnih mesta.

Politike za stvaranje novih radnih mesta

Treba razviti politike za privlačenje stranih investicija i stimulisanje rasta radno intenzivnih industrija i onih sa potencijalom za rast kao što su proizvodnja, građevinarstvo, trgovina na malo i ugostiteljstvo. Posebnu pažnju treba posvetiti podršci preduzećima u vlasništvu žena.

Prilagođavanje socijalne pomoći i povećanje pokrivenosti

Kako je navedeno u ovom izveštaju, prema proceni Svetske banke, šemu socijalne pomoći karakteriše niska pokrivenost i njena veličina se zasniva na zastareloj potrošačkoj korpi. Kritikuju se i kriterijumi za izbacivanje domaćinstva iz kategorije socijalne pomoći 2, i ovaj kriterijum treba ponovo razmotriti. Tekuća reforma šema socijalne pomoći treba da uzme u obzir ove aspekte.

²⁹ Kosovska agencija za statistiku. Harmonizovani indeks potrošačkih cena. Decembar 2022. Dostupno na: <https://ask.rks-gov.net/en/kosovo-agency-of-statistics/add-news/harmonized-index-of-consumer-prices-hicp-december-2022>

³⁰ Kosovska agencija za statistiku. Harmonizovani indeks potrošačkih cena. Jun 2023. Dostupno na: <https://ask.rks-gov.net/en/kosovo-agency-of-statistics/add-news/harmonized-index-of-consumer-prices-hicp-june-2023>

Dalje, kriterijumi da se automatski uklone kada korisnik socijalne pomoći i veterani sukoba iz 1999. dobiju oporezovane prihode navode primaocce da rade kao neformalni radnici. Neformalni radnici su najkrhkiji u vremenima krize, pa je potrebno ponovo razmotriti ovaj strogi kriterijum (na primer, mogao bi se postaviti plafon za dodatni prihod od rada).

Povećanje minimalne zarade

Od uvođenja 2011. godine, minimalna zarada nije povećana na Kosovu. Nedavni predlog za 250 evra još nije odobren od strane kosovske izvršne vlasti i poslodavci mogu da plaćaju radnike po 170 evra.

Beneficije za decu

Kosovske institucije su počele da primenjuju dečje dodatke, što je, iako sa 10 evra mesečno po detetu, važna politika. U budućnosti, u skladu sa fiskalnim prostorom, treba povećati korist.

Aktivne politike tržišta rada

Socijalna pomoć je važan mehanizam za podršku onima kojima je najpotrebnija. S obzirom da se promene javnih politika, poput socijalne pomoći, ne rade često, primaoci takve pomoći su prvi na udaru kada cene porastu. Stoga institucije treba da podrže aktivaciju korisnika socijalne pomoći kako bi se pozabavili njihovim oslanjanjem na socijalne šeme. Učešće u merama aktivnog tržišta rada koje obezbeđuje Zavod za zapošljavanje i druge mere koje nudi ministarstva treba da imaju prioritetne primaocce socijalne pomoći. Programi treba da budu prilagođeni potrebama i zahtevima zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, osoba sa posebnim potrebama i samohranih majki.

Predviđanje za prevenciju promena cena

Tokom povećanja cena, kompanije će verovatno povećati cene više nego što je potrebno kako bi povećale svoj profit. Institucije inspekcijskih organa treba da unaprede svoje inspekcijske kapacitete i redovno prate promene cena.

Konačno, treba preduzeti kampanje i inicijative za podršku. Trebalo bi sprovesti kampanje podizanja svesti kako bi se domaćinstva edukovala o budžetiranju, finansijskom upravljanju i strategijama suočavanja tokom perioda inflacije. Uspostavljanje platformi za povratne informacije i zabrinutosti ljudi može osigurati da se njihova perspektiva uzme u obzir u procesima kreiranja politike.

Jačanje saradnje između institucija, organizacija civilnog društva i zainteresovanih strana iz privatnog sektora je ključno za zajedničku podršku pojedincima kojima je to najpotrebnije.

Reference

1. EBRD. “Kosovo country diagnostic: Private investment challenges and opportunities” (2022).
2. European Central Bank. The Impact of the Recent Inflation Surge Across Households. (2023). Dostupno na: https://www.ecb.EURpa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2023/html/ecb.ebart202303_02~037515ed7d.en.html
3. GIZ. Energy Poverty in Kosovo. (2021). Dostupno na: <https://www.giz.de/en/downloads/giz2023-en-factsheet-energy-poverty.pdf>
4. Harvard Business Review. What Causes Inflation? (2022). Dostupno na: <https://hbr.org/2022/12/what-causes-inflation>
5. Inflation, consumer prices (annual %) – Kosovo. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=XK>
6. International Labor Organization. Global Wage Report- 2022-2023: The Impact of Inflation and COVID-19 in Wages and Purchasing Power. Dostupno na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_862569.pdf
7. Kosovska agencija za statistiku. Istraživanje radne snage Q2 2022. Dostupno na: <https://ask.rks-gov.net/media/6953/labour-force-survey-q2-2021.pdf>
8. Labor Force Participation Survey. Q1 2022. Dostupno na: <https://ask.rks-gov.net/media/7528/labour-force-survey-q1-2022.pdf>
9. Penn Wharton. Impact of Inflation by Household Income. (2021). Dostupno na: <https://budgetmodel.wharton.upenn.edu/issues/2021/12/15/consumption-under-inflation-costs>
10. Prishtina Insight. Kosovo Ends 2022 With Record Inflation (2022). Dostupno na: [https://prishtinainsight.com/kosovo-ends-2022-with-record-inflation/#:~:text=%E2%80%9CThis%20is%20mainly%20explained%20by,\(19.5%25\)%E2%80%9D%20KAS%20said.](https://prishtinainsight.com/kosovo-ends-2022-with-record-inflation/#:~:text=%E2%80%9CThis%20is%20mainly%20explained%20by,(19.5%25)%E2%80%9D%20KAS%20said.)
11. Rama et al. Legal Overview of Construction of New Buildings and Housing in Kosovo. Dostupno na: <https://ceelegalmatters.com/briefings/16808-legal-overview-of-construction-of-new-buildings-and-housing-in-kosovo>
12. The World Bank Food Security Update. (2023). Dostupno na: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/40ebbf38f5a6b68bfc11e5273e1405d4-0090012022/related/Food-Security-Update-LXXVII-January-26-2023.pdf>
13. The World Bank in Kosovo. An Overview. Accessible at: <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/overview#3>
14. The World Bank. GDP per capita (current US \$) – OECD members. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/country/kosovo>
15. The World Bank. Kosovo Macroeconomic Data. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/country/kosovo>
16. The World Bank. Upper Middle Income Countries. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/country/XT>
17. The World Factbook. Kosovo: Country Summary. Dostupno na: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/kosovo/summaries/>

18. Trading Economics. Kosovo- Workers' Remittances and Compensation of Employees, Received (% of GDP). Dostupno na: [https://tradingeconomics.com/kosovo/personal-remittances-received-percent-of-gdp-wb-data.html#:~:text=Personal%20remittances%2C%20received%20\(%25%20of,compiled%20from%20officially%20recognized%20sources.](https://tradingeconomics.com/kosovo/personal-remittances-received-percent-of-gdp-wb-data.html#:~:text=Personal%20remittances%2C%20received%20(%25%20of,compiled%20from%20officially%20recognized%20sources.)
19. Trading Economics: Kosovo Unemployment Rate. Dostupno na: <https://tradingeconomics.com/kosovo/unemployment-rate>
20. Trading Economics. Kosovo Consumer Price Index (CPI). Dostupno na: <https://tradingeconomics.com/kosovo/consumer-price-index-cpi>
21. UNDP. Assessing the Impact of the Ukraine Crisis on Kosovo: An Exercise in Strategic Foresight Including Scenario-Based Projections (2022). Dostupno na: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-03/Assessing%20the%20Impact%20of%20the%20Ukraine%20crisis%20on%20Kosovo%20-%20An%20Exercise%20in%20Strategic%20Foresight%20Including%20Scenario-Based%20Projections.pdf>
22. World bank, 2019, Kosovo Social Assistance Scheme Study: Assessment and Reform Options (English). Washington, D.C. : World Bank Group. Dostupno na <http://documents.worldbank.org/curated/en/994991557470271998/Kosovo-Social-Assistance-Scheme-Study-Assessment-and-Reform-Options>